

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CIECHANOWSKIEGO

NA LATA 2009-2012 Z UWZGLĘDNIENIEM
PERSPEKTYWY DO 2016 ROKU

Zlecniodawca: Starostwo Powiatowe w Ciechanowie

Wykonawca: S.A.W.

Warszawa, dnia 24.04.2009 r.

**PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA DLA POWIATU CIECHANOWSKIEGO
NA LATA 2009-2012 Z PERSPEKTYWĄ DO ROKU 2016**

ul. Nowoursynowska 171a/7

02 – 787 Warszawa

www.saw-iso.pl

e-mail: biuro@saw-iso.pl

tel. +48 022 330 50 55

fax: +48 022 899 22 58

Opracowała:

dr inż. Agnieszka Klimek

Spis treści

1. Wstęp.	9
1.1. Przedmiot opracowania.	9
1.2. Cel i zakres opracowania.	9
1.3. Podstawa prawna opracowania.	10
1.4. Podstawa formalna opracowania.	10
1.5. Koncepcja zrównoważonego rozwoju, jako fundament współczesnej ochrony środowiska.	10
1.6. Polityka ekologiczna Państwa.	11
1.7. Cele polityki ekologicznej na szczeblu wojewódzkim.	12
2. Charakterystyka powiatu.	13
2.1. Położenie.	13
2.2. Stan przestrzeni.	14
2.3. Środowisko.	14
2.4. Społeczność.	15
2.5. Gospodarka.	16
2.6. Stan infrastruktury.	16
2.7. Rolnictwo.	17
3. Cele, priorytety i przedsięwzięcia w sferze ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody.	18
3.1. Ochrona przyrody. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa.	18
3.1.1. Analiza stanu istniejącego.	18
3.1.2 Stan świadomości ekologicznej mieszkańców.	33
3.1.3. Kierunki zmian.	34

3.1.4. Przyjęte cele i priorytety.	34
3.1.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.	34
3.1.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu Województwa.	35
3.1.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz, postulatów różnych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.	36
3.1.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	37
3.1.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	40
3.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów.	41
3.2.1. Analiza stanu istniejącego.	41
3.2.2. Przewidywane kierunki zmian.	49
3.2.3. Przyjęte cele i priorytety.	49
3.2.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.	49
3.2.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z programu województwa.	51
3.2.6. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz, postulatów różnych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.	52
3.2.7. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	52
3.2.8. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	53
3.3. Ochrona gleb.	53
3.3.1. Analiza stanu istniejącego.	53
3.3.2. Badania gleb, monitoring i weryfikacja ich klasyfikacji.	56
3.3.3. Przewidywane kierunki zmian.	56

3.3.4. Przyjęte cele i priorytety.	57
3.3.5. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	58
3.3.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.....	58
3.3.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji jej władz, postulatów rozmaitych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.....	59
3.3.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.....	59
3.3.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	61
3.4. Ochrona zasobów kopalin.	61
3.4.1. Analiza stanu istniejącego.	61
3.4.2. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.....	62
3.4.3. Przewidywane kierunki zmian.	62
3.4.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.....	62
3.4.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.....	62
3.4.6. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	63
4. Cele, priorytety, przedsięwzięcia konieczne do realizacji w perspektywie wieloletniej w dziedzinie poprawy jakości środowiska.....	63
4.1. Gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi.	63
4.1.1. Analiza stanu istniejącego.	63
4.1.2. Przewidywane kierunki zmian.	65
4.1.3. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	65
4.1.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.....	66
4.1.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.....	67

4.2. Jakość wód.....	68
4.2.1. Analiza stanu istniejącego.	68
4.2.2. Zaopatrzenie mieszkańców w wodę.	74
4.2.3. Odprowadzenie ścieków.	76
4.2.4. Przewidywane kierunki zmian.	78
4.2.5. Przyjęte cele, priorytety, limity i wynikające z dokumentów rządowych.	78
4.2.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu Województwa.	80
4.2.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz.	81
4.2.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	81
4.2.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	82
4.3. Jakość powietrza i zmiany klimatu.....	83
4.3.1. Analiza stanu istniejącego.	86
4.3.2. Przewidywane kierunki zmian.	92
4.3.3. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.	93
4.3.4. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.	94
4.3.5. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów lokalnych i koncepcji władz.	95
4.3.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	95
4.3.7. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	97
4.4. Stres miejski – ochrona przed hałasem.	97
4.4.1. Analiza stanu istniejącego.	99
4.4.2. Przewidywane kierunki zmian.	103

4.4.3. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	103
4.4.4. Lista przedsięwzięć wynikających bezpośrednio z Programu Województwa.	103
4.4.5. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.	104
4.4.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	105
4.4.7. Wytyczne dla gmin.	106
4.5. Stres miejski - oddziaływanie pól elektromagnetycznych.	106
4.5.1. Analiza stanu istniejącego.	107
4.5.2. Przewidywanie kierunku zmian.	107
4.5.3. Cele i priorytety wynikające z dokumentów rządowych.	108
4.5.5. Cele i zadania wynikające z Programu Województwa.	108
4.5.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	109
4.5.7. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	109
5. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego – poważne awarie przemysłowe, klęski żywiłowe, chemikalia.	110
5.1. Analiza stanu istniejącego.	110
5.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	111
5.3. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.	112
5.4. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.	113
5.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.	113
6. Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii.	114
6.1. Racjonalne gospodarowanie wodą.	114
6.1.1. Analiza stanu istniejącego.	114
6.1.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	115

6.1.3. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.....	115
6.1.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.....	116
6.2. Racjonalne wykorzystanie energii.....	117
6.2.1. Analiza stanu istniejącego.	117
6.2.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.	119
6.2.4. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.	121
6.2.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.....	121
6.2.6. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.	122
7. Edukacja ekologiczna.....	123
8. Narzędzia i instrumenty zarządzania dla Programu Ochrony Środowiska Powiatu Ciechanowskiego.....	126
8.1. Instrumenty prawne.....	126
8.2. Instrumenty strukturalne.....	127
8.3. Instrumenty finansowe.....	127
8.4. Możliwości pozyskania środków na realizację programu z różnych źródeł finansowania.	128
8.5. Instrumenty karne.....	135
9. Kontrola realizacji Programu.....	136
10. Streszczenie „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego”.	139
11.....	Literatura.
.....	140

1. Wstęp.

1.1. Przedmiot opracowania.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest Program Ochrony Środowiska Powiatu Ciechanowskiego. Program ten stanowi rozwinięcie na poziomie lokalnym Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego uchwalonego w dniu 19 lutego 2007 roku oraz Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza przyjętego uchwałą nr 164/07 z dnia 15 października 2007 r.

1.2. Cel i zakres opracowania.

Podstawowym celem opracowania jest określenie priorytetów i działań dla samorządu powiatowego w dziedzinie ochrony środowiska. Realizacja założonych celów umożliwi harmonijny rozwój gospodarczy i społeczny powiatu, czyniąc go bardziej konkurencyjnym i atrakcyjnym, a poprzez ochronę środowiska naturalnego stworzy warunki do poprawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju.

Cel ten jest zgodny z wizją rozwoju powiatu ciechanowskiego zdefiniowaną w "Strategii rozwoju powiatu ciechanowskiego do roku 2020". Jest nią wizja streszczona hasłem **„Ziemia Ciechanowska¹ to bezpieczna i przyjazna ludziom moja mała ojczyzna, tu można godnie żyć i pracować”**. Dlatego naczelną ideą tego dokumentu (**misją**) jest **dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy jakości życia i pracy mieszkańców Ziemi Ciechanowskiej, poprzez realizację przede wszystkim zadań publicznych samorządu powiatu ciechanowskiego.”**

Obowiązek realizacji zasady zrównoważonego rozwoju spoczywa na wszystkich obywatelach Polski. Wynika on z Konstytucji RP (art.5). Zrównoważony rozwój jest naczelną zasadą polityki państw - członków Unii Europejskiej i Organizacji Narodów Zjednoczonych, jak również Polityki Ekologicznej Państwa.

Program bezpośrednio nawiązuje do zaktualizowanej Polityki Ekologicznej Państwa na lata 2009-2012 z perspektywą do roku 2016. Nadrzędnym, strategicznym celem polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego.

Realizacja tego celu osiągnana będzie poprzez niezbędne działania organizacyjne, inwestycyjne (w tym wdrażanie postanowień Traktatu Akcesyjnego), tworzenie regulacji dotyczących zakresu korzystania ze środowiska i reglamentowania poziomu tego wykorzystania w najważniejszych obszarach ochrony środowiska. Stąd celami realizacyjnymi Polityki ekologicznej są:

- wzmocnienie systemu zarządzania ochroną środowiska,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii,
- dalsza poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego dla ochrony zdrowia mieszkańców Polski,

¹ Przyjmuje się, że w niniejszym dokumencie używane będą zamiennie określenia *powiat ciechanowski* i *Ziemia Ciechanowska*. Stanowi to swoiste nawiązanie do wykorzystywanych w „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do roku 2020” określeń: *województwo mazowieckie* i *Mazowsze*.

- ochrona klimatu.

Program Ochrony środowiska uchwała rada powiatu. Starosta co dwa lata ma obowiązek sporządzania raportu z realizacji przyjętych celów i zadań środowiskowych wraz z przedstawieniem potrzeb i możliwości ekonomicznych. Raport ten przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

1.3. Podstawa prawna opracowania.

Obowiązek sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym wynika z art.17,18 ustawy z dnia 27.04.2001 Prawo Ochrony Środowiska (Dz.U. z 2008 r. Nr 25, poz.150, z późn. zm.). Zakres programu określają Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym (MŚ grudzień 2002).

1.4. Podstawa formalna opracowania.

Podstawą formalną opracowania jest umowa z dnia 2 stycznia 2009 r. nr 10/2008.

1.5. Koncepcja zrównoważonego rozwoju, jako fundament współczesnej ochrony środowiska.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stanowi nierozłączny łańcuch wzajemnych powiązań między społeczeństwem, gospodarką i środowiskiem naturalnym. Człowiek we współczesnym świecie musi znaleźć swoje miejsce wśród zasobów przyrody biorąc pod uwagę ich wartość i znaczenie. Zainteresowanie skutkami działalności człowieka na ziemi pojawiło się na przełomie lat 60 i 70 XX wieku. Problem ten wzięto pod uwagę na I Konferencji ONZ „Środowisko i rozwój” w Sztokholmie w 1972 roku. Wtedy po raz pierwszy użyto pojęcia ekorozwój i polityka ochrony środowiska, które miały zostać na trwałe wpisane w politykę światową. W 1983 roku ONZ powołało Światową Komisję do Spraw Środowiska i Rozwoju, która w 1987 roku zaprezentowała raport - „Our common future” („Nasza wspólna przyszłość” Raport Brundtland), który zawierał listę zagrożeń i wyzwań dla przyszłego rozwoju ludzkości. Trwały zrównoważony rozwój zdefiniowano wówczas jako `rozwój gospodarczy i społeczny, który zapewni zaspokojenie potrzeb współczesnej generacji bez ryzyka, że przyszłe pokolenia nie będą mogły zaspokoić swoich potrzeb, naruszania możliwości zaspokajania potrzeb przyszłych pokoleń pozwalając na wybór stylu życia”². Stwierdzono wówczas, że zasady zrównoważonego rozwoju muszą przestrzegać wszystkie państwa, gdyż tylko wtedy ma sens. Efektem dyskusji nad raportem Brundtland był zorganizowanie II Konferencji ONZ w 1992 roku w Rio de Janeiro, na której przyjęto dwa istotne dokumenty „Deklarację w sprawie środowiska i rozwoju” oraz „Globalny program działań – Agenda 21”. Podstawową zasadą zawartą w tych dokumentach stało się ograniczone korzystanie z zasobów naturalnych oraz większa dbałość o stan środowiska. W deklaracji, główny nacisk został położony na problem zrównoważonego rozwoju. Można go osiągnąć poprzez zrównoważoną produkcję, zrównoważoną konsumpcję, stworzenie takich systemów ekonomicznych, które uwzględniałyby wartość środowiska naturalnego, stworzenie nowych modeli rozwoju dla krajów rozwijających się i będących w okresie transformacji. Agenda 21 odnosiła się do wszystkich poziomów organizacyjnych od szczebla

² D. Wortmann, Vor Den Vision Zur Strategie: Grundelemente und Entwicklungsmuster einer Politik der Nachhaltigkeit, w: M.Sebaldt, Sustainable Development – utopie oder realistische vision?, Hamburg 2002

międzynarodowego do poziomu lokalnego, przypisując ich różne zadania. Na sesji ONZ w 1997 roku dokonano analizy realizacji postanowień z Rio de Janeiro, która nie przedstawiła dobrych wyników. Ważnym wyznacznikiem może okazać się rok 2012, wtedy ma się odbyć III Konferencja ONZ poświęcona środowisku i rozwojowi.

Sama koncepcja ekorozwoju oznacza globalne, systemowe ujmowanie zjawisk gospodarczych, społecznych, przyrodniczych oraz występujące między nimi współzależności, wybór priorytetów rozwojowych przy zastosowaniu kryteriów ekonomicznych, ekologicznych i społecznych, jak również traktowanie środowiska przyrodniczego, jako całości, która podlega ewolucji przekształcaniom, głównie w wyniku działań człowieka. Podstawowym celem ekorozwoju jest trwałość, gdyż trwałość systemów ekologicznych jest warunkiem trwałości systemów ekonomicznych. Istotą zrównoważonego rozwoju stanowi więc dynamiczny rozwój gospodarki i społeczeństwa, który nie doprowadzi do zmian w środowisku tam, gdzie jego stan jest dobry, oraz pozwoli na jego naprawę, kiedy jego stan jest zły. Najważniejsze zasady zrównoważonego rozwoju to:

- w centrum zainteresowania rozwoju zrównoważonego są ludzie, którzy mają prawo do twórczego, zdrowego życia przebiegającego w harmonii z przyrodą,
- potrzeby rozwojowe i środowiskowe obecnych i przyszłych pokoleń muszą zostać sprawiedliwie uwzględnione,
- ochrona środowiska winna być rozpatrywana, ujmowana jako nierozdzielna część procesów rozwojowych,
- ograniczać, eliminować modele produkcji i konsumpcji, które przyczyniłyby się do zakłócania trwałego rozwoju,
- dążyć do wyeliminowania ubóstwa i zapobiegać jego powstawaniu.

1.6. Polityka ekologiczna Państwa.

Ustawa Prawo ochrony środowiska w art.13-16 wprowadziła nowe zasady krajowej polityki ekologicznej, w tym obowiązek jej sporządzania i aktualizowania co 4 lata. Potrzeba tej aktualizacji wynikała też z uzyskania przez Polskę członkostwa w Unii Europejskiej. Stwarza to, z jednej strony, szansę szybkiego rozwiązania wielu problemów ochrony środowiska i poprawy jakości życia mieszkańców, przykładowo poprzez możliwość korzystania ze środków finansowych UE, z drugiej strony oznacza konieczność spełnienia wymagań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz osiągnięcia celów wspólnotowej polityki ekologicznej.

Rada Ministrów w dniu 16.12.2008 r. przyjęła projekt *Polityki ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016*. Dokument w dniu 04.03.2009 r. Sejmowa Komisja Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa rekomendowana do przyjęcia przez Sejm Rzeczypospolitej.

Polska polityka ekologiczna opiera się na konstytucyjnej zasadzie zrównoważonego rozwoju, dlatego jej zalecenia muszą być uwzględniane we wszystkich dokumentach strategicznych oraz programach, których realizacja może mieć wpływ na stan środowiska. W praktyce oznacza to, że wiele jej celów będzie osiągnięte tylko wtedy i w takim zakresie, w jakim zostały one uwzględnione w tych strategiach.

Nakłada to na wszystkie instytucje publiczne obowiązek dbałości o stan środowiska, co jest zgodne z wymaganiami art. 74 Konstytucji RP³.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 i Dz. U. z 2004r. Nr 28, poz. 319)

Nadrzędnym, strategicznym celem polityki ekologicznej państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (mieszkańców, zasobów przyrodniczych i infrastruktury społecznej) i tworzenie podstaw do zrównoważonego rozwoju społeczno – gospodarczego.

Planowane działania w obszarze ochrony środowiska w Polsce wpisują się w priorytety w skali Unii Europejskiej . Wspólnotowego programu działań w zakresie środowiska naturalnego. Zgodnie z ostatnim przeglądem wspólnotowej polityki ochrony środowiska do najważniejszych wyzwań należy zaliczyć:

- działania na rzecz zapewnienia realizacji zasady zrównoważonego rozwoju;
- przystosowanie do zmian klimatu;
- ochrona różnorodności biologicznej.

Kierunki działań systemowych:

- uwzględnienie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych;
- aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska;
- zarządzanie środowiskowe;
- udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska;
- rozwój badań i postęp techniczny;
- odpowiedzialność za szkody w środowisku;
- aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym.

1.7. Cele polityki ekologicznej na szczeblu wojewódzkim.

Celem nadrzędnym polityki ekologicznej województwa mazowieckiego jest:

„OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZYCH I POPRAWA STANDARDÓW ŚRODOWISKA”

Cel ten jest zbieżny z założonym w PZPWM dla polityki przestrzennej województwa mazowieckiego.

Cele główne *Programu Ochrony Środowiska* obejmują:

- Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska (dotyczy wód powierzchniowych i podziemnych, gleb, odpadów, powietrza atmosferycznego, hałasu i promieniowania elektromagnetycznego);
- Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności gospodarczej;
- Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych;
- Zwiększenie lesistości i ochrona lasów;
- Poprawę stanu bezpieczeństwa ekologicznego;
- Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej.

Misją jest: „Poprawa jakości życia i bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańców województwa mazowieckiego”.

Cele długoterminowe do roku 2016:

- Osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych poprzez dążenie do poprawy jakości wód i ochrony zasobów;
- Ochrona gleb przed degradacją, rekultywacja terenów zdegradowanych i przemysłowych, ochrona zasobów naturalnych;
- Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów oraz prowadzenie nowoczesnego (zgodnego ze standardami unijnymi) systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów;

- Osiągnięcie standardów jakości powietrza atmosferycznego;
- Ograniczenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców regionu;
- Minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego;
- Zmniejszenie deficytu wód powierzchniowych i podziemnych;
- Zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
- Zmniejszenie presji działalności rolniczej na środowisko naturalne;
- Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne;
- Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych;
- Ochrona ekosystemów leśnych;
- Ograniczenie skutków występowania powodzi i suszy;
- Minimalizacja skutków występowania niekorzystnych zjawisk geodynamicznych;
- Doskonalenie systemu przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym i likwidacji pożarów;
- Ograniczenie ryzyka wystąpienia awarii przemysłowych i minimalizacja ich skutków;
- Poprawa organizacji transportu substancji niebezpiecznych;
- Poprawa stanu świadomości ekologicznej mieszkańców i administracji;
- Wzmocnienie struktur zarządzania środowiskiem;
- Aktywizacja działań na rzecz zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska w różnych sektorach gospodarki;
- Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska.

2. Charakterystyka powiatu.

2.1. Położenie.

Powiat ciechanowski jest jednym z 42 powiatów zlokalizowanych na obszarze województwa mazowieckiego. Wśród 37 tzw. powiatów „ziemskich” jest, zarówno pod względem obszarowym jak i ze względu na liczbę ludności, powiatem średnim. Miasto Ciechanów, obecnie siedziba władz powiatu, było w latach 1975-1998 ośrodkiem wojewódzkim, stolicą województwa ciechanowskiego. Obecnie, wraz z Płockiem, Radomiem, Siedlcami i Ostrołęką, spełnia funkcje regionalnego ośrodka równoważenia rozwoju. Według obecnego podziału terytorialnego kraju na jednostki statystyczne NTS-3 (podregiony)⁴ powiat ciechanowski jest częścią podregionu ciechanowsko-płockiego.

Powiat położony jest w północnej części województwa mazowieckiego. Obejmuje obszar 106,3 tys. ha, tj. 3,0 % powierzchni województwa. Graniczy z pięcioma powiatami: mławskim, przasnyskim, makowskim, pułtuskim oraz płockim. W skład powiatu wchodzi następujące gminy: miejska Ciechanów, miejsko-wiejska Glinojec oraz siedem gmin wiejskich: Ciechanów, Gołymin, Grudusk, Ojrzeń, Opinogóra, Regimin i Sońsk. Na obszarze powiatu znajduje się 248 obrębów geodezyjnych.

Obszar powiatu położony jest w dwóch mezoregionach. Obszar położony na północ od miasta Ciechanowa leży na Wzniesieniach Mławskich a na południe na Wysoczyźnie Ciechanowskiej. Rzeźba Wysoczyzny Ciechanowskiej została wykształcona w wyniku działalności lodowca stadiału Wkry (złodowacenie środkowopolskie). Okresy następne w wyniku denudacji peryglacjalnej doprowadziły do złagodzenia istniejących form terenu. Natomiast

⁴ Podziały na jednostki statystyczne wynikają z rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 maja 2003 r. w sprawie ustalenia wspólnej Klasyfikacji Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (NUTS) (Dz.Urz.Ue L 154 z 21 czerwca 2003 r.).

Wzniesienia Mławskie charakteryzują się występowaniem tzw. młodego krajobrazu pojeziernego z licznymi wałami kemowymi i morenowymi.

Wysokość bezwzględna terenu powiatu ciechanowskiego jest zróżnicowana. Najwyższa wysokość występuje w rejonie wsi Przywilcz 190,5 m npm. i Nieborzyn 187 m npm. (gm. Grudusk) oraz Wola Pawłowska 167,5 m npm. (gm. Ciechanów), zaś najniższa dochodzi do 101,4 m npm. w rejonie wsi Budy Kownackie (gm. Ojrzeń).

Teren powiatu ciechanowskiego wg. podziału polski na dzielnice klimatyczne należy do Krainy Wielkich Dolin - dzielnicy środkowej o dość korzystnych warunkach. Średnia roczna temperatura dla terenu powiatu wynosi od 7,1 °C w części północnej (gm. Grudusk) do 7,4 °C w części południowej gm. Ojrzeń i Sońsk. Średnie roczne sumy opadów wahają się od 520 mm w części północnej do 495 mm w części południowo wschodniej gm. Gołymin. Największy procent wiatrów występuje w przedziale szybkości 3-5 m/sek i wynosi ok. 38,3 %. Największy procent wiatrów wieje z kierunku południowo – zachodniego.

2.2. Stan przestrzeni.

Dominującą formą użytkowania gruntów rolnych w powiecie są grunty orne. Zajmują one łącznie 64 351 ha, czyli blisko 81 % powierzchni użytków rolnych (60 % powierzchni powiatu).

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów (dane GUS za rok 2005)

Gmina/miasto	Powierzchnia [ha]	Użytki rolne [ha]				Lasy [ha]	Pozostałe grunty [ha]
		Grunty orne	Sady	Łąki i pastwiska	Razem		
m. Głinojeck	737	297	1	170	468	144	125
gm. Głinojeck	14612	5785	16	2222	8023	5234	1355
g. Ciechanów	14023	8093	89	2391	10573	2311	1139
m. Ciechanów	3284	1335	48	318	1701	137	1446
g. Ojrzeń	12311	5540	36	2325	7891	3442	978
g. Sońsk	15499	9939	25	2787	12751	1530	1218
g. Gołymin	11055	8374	68	1131	9573	377	1105
g. Opiniogóra	13943	11599	32	1083	12714	472	757
g. Regimin	11129	5691	39	1856	7586	2459	1084
g. Grudusk	9669	7698	59	774	8531	465	673
RAZEM	106262	64351	413	15047	79811	16571	9880

2.3. Środowisko.

Powiat ma mało zdegradowane środowisko przyrodnicze, bez znaczących źródeł zagrożenia. Obszary chronione zajmują 39,7 ha, co stanowi 37% jego powierzchni. Bogactwem są również liczne obiekty i zespoły dziedzictwa kulturowego wpisane do rejestru zabytków i objęte ochroną konserwatorską. Powiat posiada duże zasoby wód podziemnych i dobrze rozwiniętą sieć hydrograficzną, jednak część środkowa i wschodnia zagrożona jest deficytem wód powierzchniowych (niski wskaźnik retencjonowania wód). Niestety zarówno wody powierzchniowe i jak i punktowo podziemne (szczególnie pierwszy poziom wodonośny) wykazują ponadnormatywne zanieczyszczenie. Wśród zasobów naturalnych na uwagę zasługuje złożo surowców ilastych w rejonie Nasierowa gm. Gołymin. Istnieją również warunki do pozyskania wód geotermalnych.

Teren powiatu położony jest w obszarze funkcjonalnym „Zielone Płuca Polski” jednak jego lesistość jest niska – około 15,5 % powierzchni ogólnej. Od 2004 roku wskaźnik lesistości zwiększył się o 0,5 %. Gleby w powiecie są zróżnicowane pod względem typów i przydatności rolniczej. W strukturze użytków rolnych grunty orne zajmują 81%, użytki zielone 18,5 % oraz sady 0,5 %.

2.4. Społeczność.

Tabela 2. Liczba ludności powiatu ciechanowskiego (wg GUS-rocznik demograficzny 2007- dane za rok 2006).

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
m. Głinojeck	3067	1486	1581
gm. Głinojeck	4857	2477	2380
gm. Ciechanów	5983	3031	2952
m. Ciechanów	45711	21695	24016
gm. Ojrzeń	4385	2239	2146
gm. Sońsk	8017	4057	3960
gm. Gołymin	3985	2001	1984
gm. Opinogóra	5989	3058	2931
gm. Regimin	4959	2507	2452
gm. Grudusk	3879	1955	1924
Powiat Ciechanów	90 832	44506	46326

Powiat zamieszkuje nieco ponad 91 tys. osób,⁵ tym 44 506 mężczyzn. Dominuje ludność miejska – 53,8 % ogółu ludności powiatu (w Ciechanowie mieszka 45,7 tys. a w Głinojecku 3,1 tys. osób). Od kilku lat obserwuje się na terenie powiatu zerowy lub niewielki ujemny przyrost naturalny oraz relatywnie duże, ujemne saldo migracji (w 2005 r. wskaźnik migracji dla powiatu wynosił 3,58 na 1000 ludności, w województwie ten wskaźnik wynosił 2,94). Od roku 2000 w ciągu pięciu lat liczba mieszkańców powiatu zmniejszyła się o ponad 3 tys. osób. Relatywnie największe ubytki w liczbie mieszkańców (wg analizy z lat 1999-2004) odnotowano w gminach Gołymin i Grudusk oraz w części wiejskiej gminy Głinojeck. Względą stabilizację lub niewielkie ubytki w liczbie mieszkańców obserwowało się w tych latach w gminach Ciechanów (wiejska), Ojrzeń i Opinogóra.

W ostatnich latach obniżała się na terenie powiatu liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym. Natomiast minimalnie rosła liczba osób w wieku poprodukcyjnym. W latach 2002-2005 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) zmniejszyła się o prawie 3 tys. Od roku 2006 następuje w powiecie niewielki wzrost liczby urodzeń.

W ciągu kilkunastu minionych lat na terenie powiatu wystąpiły niewielkie dysproporcje w relacji – liczba kobiet w stosunku do liczby mężczyzn. W roku 2005 w powiecie ciechanowskim średnio na 100 mężczyzn przypadało 104 kobiety (w miastach 100 do 110, na wsi 100 do 97).

Według prognoz demograficznych dla województwa mazowieckiego do roku 2015 można spodziewać się w regionie stabilizacji lub niewielkiego wzrostu liczby ludności. Natomiast liczba ludności w powiecie ciechanowskim będzie się stale zmniejszać. Według prognoz GUS liczba ludności w powiecie ciechanowskim w roku 2025 spadnie poniżej 90 tys.

⁵ Wg stanu na dzień 31 grudnia 2006 r. liczba mieszkańców powiatu wynosiła 90 832 tys. osób.

2.5. Gospodarka.

Na terenie powiatu funkcjonuje kilka dużych zakładów produkcyjnych: Firma Bauer S.A., Delitissue Sp. z o.o. , Ciechanowskie Zakłady Drobiarskie „CEDROB” S.A., Zakłady Mechaniczne i Cynkownia Ogniowa „METAL-TECH”, BSO Polska S.A (gm. Głinojeck), PEC Sp. z o.o. w Ciechanowie, Wytwórnia Pasz w Gumowie, SGT EuRoPol GAZ S.A. Tłocznia Gazu Ciechanów w Lekowie, Ferma Drobiu w Kondrajcu Pańskim – Bartkowicz, Koźlakiewicz, Ludwiński Sp.j, Gospodarstwo Rolne Jegliński Sp. z o.o.- Ferma Trzody Chlewnej w Kondrajcu Pańskim.

2.6. Stan infrastruktury.

Teren powiatu ciechanowskiego położony jest w korzystnej relacji przestrzennej do krajowego systemu komunikacji drogowej i kolejowej. Dobre powiązania komunikacyjne zapewniają: magistrala kolejowa E-65 (Warszawa-Gdańsk); trzy drogi krajowe (o łącznej długości 82 km.), w tym: droga krajowa nr 7 (Warszawa-Płońsk-Głinojeck-Mława-Gdańsk); droga krajowa nr 50 (Ciechanów-Płońsk-Sochaczew-...-Ostrów Maz.); droga krajowa nr 60 (Kutno-Płock-Ciechanów-Ostrów Maz.) oraz drogi wojewódzkie: nr 615, nr 616 i nr 617 (łącznie 61,5 km). Krajowe i regionalne szlaki komunikacyjne uzupełnia sieć dróg powiatowych licząca 440,8 km a także drogi gminne o łącznej długości 356 km. Ogółem na terenie powiatu znajduje się ponad 942 km dróg publicznych.

Usługi przewozowe w komunikacji pasażerskiej na terenie miasta Ciechanów oraz gmin świadczone są przez:

- PKS Ciechanów,
- PKP.

Energia elektryczna służąca zaspokajaniu podstawowych potrzeb odbiorców indywidualnych i zbiorowych (podmioty gospodarcze) dostarczana jest spoza powiatu. Służą temu linie przesyłowe WN 110 kV długości około 110 km (Płock – Ciechanów – Przasnysz oraz Dębe – Ciechanów – Mława – Nidzica). Powiat ciechanowski obsługiwany jest przez Zakład Energetyczny Płock – Dystrybucja Wschód Sp. z o. o. Część linii przesyłowych jest przestarzała. Odbija się to, na jakości dostaw do odbiorców indywidualnych, głównie na terenach wiejskich.

Przez teren powiatu przebiega gazociąg przesyłowy wysokiego ciśnienia o długości ponad 40 km. Poprzez dwie stacje redukcyjno-pomiarowe w Ciechanowie zaopatrywanych jest prawie 12 tys. mieszkańców miasta. Spośród pozostałych miejscowości z gazu przewodowego korzystają mieszkańcy: Regimina, Lekowa i Gumowa. Przez obszary gmin: Opinogóra, Ciechanów, Regimin i Głinojeck przebiega gazociąg tranzytowy Jamał – Europa Zachodnia. Na terenie gminy Regimin (Lekowo) znajduje się tłocznia gazu.

Długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie powiatu wynosi 1284,4 km. Infrastruktura techniczna dotycząca gospodarki ściekowej obejmuje na terenie powiatu 154 km rozdzielczej sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalnie ścieków. W poszczególnych gminach na terenie powiatu funkcjonuje 6 oczyszczalni komunalnych. Działają one w miastach Ciechanów i Głinojeck a także w gminach wiejskich: Grudusk, Opinogóra oraz Sońsk. Zwraca uwagę relacja (9:1) pomiędzy długością rozdzielczej sieci wodociągowej i długością rozdzielczej sieci kanalizacyjnej. Oznacza to, że duży odsetek ścieków (głównie komunalnych) „odprowadzany” jest niezgodnie z obowiązującymi przepisami. Poważnym problemem na terenie powiatu jest duża ilość tzw. nieuszczelnionych szamb.

2.7. Rolnictwo.

Rolnictwo wraz z gospodarką żywnościową jest podstawową dziedziną gospodarki powiatu. Tereny użytkowane rolniczo stanowią 79.811 ha użytków rolnych tj. ok.73 % ogólnej powierzchni powiatu.

Grunty najlepsze jakościowo zaliczane do II i III klasy bonitacyjnej zajmują ok.33 % użytków rolnych, średnie kl. IV - ok.35%. Grunty słabe jakościowo kl. V i VI stanowią 32 % użytków rolnych. W strukturze władania użytków rolnych dominuje sektor prywatny. Ogólna powierzchnia zasiewów wynosi 57 775 ha i przedstawia się następująco:

Powierzchnia zasiewów w ha w tym:	57775
Zboża ogółem	46794
Pszenica ozima	10507
Pszenica jara	4337
Żyto	9545
Jęczmień ozimy	662
Jęczmień jary	4651
Owiec	2090
Pszenżyto ozime	6512
Pszenżyto jare	628
Mieszanki zbożowe	7527
Strączkowe	290
Ziemniaki	2709
przemysłowe w tym:	4610
buraki cukrowe	2443
rzepak i rzepik	2163
len i konopie	0
tytoń	4
pastewne w tym:	2858
kukurydza na zielonke	518
strączkowe	422
motylkowe i inne	1428
pozostałe w tym:	546
warzywa gruntowe	179
truskawki	61
inne	307
Sady	413

Ogólna powierzchnia przeznaczona pod uprawę ziemniaków w powiecie ciechanowskim wynosiła 2709 ha, a rzepakiem obsiano 2163 ha. Skup rzepaku na terenie powiatu prowadziło Przedsiębiorstwo Handlowo - Usługowe „ROL -BUD” z Płońska - magazyn w Ciechanowie, ul. Gąsecka na potrzeby Zakładów Tłuszczowych w Warszawie oraz Firma Handlowo – Usługowa PLON – Andrzej Dadrzyński Bieńki Śmietanki, gm. Sońsk dla Zakładów Tłuszczowych w Kruszwicy. Ogólna powierzchnia uprawy buraków cukrowych waha się w granicach 2500 ha. Na terenie powiatu ciechanowskiego buraki cukrowe skupuje cukrownia w Gliniojecku, gdzie rolnicy bezpośrednio podpisują umowy kontraktacyjne i ustalają terminy dowozu lub odbioru buraków. Rzepakiem obsiewa się ponad 6 tys. ha na terenie powiatu ciechanowskiego. Skup rzepaku na terenie powiatu prowadzą Zakłady Tłuszczowe w Kruszwicy.

Ogólna powierzchnia uprawy buraków cukrowych waha się w granicach 2500 ha.
Na terenie powiatu ciechanowskiego buraki cukrowe skupuje cukrownia w Gliniojecku.

Na podstawie danych (2008 r.) z Powiatowego Biura Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Ciechanowie zanotowano następujące ilości zwierząt gospodarskich /sztuki/:

- bydło ogółem	-	38.878
- w tym krowy	-	5.260 (w oborach pod kontrolą użyteczności mlecznej)
- trzoda chlewna	-	80.000
- owce	-	173
- kozy	60	
- konie	-	1.224

W Biurze Powiatowym Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Ciechanowie zarejestrowanych jest 6.500 gospodarstw, wpisanych do ewidencji producentów rolnych. W roku 2008 o przyznanie płatności bezpośrednich ubiegało się 5.275 rolników z terenu powiatu ciechanowskiego, w tym o przyznanie pomocy finansowej z tytułu wspierania gospodarowania na obszarach górskich i innych obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) – 3050 wniosków.

O przyznanie płatności cukrowej do ARiMR wpłynęło 590 wniosków.

3. Cele, priorytety i przedsięwzięcia w sferze ochrony dziedzictwa przyrodniczego i racjonalnego użytkowania zasobów przyrody.

3.1. Ochrona przyrody. Różnorodność biologiczna i krajobrazowa.

3.1.1. Analiza stanu istniejącego.

Kompleks obszarów chronionych na terenie powiatu jest położony pomiędzy doliną rzeki Wkry a doliną rzeki Łydyni w jej dolnym i górnym biegu. Dolina rzeki Wkry jest korytarzem ekologicznym o znaczeniu krajowym.

Miasto i gmina Gliniojeck.

Gliniojeck jest gminą typowo rolniczą. Ok. 35 % jej pow. ogólnej zajmują lasy. Czyste ekologicznie obszary gwarantują wysokiej jakości płody rolne dla przetwórstwa rolno-spożywczego oraz stwarzają korzystne warunki dla rozwoju funkcji turystycznej. W okresie letnim gmina oferuje turystom strzeżone kąpielisko nad Wkrą, ponad 70 miejsc noclegowych w 2 hotelach i 2 zajazdach o różnorodnej gamie usług i cen, halę sportową, stadion sportowy z kortem do gry w tenisa, ośrodek kultury. Istniejące lasy, urządzone i zagospodarowane tereny zielone, hala i stadion umożliwiają czynny wypoczynek mieszkańcom oraz turystom.

Przeważająca część obszaru gminy Gliniojeck (poza fragmentami zachodnimi) położona jest w strefie krajobrazu chronionego. Granica tej strefy przebiega (od północy) drogami polnymi przez Stare Szyjki - Kowalewko, dalej wzdłuż szosy Gdańsk - Warszawa do Zawody, następnie drogami polnymi w pobliżu Kondrajca i na wschód od Gałczyna. W obrębie tej strefy przebiega wzdłuż doliny Wkry pas obszaru krajobrazu chronionego, stanowiący fragment rozległego (99000 ha) Nadwkrzańskiego obszaru chronionego krajobrazu. Pas terenu wzdłuż Wkry należy niewątpliwie do najbogatszych pod względem przyrodniczym obszarów gminy. Występuje tu duża liczba gatunków roślin i zwierząt, które zostały wyszczególnione w liście florystycznej i faunistycznej. Oprócz walorów przyrody ożywionej, omawiany obszar wyróżnia się ponadto walorami krajobrazowymi związanymi z licznymi meandrami Wkry oraz ich pozostałościami w formie licznych starorzeczy.

Tabela 3. Lista pomników przyrody w gminie Głinojeck.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew/głazów	Ilość drzew/głazów	Miejscowość	Bliższa lokalizacja
1.	Grupa drzew	Dąb szypułkowy Jesion wyniosły	Ob.305cm Wys.24m Ob.280-422cm Wys.21cm	1 4	Małużyn	Działka nr 381 teren parku wiejskiego
2.	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob.400cm Wys.24m	1	Szyjki Stare	Działka nr 409/2
3.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.360cm Wys.26m	1	Szyjki Stare	Działka nr 409/2
5.	Grupa drzew	Jałowiec pospolity	Ob.41-38-43-54cm Wys.5-8m	4	Zalesie	Działka nr 80
6.	Drzewo	Jałowiec pospolity	Ob.21-28cm Wys.6m	1	Śródborze	Działka nr 426/7
7.	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob. 298 cm Wys. 22m	1	Dreglin	Działka nr 37 teren parku dworskiego
8.	Grupa drzew	Sosna czarna	Ob. 118-298 cm Wys. 20 m	20	Dreglin	Działka nr 37 teren parku dworskiego
9.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 45-286 cm Wys. 18-23 m	82	Dreglin	Działka nr 37 teren parku dworskiego
10.	Grupa drzew	Grab pospolity	Ob. 45-286 cm Wys. 18-23 m	58	Dreglin	Działka nr 37 teren parku dworskiego
11.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 240 cm Wys. 20 m	1	Dukt	Działka nr 232
12.	Drzewo	Jałowiec pospolity	Ob. 609 cm Wys. 5 m	1	Dukt	Działki nr 199 i 417
13.	Drzewo	Jałowiec pospolity	Ob. 42-44cm Wys. 9 m	1 trzypniowy	Dukt	Działki nr 53/1 i 53/2
14.	Drzewo	Jałowiec pospolity	Ob. 580 cm Wys. 7 m	1	Dukt	Działki nr 485 i 495
15.	Drzewo	Grusza pospolita	Ob. 245 cm Wys. 15 m	1	Garwarz Stary	Działka nr196/2
16.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 277;420 cm Wys. 15-25 m	2	Garwarz Stary	Działka nr196/2
17.	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob. 307 cm Wys. 25 m	1	Garwarz Stary	Działka nr196/2
18.	Grupa drzew	Dąb szypułkowy Klon srebrzysty Lipa drobnolistna Świerk pospolity	Ob. 253;247 cm Ob. 320 cm Ob. 279 cm Ob. 223 cm Wys. 20 m	2 1 1 1	Głinojeck	Działka nr 875/1 teren parku
19.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 210 cm Wys. 19 m	1	Głinojeck	Działka nr 15
20.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 314 cm Wys. 21 m	1	Głinojeck	Działka nr 15
21.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 311 cm Wys. 17 m	1	Kondrajec Pański	Działka nr 134
22.	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 242;365 cm Wys. 19;25 m	2	Kondrajec Pański	Działka nr 128

23.	Grupa drzew	Sosna pospolita Dąb szypułkowy	Ob. 268;294 cm Wys. 19;20 m	1 1	Kondrajec Pański	Nadleśnictwo Ciechanów. Leśnictwo Deglin
24.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 101-232 cm Wys. 20 m	10	Ogonowo	Działka nr 155/7
	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 428 cm Wys. 19 m	1	Ogonowo	Działka nr 11
25.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 260 cm Wys. 20 m	1	Kowalewko-Szyjki	Działka nr 343
26.	Grupa drzew	Wiąz szypułkowy	Ob. 238;298 cm Wys. 21 m	2	Ościszowo	Działka nr 573
27.	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob. 290 cm Wys. 20 m	1	Ościszowo	Działka nr 567
28.	Grupa drzew	Grab pospolity Lipa drobnolistna Dąb szypułkowy Jesion wyniosły Wiąz szypułkowy Klon zwyczajny	Ob. 30-157 cm	180 13 2 16 1 1	Wkra	Działka Nr 304
29.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 257 cm Wys. 24 m	1	Żeleźnia	Działka nr 165
30.	Grupa drzew	Drzewostan sosnowy	Ob. 150-279 cm Wys. 22 m	1,93 ha		Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Ościszowo
31.	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 323;214;255 cm Wys. 20;22 m	3		Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Ościszowo
32.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 260 cm Wys. 22 m	1		Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Ościszowo
	Głaz narzutowy Różowy		Ob. 1412 cm Wys.2 m	1	Żarnowo	Na granicy działek nr 4 i 8

W gminie istnieje 7 użytków ekologicznych. Użytki ekologiczne są rozrzucone na całym obszarze badanej gminy 3 we wsi Maluzyn i 4 we wsi Ogonowo. Zaliczono do nich zarówno śródpolne zabagnienia jak i porzucone, wyjąłowione gleby porolne oraz wyrobiska po eksploatacji piasków, żwirów i iłów. W rejonie wsi Garwarz Nowy znajduje się wielohektarowe torfowisko. Jest ono ostoją ptactwa wodnego i błotnego, które znajduje w nim doskonałe miejsca lęgowe wśród trzciny pospolitej i zarośli łożowych.

Interesujące i osobliwe w czasach współczesnych pionierskie zbiorowiska roślin ruderalnych wykształciły się na terenach po eksploatacji żwirów w Szyjkach. Są one jednak zagrożone ze względu na przekształcanie wyrobiska w wysypisko śmieci. Zgodnie z decyzją kierownika Urzędu Rejonowego Ciechanowie teren ten przeznaczony jest do rekultywacji w kierunku leśnym.

Ciekawe procesy można obserwować na porzuconych, wyjąłowionych glebach m. in. we wsiach Krusz, Śródborze i Zalesię. Trwa bowiem na nich spontaniczna sukcesja w kierunku odtworzenia lasów. Prawdopodobnie powstałe tu bory suche bądź świeże będą bardziej odporne na grzyby pasożytnicze i gradacje owadów niż sztuczne monokultury sosnowe.

Do najczęściej spotykanych użytków ekologicznych na terenie gminy należą jednak śródpolne i śródleśne oczka, zabagnienia, rowy melioracyjne i starorzecza w dolinie Wkry. Odgrywają one

nieocenioną rolę w zachowaniu mikroklimatu i są miejscem lęgowym wielu pożytecznych dla rolnictwa i leśnictwa ptaków.

Na terenie gminy Gliniojeck znajduje się 8 parków podworskich zewidencjonowanych i wciągniętych w rejestr Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Parki te oraz obiekty dawnych dworów są najczęściej zdewastowane i jedynie w niektórych są aktualnie prowadzone prace adaptacyjne i porządkowe. Powinny być one chronione jako całość, a nie jak dotychczas tylko fragmentarycznie w postaci drzew czy alei pomnikowych. W parkach tych oprócz ciekawego drzewostanu obserwuje się też interesującą roślinność zielną, będącą zbiorem gatunków udomowionych (ozdobnych), ruderalnych i leśnych, które wracają na swoje naturalne siedliska. Obecnie, gdy parki podworskie urządzone są na nowo, należy zadbać by w miarę możliwości nie uszczuplić w nich nie tylko wartościowych drzew, ale również zgromadzonej w nich puli genowej zielnych roślin i krzewów krajowych i aklimatyzowanych. Obiekty te położone są w następujących miejscowościach:

Dreglin - obiekt powstały ok. połowy XVIII wieku i przebudowany na początku XX wieku. Powierzchnia wynosi łącznie 3,3 ha. Zabudowa obecnie nie istnieje. Zachowały się fragmenty parku z interesującą aleją lipową, kilkunastoma sosnami czarnymi i pojedynczymi okazami klonów i jesionów wyniosłych.

Gliniojeck - obiekt znajduje się na terenie dawnej cukrowni "Izabelin". Jest on dość rzadkim na terenie województwa ciechanowskiego parkiem związanym z dawną siedzibą fabrykancką. Powstał w I połowie XIX wieku i został przekształcony około roku 1900. Jego powierzchnia wynosi 3,4 ha. Zaniebany. Występują tu drzewa pomnikowe - dwa dęby, klon srebrzysty, świerk zwyczajny i lipa drobnolistna. Park zachował fragmenty ogrodzenia od strony ulicy. Park posiada dużą wartość przyrodniczą i jego rola będzie wzrastała w przyszłych latach w związku z zapoczątkowanym procesem urbanizacji.

Luszewo - obiekt powstał przypuszczalnie w II połowie XIX wieku. Zajmuje powierzchnię 3,0 ha, w tym 0,3 ha stawów. Na terenie parku znajduje się parterowy budynek po szkole, położony po lewej stronie alei kasztanowej, w bardzo złym stanie technicznym. Drzewostan parku, oprócz alei kasztanowej, składa się z gatunków rodzimych, których wiek oceniany jest na 60-80 lat. Park jest zaniebany. Na skraju parku znajdują się dwa stawy, z których jeden o niskim poziomie lustra wody jest zarośnięty. Zachodnią część parku zajmuje stary sad, z dużymi ubytkami drzew w rzędach.

Malużyn - obiekt z początku XIX wieku z późniejszymi zmianami kompozycyjnymi. Zajmuje powierzchnię ok. 12 ha. Park sąsiaduje z rzeką Wkrą i łąkami nadrzeczными. Budynek dawnego dworu ze względu na bardzo zły stan techniczny został rozebrany na podstawie decyzji Generalnego Konserwatora Zabytków. Park jest zaniebany i gęsto zadrzewiony. Niektóre drzewa liczą powyżej 100 lat, są przeważnie zdrowe i bez śladów zniszczeń. Do najbardziej interesujących można zaliczyć grupę jesionów we wschodniej części parku oraz okaz pomnikowego dębu. Poza ogrodzeniem ukształtowanie terenu parku jest bardzo urozmaicone. Niektóre jego fragmenty położone są na łagodnym stoku doliny Wkry, inne zaś położone są na wysokim brzegu Wkry, skąd roztacza się ładny widok na tereny lęgowe za rzeką. Na terenie parku znajduje się również zabytkowy kościół.

Ogonowo - obiekt z drugiej połowy XIX wieku, zajmujący powierzchnię 12,6 ha (w tym 4 stawy o powierzchni ok. 0,7 ha). Drzewostan parkowy przedstawia znaczną wartość przyrodniczą w krajobrazie naturalnym, pomimo przewagi olszy czarnej w porównaniu z liczebnością innych odmian drzew. Do najbardziej interesujących drzew można zaliczyć grupę 10-ciu lip drobnolistnych liczących ok. 20 m wysokości oraz aleję świerkową. Walory parku

podnosi ponadto urozmaiczone ukształtowanie terenu dające dobre punkty widokowe na dolinę Wkry.

Sulejrz - obiekt powstał w drugiej połowie XIX wieku, lecz najprawdopodobniej na jego miejscu istniał dwór wcześniejszy. Całość liczy powierzchnię 5,2 ha, w tym dwa stawy o powierzchni ok. 0,22 ha. Dwór położony w północnej części parku jest obecnie remontowany i jego stan techniczny jest dobry. Drzewostan parku przedstawia dużą wartość przyrodniczą. Występują tu m.in. lipy drobnolistne tworzące aleję, modrzew, świerk kaukaski, dąb czerwony i klon pospolity. Drzewostan parku liczący ok. 90 lat, pomimo dewastacji jest jeszcze bogaty. Od strony zachodniej i południowej do parku przylegają stare, częściowo zniszczone sady.

Szyjki - obiekt powstały w roku 1904 na miejscu starszego z połowy XIX wieku. Powierzchnia wynosi ok. 2,5 ha. Budynek dawnego dworu znajduje się aktualnie w miarę dobrym stanie technicznym i trwają w nim dalsze prace remontowe prowadzone przez nowego właściciela. Park kompozycyjnie powiązany jest z rzeką Wkrą. Występują tu liczne okazy drzew pomnikowych, m.in. wiązy, lipy drobnolistne, dęby i graby. Wiek niektórych drzew jest oceniany na ok. 120 lat. Drzewostan złożony jest z gatunków rodzimych.

Wkra - obiekt powstał w połowie XIX wieku i zajmuje powierzchnię 4,5 ha. Dawny dwór pozbawiony od dłuższego czasu remontów i zabiegów konserwacyjnych jest zniszczony i zaniedbany. Park - pomimo zniszczeń - posiada dużą wartość kompozycyjną i przyrodniczą ze względu na stary, cenny drzewostan, który w krajobrazie naturalnym stanowi duży maszyn zieleni. Do jego najcenniejszych elementów można zaliczyć aleję grabową o wieku ponad 100 lat i pojedyncze egzemplarze lip drobnolistnych, dębów szypułkowych i wiązów. Od strony rzeki, oprócz grabu występują także jesiony wyniosłe liczące ponad 60 lat. Z parkiem sąsiadują grunty orne i rzeka Wkra.

Poza w/w parkami zachowały się pozostałości założeń parkowych w Garwarzu Starym i Płaciszewie. Ponadto występują także resztki dawnych parków w Kondrajcu Pańskim, Gałczynie i Strzeszewie.

Miasto i gmina Ciechanów.

Na terenie miasta Ciechanowa znajdują się następujące formy ochrony przyrody: zespół przyrodniczo krajobrazowy „Dolina Rzeki Łydyni”, użytek ekologiczny Bagry oraz pomniki przyrody.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Dolina rzeki Łydyni” został utworzony w 2002 roku. Obecnie obowiązuje rozporządzenie nr 20 Wojewody Mazowieckiego z dnia 3 marca 2008 r. w sprawie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Dolina Rzeki Łydyni” (Dz. Urz. Nr 32, poz.1181). Teren zespołu położony jest wzdłuż rzeki Łydyni przepływającej przez Ciechanów i obejmuje powierzchnię 57,31 ha. Na tym terenie najcenniejszy jest zespół roślinności szuwarowej i jezioro położone na północ od mostu, będącego w ciągu ulicy 17 Stycznia. Występujące biotopy cechują się bardzo dużym stopniem naturalności. Na południe od mostu wschodni brzeg rzeki porasta szpaler drzew wzdłuż ścieżki spacerowej. Dalej w kierunku wschodnim do rzeki przylega park miejski ze starodrzewem, graniczący ze skarpa Farskiej Góry. Teren przyległy od zachodu jest przyrodniczo zróżnicowany: zakrzaczenia, zadrzewienia i fragmenty roślinności synantropijnej. W obszarze doliny występują nisze ekologiczne licznych gatunków roślin i zwierząt, co wpływa na zróżnicowanie struktury środowiska przyrodniczego i wzbogaca krajobraz miasta.

W granicach zespołu przyrodniczo-krajobrazowego znajdują się obiekty zabytkowe, historyczne i sakralne (Zamek Książąt Mazowieckich, Kościół Farny, Farska Góra). Teren zespołu jest

niezabudowany i obowiązują na tym obszarze zasady gospodarowania określone rozporządzeniem, a wynikające z ustawy o ochronie przyrody.

Użytek ekologiczny „Bagry” został ustanowiony Uchwałą Nr 72/IX/07 Rady Miasta Ciechanów z dnia 28 czerwca 2007 r. (opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego Nr 187, poz. 5235 z dnia 19 września 2007 r.). Użytek ekologiczny „Bagry” ustanowiony został na działce nr 41/5 o powierzchni 4,0038 ha stanowiącej własność Gminy Miejskiej Ciechanów. Zlokalizowany jest w dzielnicy Krubin z dala od zabudowań, pomiędzy polami uprawnymi, na linii szpital – „glinianka” Krubin. Przylega do nieczynnej linii kolejki wąskotorowej, gdzie obecnie biegnie droga gruntowa. Użytek ekologiczny składa się z małego jeziorka, które służyło niegdyś wydobyciu gliny na potrzeby pobliskiej cegielni. Oczko wodne otoczone jest pasem roślinności brzegowej i krzewami. Teren wokół brzegu jest lekko pagórkowaty. Jezioro jest regularnie zarybiane przez opiekujących się terenem wędkarzy z Polskiego Związku Wędkarskiego. Roślinność otaczająca staw stanowi schronienie dla wielu gatunków ptaków, z których część tam gniazduje. Całość stanowi specyficzną enklawę pośród pól uprawnych rozciągających się na przestrzeni kilku kilometrów w każdym kierunku.

Tabela 4. Lista pomników przyrody w Ciechanowie i gminie Ciechanów.

I.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Blizsza lokalizacja
1	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob.405cm Wys.22m	1	Rutki Marszewice	Działka nr 26
2	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob.440cm Wys.18m	1	Gołoty	Działka nr 3408/2
3	Drzewa	Dęby szypułkowe	Ob.294cm Ob.254cm Ob. 477 cm Wys.21m	3 w tym 1 3-pniowy	Nużewo	Działka nr 143, teren parku zabytkowego
4	Drzewa	Dęby szypułkowe	Ob.419cm Wys.21m Ob.450cm Wys.21m	2	Nużewo	Działka nr 137
5	Drzewo	Orzech włoski	Ob.301cm Wys.13m	1	Ciechanów	Nr działki 1702/10 i 1702/12, ulica Sienkiewicza
6	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.300cm Wys.19m	1	Ciechanów	Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Sulerzyż Uroczysko Śmiecin
7	Głąz narzutowy	-	Ob.712cm Wys.124cm	1	Ciechanów	Ul. 17 Stycznia 9 , Działka nr 255/2
8	Grupa drzew	Lipy drobnolistne	Ob.380cm Ob.400cm Ob.420cm Ob.430cm Ob.340cm Wys.23m	5	Chotum	Działka nr 70

9	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.450cm Wys.23m	1	Rutki Głowice	Działka nr 18
10	Drzewo	Kasztanowiec zwyczajny	Ob.430cm Wys.23m	1	Ciechanów	Działka nr 23/30 ul. Śmiecińska
11	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.362cm Wys.18m	1	Ciechanów	Działka nr 281/7 ul. Sierakowskiego
12	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.285cm Wys.19m	1	Ciechanów	Działka nr 1750/4 Ul. Fabryczna
13	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Obwody od 250cm- 340cm wys.19m	13	Niestum	Działki nr 69 i 70/4 teren parku
14	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.470cm Wys.19m	1	Rutki Borki	Działka nr 323
15	Drzewo	Grusza pospolita	Ob.630cm Wys.19m	1	Rutki Borki	Działka nr 183
16	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.492cm Wys.21m	1	Pęczcin	Działka nr 52/9
17	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.540cm Wys.19m	1		Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Sulerzyż, obręb Rydzewo

Gmina Gołymin.

Gmina Gołymin jest gminą wiejską o typowo rolniczym charakterze. Do najcenniejszych wartości przyrodniczych podlegających ochronie należą:

- gleby klasy II i III;
- tereny zlewni chronionej rzeki Narwi;
- obszary naturalnych dolin rzek Sony Wschodniej, Zachodniej, Kolnicy, Przewodówki i innych obniżen stanowiące naturalne siedliska przyrodnicze wchodzące w ciągi ekologiczne;
- parki dworskie i wiejskie;
- pomniki przyrody.

Największe kompleksy gleb chronionych występują w części północnej i środkowej gminy, tj. Konarzewo Sławki (71%), Smosarz Dobki (79,8%), Wróblewko (72,3%), Nieradowo (66,5%), Konarzewo Marcisze (61,5%), Pajewo (62,1%).

Tereny zlewni chronionej rzeki Narwi zajmują wschodnią część gminy ze względu na ujęcie wody pitnej w Wieliszewie. Ochronie podlegają naturalne ciek i wód powierzchniowych, które narażone są na zanieczyszczenia ze źródeł obszarowych.

Ochroną objęto również obszary naturalnych dolin i obniżen występujące w większości w rejonie takich cieków jak: Sona Wschodnia, Sona Zachodnia, Kolnica i Przewodówka. Tereny te zajmują przeważnie półnaturalne siedliska łąk i pastwisk. Stanowią korytarze ekologiczne oraz naturalną retencję wód powierzchniowych.

Ważną rolę w krajobrazie gminy odgrywają parki dworskie i wiejskie. W wyniku braku ich konserwacji część parków uległa dewastacji. Wokół terenów zachowanych lepszym stanie wyznaczono strefę ochrony konserwatorskiej. Sa to parki w Morawce, Garnowie Dużym, Osieku Aleksandrowie i Wróblewie. W miejscowości Gołymin –Ośrodek zachowały się fragmenty parku z końca XVIII wieku, który w latach 50-tych został odcięty od terenu sadu. Rola parków w

krajobrazie gminy jest tym większa, że jest to obszar o bardzo małej lesistości i małej powierzchni naturalnych siedlisk przyrodniczych.

Tabela 5. Lista pomników przyrody w gminie Gołymin.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Blizsza lokalizacja
1.	Drzewo	Grusza pospolita	Ob.269cm Wys.13m	1	Morawki Wicherki	Działka nr 96, w sąsiedztwie dawnego dworku
2.	Aleja	Lipa drobnolistna	Ob.od 130-307cm Wys.21m	14	Gołymin	Działka nr 83/3, teren parku wokół szkoły
3.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.353 cm Wys.18m	1	Gołymin	Działka nr 83/3, teren parku wokół szkoły
4.	Aleja	Kasztanowiec biały	Ob.od 115-266 cm Wys.16m	26	Morawka	Działka nr 29, teren dawnego parku dworskiego
5.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.275cm Wys.19m	1	Morawka	Działka nr 29, teren dawnego parku dworskiego
6.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.265 cm Wys.19m	1	Morawka	Działka nr 25/2, teren dawnego parku dworskiego
7.	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob.340cm Wys.19m	1	Garnowo Duże	Działka nr 80, teren parku podworskiego
8.	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob.290cm Wys.19m	1	Osiek Aleksandrowo	Działka nr 44/1, teren parku dworskiego
9.	Grupa drzew	Jesion wyniosły	Ob.326cm Wys.22m	1	Osiek Aleksandrowo	Działka nr 44/1, teren parku podworskiego, część centralna
		Klon zwyczajny	Ob.253-264cm Wys.20m	2		
		Świerk pospolity	Ob.217-237cm Wys.21cm	2		
10.	Drzewo	Brzoza brodawkowata	Ob.264cm Wys.22m	1	Osiek Aleksandrowo	Działka nr 44/1, teren parku podworskiego, północno zachodni kraniec
11.	Aleja	Jesion wyniosły	Ob.92-191cm Wys.20m	59	Garnowo Duże	Działka nr 79, droga gminna
12.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.410cm Wys.25m	1	Konarzewo Mierniki	Działka nr 148

Gmina Grudusk.

Grudusk należy do najstarszych ośrodków osadniczych na ziemi ciechanowskiej. Obszar chronionego krajobrazu stanowi znaczny udział powierzchni gminy (około 40%). Występują tutaj liczne obiekty historyczne cenne z punktu widzenia kultury, np. Grodzisko w Grudusku, „Zielona Góra”, parki podworskie (w Rąbieżu, Wiksinie, Wiśniewie, Leśniewie Dolnym i Humiecinie). Przez teren gminy przebiega „Krawędź Opinogórska”. Elementami wzbogacającymi krajobraz są pomniki przyrody żywej (pojedyncze drzewa, grupy drzew, drzewostany) i nieożywionej (głazy narzutowe). Niestety negatywnie należy ocenić niską lesistość (około 5 % powierzchni gminy) oraz tendencję likwidacji zadrzewień śródpolnych i zmniejszanie się powierzchni olch wzdłuż cieków.

Tabela 6. Lista pomników przyrody w gminie Grudusk.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Blizsza lokalizacja
1.	Drzewo	Buk pospolity	Ob.285cm Wys.12m	1	Rąbież	Działki nr 89/1 i 90/1, teren dawnego parku dworskiego
2.	Drzewo	Grab pospolity	Ob.295cm Wys.16m	1	Rąbież	Działki nr 89/1 i 90/1, teren dawnego parku dworskiego
3.	Drzewo	Grab pospolity -podwójny pień	Ob.248 i 194cm Wys.16m	1	Rąbież	Działki nr 89/1 i 90/1, teren dawnego parku dworskiego
4.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.550cm Wys.19m	1	Rąbież	Działki nr 89/1 i 90/1, teren dawnego parku dworskiego
5.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.340cm Wys.19m	1	Rąbież	Działki nr 89/1 i 90/1, teren dawnego parku dworskiego
6.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob.500 i 310cm Wys.25m	2	Pszczółki Czubaki	Działka nr 32
7.	Głaz narzutowy Granit-różowy		Ob.1175cm Wys.2,00m	1	Stryjowo Wielkie	Działka nr 21
8.	Głaz narzutowy Granit-różowo-szary		Ob.900cm Wys.1,4m	1	Żarnowo	Działki nr 4 i 8
9.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob.333-345-320cm	3		Działka nr 17, Nadleśnictwo

			Wys.19m			Przasnysz, Leśnictwo Grudusk
10.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.350cm Wys.19m	1		Działka nr 17, Nadleśnictwo Przasnysz, Leśnictwo Grudusk
11.	Grupa drzew	Drzewostan dębowo-jodłowy w wieku 60lat Pow.0,24ha		1		Działka nr 15 Nadleśnictwo Przasnysz, Leśnictwo Grudusk, Uroczyisko Grudusk
12.	Grupa drzew	Dęby szypułkowe	Ob.144- 431cm Wys.28m	52		Działka nr 17 Nadleśnictwo Przasnysz, Leśnictwo Grudusk
13.	Drzewo	Lipa drobniolistna	Ob.360cm Wys.19m	1	Wiśniewo	Działka nr 111, teren parku wiejskiego
14.	Głaz narzutowy		Ob. 840 Wys. 2.1	1	Purzyce Pomiany	Działka nr 168

Gmina Ojrzeń.

Gmina Ojrzeń jest gminą wiejską, o rolniczym charakterze. W szeregu miejscowości gminy zachowało się sporo obiektów zabytkowych, z których jedynie niewielka ilość została wpisana do rejestru zabytków. Wśród obiektów zabytkowych większość stanowią budynki mieszkalne i gospodarskie, powstałe na przełomie wieków i na początku XX wieku. Są one stopniowo wypierane przez nową zabudowę, często swą nieodpowiednią skalą bryłą i detalem z otoczeniem dewastując krajobraz wiejski, co jest szczególnie niekorzystnym zjawiskiem w miejscowościach o cennych układach urbanistycznych. Do tych zaś możemy zaliczyć: Dąbrowę, Dąbrówkę, Wolę Wodzyńska Kicin, Radziwie, Nową Wieś, Luberadź, Młock i Ojrzeń.

Przestrzenne zróżnicowanie jakości terenów użytkowanych rolniczo wskazuje, że skupiska gleb o dużych i średnich wartościach użytkowych, stanowiące podstawową bazę dla intensywnej produkcji rolnej, występują w północno-zachodniej, północno-wschodniej i wschodniej części gminy. Łączny obszar gruntów podlegający ochronie z mocy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych obejmuje 2 679ha tj. 34% ogółu użytków rolnych, w tym:

- grunty orne zaliczane do I-IV klasy bonitacyjnej - 1 934 ha tj. ok. 25% użytków rolnych,
- łąki i pastwiska na glebach pochodzenia organicznego, w tym 745 ha zaliczane do kl. III-IV.

Elementami wzbogacającymi krajobraz są pomniki przyrody żywej (pojedyncze drzewa, grupy drzew, drzewostany).

Tabela 7. Lista pomników przyrody w gminie Ojrzeń.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Bliższa lokalizacja
1	Drzewo	Lipa drobniolistna	Ob. 315 Wys. 21	1	Dąbrowa	Działka nr 213

2	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 165-355 Wys. 21	7	Grabowiec	Działka nr 207
3	Grupa drzew	Świerk pospolity	Ob. 134-224 Wys. 25	41	Luberadz	Działka nr 361/5 teren parku
4	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 258-480 Wys. 17-19	6	Zielona	Działki nr 51 i 52
5	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 440;480 Wys. 19	2	Luberadz	Działka nr 477/1
6	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 580 Wys. 25	1	Luberadz	Działka nr 361/5za parkiem podworskim
7	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 220;263 Wys. 16-19	2	Obrąb	Działka nr 45
8	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 308 Wys. 21	1	Kraszewo	Działka nr 305
9	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 292 Wys. 19	1	Kraszewo	Działka nr 301
10	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 372 Wys. 21	1	Kraszewo	Działka nr 301
11	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 228 Wys. 17	1	Kraszewo	Działka nr 334 przy drodze
12	Drzewo	Dąb szypułkowy „Uparty Mazur”	Ob. 817 Wys. 25	1	Młock	Działka nr 170
13	Drzewo	Klon pospolity	Ob. 373 Wys. 21	1	Osada Wola	Działki nr 60 i 43
14	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 235-316 Wys. 20	4	Radziwie	Działka nr 103
15	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 407 Wys. 24	1	-	Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Gołoty, Uroczysko Żochy
16	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 320 Wys. 19	1	Ojrzeń	Działka nr 73/1
17	Drzewo	Wiąz szypułkowy	Ob. 540 Wys. 25	1	Żochy	Działka nr 73/3
18	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 239-272 Wys. 25	1 pięcio pniowy	Młock	Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Gołoty

Gmina Sońsk.

Zgodnie z rozporządzeniem Wojewody Ciechanowskiego na terenie gminy Sońsk znajdują się tereny należące do obszarów chronionego krajobrazu. Do obszarów tych zalicza się fragment Nadwkrzańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Występuje on w południowo-zachodniej części gminy na powierzchni 424,03 ha (2,72% ogólnej powierzchni gminy) obejmując fragmenty wsi Gutków i Bądkowo. W obrębie wspomnianego obszaru konieczne jest utrzymanie systemu naturalnych powiązań przyrodniczych a zwłaszcza ekosystemów, które mają zasadniczy wpływ na utrzymywanie równowagi biologicznej w środowisku przyrodniczym.

Do obiektów objętych ochroną na terenie gminy Sońsk zalicza się:

- pięć parków zabytkowych w miejscowościach:
 - Bądkowo - o powierzchni 7,0 ha,
 - Gołotczyzna – Bratne o powierzchni 3,6 ha,
 - Gołotczyzna – Krzewnia o powierzchni 6,5 ha,
 - Koźniewo Wielkie – o powierzchni 5,8 ha,
 - Ślubowo – o powierzchni 7,8 ha.
 - pomniki przyrody żywej (pojedyncze drzewa, grupy drzew) i przyrody nieożywionej.
- Parki te reprezentują styl krajobrazowy. Są to zespoły cennej, wielogatunkowej roślinności drzewiastej, wymagające bezwzględnej ochrony. Parki zabytkowe chronione są na mocy ustawy o ochronie dóbr kultury i muzeach. Wymagają one ochrony konserwatorskiej i rewitalizacji co wynika z procesu starzenia się drzewostanów oraz niszczyielskiej działalności człowieka.

Tabela 8. Lista pomników przyrody w gminie Sońsk.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Bliższa lokalizacja
1	Głąz narzutowy	-	Ob. 605 Wys. 1.05	1	Bądkowo	Działka nr 543
2	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 320 Wys. 21	1	Chrościce	Działka nr 178
3	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 354;255 Wys. 16;20	2	Cichawy	Działka nr 167
4	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.290 Wys. 25	1	Gołotczyzna	Działka nr 7/3, teren parku
5	Grupa drzew	Klon srebrzysty	Ob. 244;39- 290 Wys. 19	2	Gołotczyzna	Działka nr 7/3, teren parku
6	Grupa drzew	Świerk pospolity	Ob. 305;283 Wys. 29	2	Gołotczyzna	Działka nr 35/2, teren parku
7	Grupa drzew	Buk pospolity	Ob. 253;270 Wys. 21	2	Gołotczyzna	Działka nr 35/2, teren parku
8	Drzewo	Klon srebrzysty	Ob. 56-195 Wys.18	1 wiele pniowy	Gołotczyzna Krzewnia	Działka nr 35/2, teren parku
9	Drzewo	Żywotnik zachodni	Ob. 156 Wys. 15	1	Gołotczyzna Krzewnia	Działka nr 35/2, teren parku
10	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 338-265 Wys. 12-19	4	Bądkowo	Działka nr 44
11	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 305;333 Wys. 25	2	Bądkowo	Działka nr 43
12	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 210;330 Wys. 22	1 dwu pniowa	Sońsk	Działka nr 46, teren cmentarza
13	Drzewo	Świerk pospolity	Ob. 300 Wys. 24	1	Ślubowo	Działka nr 62/2 i 62/3
14	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob. 380 Wys. 23	1	Ślubowo	Działka nr 62/2 i 62/3

Gmina Opinogóra.

Opinogóra Górna usytuowana jest na trzech wzniesieniach, będących częścią Wysoczyzny Ciechanowskiej, ze starym parkiem w stylu angielskim i wieżą pałacyku Krasińskich, tworzy wyjątkowy akcent na tle równinnego krajobrazu Mazowsza. W parku znajduje się kilka stawów rybnych stwarzający znakomity mikroklimat, będący rzadkim walorem turystycznym. Istniejący park pałacowy o powierzchni 25 ha, w tym 0,5 ha wód jest wpisany do rejestru zabytków.

Tabela 9. Lista pomników przyrody w gminie Opinogóra.

L.p.	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Bliższa lokalizacja
1	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 316 Wys. 25	1	Laguny	Działka nr 51
2	Grupa drzew	Jesion wyniosły	Ob. 306;326 Wys. 30	2	Opinogóra	Działka nr 36, teren parku
3	Grupa drzew	Dąb szypułkowy	Ob. 270;350 Wys. 20	2	Opinogóra	Działka nr 36, teren parku
4	Głąz narzutowy	-	Ob. 780 Wys. 1.9	1	Wólka Łanięcka	Działka nr 31

Gmina Regimin.

Teren gminy Regimin został włączony w system obszarów chronionego krajobrazu z wyjątkiem fragmentów terenów w północnej i południowej części gminy. Obszary Chronionego Krajobrazu stanowią: Obszar Krośnicko-Kosmowski obejmujący powierzchnie 7.021,1 ha i obszar Zawkrzański na powierzchni 1.825,8 ha. Obszar chronionego krajobrazu został ustanowiony rozporządzeniem Wojewody Mazowieckiego z dnia 24 lipca 2002 r. w sprawie wprowadzenia obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Nr 203, poz. 4939).

O włączeniu tego terenu do obszaru chronionego zdecydowały szczególne walory przyrodniczo – krajobrazowe. Na terenie gminy przeważa rzeźba niskopagórkowata o deniwelacjach 5 – 10 m. Występuje ona w części zachodniej, środkowej i północnej, w pozostałej części gminy panuje rzeźba płasko równinna o wysokości względnej nie przekraczającej 3 m, która jest charakterystyczna dla doliny Łydni w północno-zachodniej i środkowo-południowej części gminy. Rzeźba terenu zbliżona do równinnej we wschodniej części gminy rozdzielona jest przebiegająca Krawędzią Opinogórką o wysokości 20 – 30 m. Obszar na zachód od krawędzi opada ku rzece Pławnicy, a leżący po przeciwnej stronie w kierunku wschodnim.

Na terenie gminy znajdują się dwa leśne rezerваты przyrody. Lekowo o powierzchni 5,31 ha i Modła o powierzchni 9,36 ha. Zostały one utworzone w 1979 roku.

Rezerwat częściowy „Lekowo” położony jest w Uroczysku Lekowo tuż przy trasie Niedzbórz- Unikowo-Pniewo Czeruchy, w Leśnictwie Lekowo. Obejmuje niewielki fragment starodrzewu dębowego o powierzchni 5,31 ha. Rezerwat został utworzony w kwietniu 1979 roku, w celu ochrony starodrzewu dębowego, pochodzenia naturalnego z bogatym runem. Rezerwat położony jest w obrębie mezoregionu Wzniesień Mławskich, w południowo-zachodnim fragmencie wału moreny czołowej. Wysokość bezwzględna kształtuje się na poziomie 150-170 m n.p.m. Grzbiet wzniesienia morenowego przecina rezerwat w kierunku wschodnim na 2 części : północną – wilgotniejszą i żyzniejszą oraz na południową – suchszą i mniej żyzną. Gleby w rezerwacie należą

do klasy gleb brunatnoziemnych. Wyróżnia się zasadniczo jeden typ gleb – gleby brunatne kwaśne typowe. We fragmentach silniej prześwietlonych zaznacza się słaby proces odgórnego bielocowania, który prowadzi do degradacji występującego w rezerwacie siedliska lasu świeżego. Całą powierzchnię rezerwatu zajmują drzewostany z panującym dębem bezszypułkowym w wieku 160-200 lat. Udział masowy dębu w drzewostanach wynosi 92,2%. Bonitacja waha się od III do IV, osiągając wyższe wartości w części północnej. W części południowej gdzie starodrzew został w przeszłości przerzedzony, występują znaczne ilości młodych 35-50 letnich dębów bezszypułkowych. Wraz z grabem tworzą one miejscami wyraźne dolne piętro w drzewostanie. W tej części rezerwatu, w górnym piętrze domieszkę stanowi sosna pospolita w wieku 160-200 lat, która osiąga imponujące rozmiary (d 1,3 = 0,4 – 0,9 m), świadczące o dużej żyzności siedliska. Pod okapem drzewostanu dominuje grab zwyczajny oraz pojedynczo lipa oraz klon. Warstwę krzewów tworzą głównie podrosty grabowe, leszczyna z niewielką domieszką kruszyny i trzmieliny brodawkowatej. Pokrycie warstwy runa wynosi około 60-70 % powierzchni. Cechą charakterystyczną dla tej warstwy jest jej dwuaspektowość. Bardzo wyraźny jest aspekt wiosenny z dominacją zawilca gajowego. W tym czasie kwitnie też turzyca palczasta oraz fiołek leśny. Pozostałe zaś gatunki kwitną w późniejszym okresie tworząc aspekt letni. Roślinność jest typowa dla grądów wysokich. Jedynym gatunkiem zielnym będącym pod ochroną całkowitą jest lilia złotogłów. Pod ochroną częściową znajdują się występujące w rezerwacie: kruszyna pospolita, pierwiosnka lekarska oraz konwalia majowa. Do grzybów chronionych rosnących w rezerwacie należą sromotnik bezwstydnny oraz szmaciak gałęzisty. Rezerwat ze względu na swoją powierzchnię jest głównie ostoją tylko dla drobnych zwierząt. Do gatunków objętych ochroną należą kret, jeż wschodni, ryjówki aksamitna i malutka, praktycznie wszystkie gatunki ptaków, ropucha szara, wszystkie gatunki biegaczy, trzmiel ziemny. Dla rezerwatu częściowego „Lekowo” został opracowany „Plan Ochrony”, obowiązujący do 31 grudnia 2013 roku. Głównym jego założeniem jest jak najlepsza ochrona starodrzewu dębu bezszypułkowego, przy jak najmniejszej ingerencji w ekosystem, który istnieje w rezerwacie.

Rezerwat częściowy „Modła” położony jest w Uroczysku Lekowo, w Leśnictwie Lekowo. Obejmuje fragment starodrzewu sosnowo-dębowego oraz niewielki zbiornik wodny o łącznej powierzchni 9,36 ha, położonych w oddziale 164 b,c,d. Rezerwat został utworzony w kwietniu 1979 roku w celu ochrony starodrzewu sosnowo-dębowego oraz miejsca lęgowego bociana czarnego. Od kilku lat bocian czarny w rezerwacie nie był obserwowany, a gniazdo uległo zniszczeniu. Rezerwat położony jest w mezoregionie Wzniesień Mławskich w obrębie wału moreny czołowej przy jego południowo-zachodniej granicy. Wysokość bezwzględna kształtuje się na poziomie 153-163 m n.p.m. Rezerwat położony jest na dwóch, łagodnie wznoszących się w kierunku południowym płaskowyżach, które rozdzielone są wyraźnym stokiem pomiędzy warstwicami 157,5 i 160,0 m n.p.m. Na całym obszarze, poziom wód gruntowych znajduje się poniżej 2 metrów. Najlepiej uwilgotnione są północne fragmenty rezerwatu zajmowane przez drzewostany z panującym dębem bezszypułkowym, w wieku 160-200 lat. Udział masowy dębu w drzewostanach wynosi 70%. Bonitacja waha się od III do IV, osiągając wyższe wartości w północnej, żyzniejszej części. Jediną domieszką w górnym piętrze jest sosna pospolita, w wieku zbliżonym do wieku dębu, stanowiąca do 20% udziału masowego. Drzewostan w oddziale 164c, gdzie sosna stanowi gatunek panujący powstał w sposób sztuczny po wykonaniu zrębu zupełnego. Sosna osiąga tu imponujące rozmiary (d 1,3 – 1,0m) świadczące o wysokiej klasie siedliska, na którym rośnie. W warstwie podokapowej dominuje grab z występującymi pojedynczo lipą i klonem. Warstwa krzewów na całym obszarze rezerwatu jest dobrze rozwinięta osiągając pokrycie do 60%.

Pokrycie warstwy runa wynosi około 80% powierzchni płata. Wyróżnić można tu aspekt wiosenny z zawilcem gajowym oraz aspekt letni. Pod ochroną częściową w rezerwacie znajduje się kruszyna pospolita oraz konwalia majowa. Pod całkowitą ochroną znajdują się dwa gatunki grzybów: sromotnik bezwstydnny oraz szmaciak gałęzisty. Chronionych roślin zielnych nie stwierdzono. Dla rezerwatu częściowego „Modła” został opracowany „Plan Ochrony” obowiązujący do 31 grudnia 2013 roku zakładający jak najmniejszą ingerencję człowieka w istniejący w rezerwacie ekosystem leśny.

Ochroną konserwatorską objęte zostały parki podworskie w miejscowościach: Jarluty Małe, Lipa, Szulmierz i Zenbok. W większości parki te zostały założone w XIX i na początku XX wieku. Reprezentują głównie styl krajobrazowy, w którym kompozycja przestrzenna jest oparta na naturalnej przyrodzie. W części parków zachowała się związana z nimi architektura dworów. Stan zachowania poszczególnych parków jest różny. Ocenia się, że ubytki powierzchni parkowej w niektórych obiektach są znaczne. Wiąże się to z jednej strony z naturalnym procesem starzenia się i obumierania drzew, a z drugiej strony z negatywnymi skutkami działalności człowieka (bezmisylnie niszczenie drzew, zanieczyszczenie gleby, obniżenie poziomu wody gruntowej itp.). Ponadto na terenie gminy Regimin znajdują się parki podworskie nie objęte ochroną konserwatorską. Są to parki w Karniewie, Koziczynie, Klicach i Lekowie. Stanowią je zespoły cennej, wielogatunkowej roślinności drzewiastej. Natomiast we wsi Grzybowo znajduje się park wiejski o powierzchni 2, 51 ha.

Tabela 10. Lista pomników przyrody w gminie Regimin.

L.p	Rodzaj obiektu pomnikowego	Gatunki drzew w pomniku	Obwód drzew / głązów	Ilość drzew/ głązów	Miejscowość	Bliższa lokalizacja
1.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob.320cm Wys.19m	1	Klice	Nadleśnictwo Ciechanów, Leśnictwo Szulmierz
2.	Drzewo	Grab pospolity	Ob. 263 Wys. 17	1	Grzybowo	Działka nr 209
3.	Grupa drzew	Jesion wyniosły	Ob. 275;300;306 Wys. 20	3	Jariuty Małe	Działka nr 411/2 , teren parku
4.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob.286 Wys. 19	1	Jariuty Małe	Działka nr 411/2 , teren parku
5.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 306 Wys.19	1	Jariuty Małe	Działka nr 411/2 , teren parku
6.	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob. 320 Wys. 20	1	Jariuty Małe	Działka nr 411/2 , teren parku
7.	Grupa drzew	Grab pospolity	Ob. 63-225 Wys. 14	98	Klice	Działka nr 314/36
8.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 270 Wys. 30	1	Klin	Nadleśnictwo Ciechanów, Uroczysko Lekowo
9.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 100-330 Wys. 17	55	Lipa	Teren parku, nr działki 90/1

10.	Grupa drzew	Grab pospolity	Ob. 32-110 Wys. 11	215	Lipa	Teren parku, nr działki 90/1
11.	Drzewo	Klon pospolity	Ob. 360 Wys. 18	1	Pawłowo	Działka nr 47/9, teren parku
12.	Grupa drzew	Kasztanowiec biały	Ob. 362;330 Wys. 22;24	2	Pawłowo	Działka nr 47/9, park podworski
13.	Drzewo	Lipa drobnolistna	Ob. 330 Wys. 28	1	Pawłowo	Działka nr 47/9, park podworski
14.	Grupa drzew	Drzewostan sosnowo dębowy	Ob. 180-205 Wys. 181-338	2,29 ha	Pniewo Czeruchy- Modła	Nadleśnictwo Ciechanów, Uroczysko Lekowo
15.	Drzewo	Dąb szypułkowy	Ob. 320 Wys. 19	1	Pniewo Czeruchy- Modła	Nadleśnictwo Ciechanów, Uroczysko Lekowo
16.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 380;345 Wys. 22	2	Szulmierz	Działka nr 201, teren parku
17.	Drzewo	Jesion wyniosły	Ob. 425 Wys.19	1	Zeńbok	Działka nr 421, teren parku podworskiego nad stawem
18.	Drzewo	Modrzew europejski	Ob. 245 Wys.21	1	Zeńbok	Działka nr 421, teren parku podworskiego część centralna
19.	Głaz narzutowy „Żółw”	-	Ob. 1075 Wys. 1.4	1	-	Nadleśnictwo Ciechanów, leśnictwo Lekowo
20.	Grupa drzew	Lipa drobnolistna	Ob. 312;444 Wys. 21	2	Pniewo Wielkie	Działka nr 107/1
21.	Drzewo	Dąb szypułkowy „Stefan”	Ob.320 Wys. 21	1	Szulmierz	Działka nr 436/2

3.1.2 Stan świadomości ekologicznej mieszkańców.

Jednym z zadań realizowanych w powiecie jest edukacja ekologiczna w ramach, której podejmowane są działania mające kształtować świadomość ekologiczną mieszkańców. Obejmują one programy edukacyjne w szkołach na terenie powiatu. Zarówno przez gminy jak i powiat podejmowane były działania służące rozpowszechnianiu postaw proekologicznych wśród dzieci i młodzieży, tj.

- szkolne konkursy wiedzy ekologicznej,
- gazetki szkolne poświęcone akcjom: Dzień Ziemi, Sprzątanie Świata, oraz ogólnie segregacji odpadów,
- współfinansowanie wyjazdów na Zielone szkoły,
- udział młodzieży w „Olimpiadzie wiedzy ekologicznej”.

W ramach współpracy z gminami i przedsiębiorcami korzystającymi ze środowiska Starostwo organizuje szkolenia z zakresu ochrony środowiska.

Podnoszeniu świadomości ekologicznej służą również takie instytucje jak Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, który monitoruje stan środowiska i wydaje coroczny raport oraz Urząd Marszałkowski, który koordynuje działania w zakresie programów edukacji ekologicznej o zasięgu lokalnym, powiatowym, wojewódzkim i ogólnopolskim.

3.1.3. Kierunki zmian.

Prowadzone obecnie (np. przez nadleśnictwa) jak i przewidywane w przyszłości prace dotyczące ochrony przyrody (programy ochrony przyrody) spowalniają procesy degradacji i przyczyniają się do zwiększenia różnorodności biologicznej. Realizacja zadań ochrony przyrody określona w planach ochrony (rezerwatów, nadleśnictw) oraz w dokumentach planistycznych gmin umożliwi zachowanie nie tylko indywidualnych tworów przyrody o wysokich walorach i wartościach przyrodniczych, ale przyczyni się także do polepszenia ładu ekologicznego w przestrzeni i ochrony krajobrazu.

3.1.4. Przyjęte cele i priorytety.

- zespolenie obszarów chronionych;
- przygotowanie i wdrożenie programów edukacyjnych dotyczących ochrony przyrody (np. we współpracy z nadleśnictwami, organizacjami ekologicznymi) skierowanych do różnych odbiorców,
- wzmocnienie ochrony obiektów objętych prawną ochroną,
- wprowadzanie zadrzewień.

3.1.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.

Różnorodność biologiczna Polski.

Różnorodność biologiczna kraju należy do najbogatszych w Europie. Decydują o tym zarówno dogodne warunki naturalne, jak i odmienny charakter w stosunku do pozostałych krajów europejskich, oddziaływań antropogenicznych (nierównomierne uprzemysłowienie i urbanizacja kraju, tradycyjne ekstensywne rolnictwo zachowane na znacznych obszarach oraz rozległe i trwałe historycznie lasy). Zgodnie z szacunkami Polskiego Studium Różnorodności Biologicznej łączna liczba gatunków zarejestrowanych na obszarze Polski wynosi około 72-75 tysięcy. Położenie Polski sprawia, że wiele z tych gatunków ma na jej obszarze granice zasięgu (dotyczy to 30 % fauny ssaków, 16 % ptaków oraz od 7 do 50 % gatunków bezkręgowców). Na obszarze Polski występuje 365 zespołów roślinnych, opisanych według zasad geobotanicznych.

Na skutek zachowania tradycyjnych form ekstensywnej gospodarki rolnej, do naszych czasów zachowały się też miejscowe odmiany roślin uprawnych oraz lokalne rasy zwierząt gospodarskich.

Ochrona gatunków i siedlisk.

Ochronę gatunkową realizuje się w Polsce w celu zabezpieczenia dziko występujących roślin i zwierząt w tym zwłaszcza gatunków rzadkich lub zagrożonych wyginięciem, jak też w celu zachowania różnorodności genetycznej.

Ustawa z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2001 r. Nr 99, poz.1079, tekst jednolity ze zm.) i towarzyszące jej wykonawcze akty prawne określają listę gatunków

objętych ochroną, sposoby jej wykonywania, stosowne ograniczenia, nakazy i zakazy. Pomoc w ochronie stanowi Polska Czerwona Księga Zwierząt. Poszczególne gatunki klasyfikowane są do odpowiednich grup. Kryteria klasyfikacji oparto na wzorcach opracowanych przez IUCN. Organy ochrony przyrody są zobowiązane do podejmowania działań ochronnych w celu ratowania gatunków zagrożonych wyginięciem. Działania te obejmują: tworzenie rezerwatów florystycznych i faunistycznych oraz obejmowanie ochroną miejsc rozrodu i regularnego przebywania zwierząt.

Stosowane są także inne metody ochrony gatunkowej (in situ, ex situ) takie jak hodowla w ogrodach botanicznych i zoologicznych, tworzenie banków genów, inwentaryzacja stanowisk na obszarach użytkowanych gospodarczo w celu ich ochrony przy pracach gospodarczych (szczególnie w lasach).

Przez ostatnią dekadę w całym kraju stale wzrastała powierzchnia obszarów chronionych wszystkich kategorii. Obszary chronionego krajobrazu stanowią najbardziej rozległą powierzchnioowo (22,8 % powierzchni kraju) i równocześnie najmniej restrykcyjną formę ochrony przyrody.

W myśl zapisów **Polityki Ekologicznej Państwa** obszary te mają objąć łącznie 30 % powierzchni kraju. Obszary objęte wszelkimi formami ochrony obejmują już około 32,5% powierzchni kraju. Szczególny ich przyrost nastąpił w ostatnich latach. Jednocześnie, obok wymiernych sukcesów w ochronie obszarowej i indywidualnej, występuje cały szereg trudnomierzalnych, bądź niemierzalnych trendów, głównie niekorzystnych. Są to najczęściej lokalne degradacje siedlisk, powodujących spadek różnorodności biologicznej.

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w Unii Europejskiej są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich Unii poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium. Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez utworzenie europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000, złożonej z tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

3.1.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu Województwa.

Celem długoterminowym strategicznym do 2014 roku jest utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych.

Kierunki działań:

- Określenie obszarów predysponowanych do objęcia ochroną prawną;
- Opracowanie planów ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego, Parków Krajobrazowych i Rezerwatów Przyrody położonych w całości na terenie województwa mazowieckiego;
- Włączenie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych nieobjętych dotychczas ochroną prawną w krajowy system obszarów chronionych; utworzenie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody, także form mniejszych dotąd zajmujących w systemie niewielką pozycję jak: stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe i użytki ekologiczne;
- Włączenie obszarów cennych przyrodniczo do europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000;

- Określenie zasad tworzenia ciągłości przyrodniczej województwa jako podstawy do opiniowania studiów gminnych i planów miejscowych;
- Wspieranie przez samorząd województwa inicjatyw lokalnych dotyczących tworzenia obszarów i obiektów chronionych;
- Motywowanie społeczności lokalnych do działań na rzecz utrzymania walorów przyrodniczych;
- Stałe współdziałanie z sąsiednimi województwami oraz w ramach porozumienia Zielone Płuca Polski (ZPP) na rzecz koordynacji tworzenia i funkcjonowania obszarów chronionych;
- Organizowanie konferencji, seminariów i warsztatów propagujących rolę obszarów chronionych w zrównoważonym rozwoju województwa.

Cele krótkoterminowe do roku 2010:

- Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych;
- Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe;
- ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Wybrane działania:

- Bieżące uzupełnianie komputerowej bazy danych obszarów i obiektów chronionych dla całego województwa umożliwiającej wymianę informacji i bieżącą aktualizację danych w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej;
- Opracowanie kompromisowych rozwiązań dotyczących ochrony walorów przyrodniczych i ochrony przeciwpowodziowej;
- Opracowanie planów ochrony dla KPN, Parków Krajobrazowych, obszarów Natura 2000 i Rezerwatów Przyrody;
- Uzupełnianie inwentaryzacji i dokumentacji starych alei przydrożnych oraz miejskich parków zabytkowych na terenie Mazowsza;
- Wprowadzanie w PZPWM zapisów mających na celu zachowanie wartości przyrodniczych;
- Uwzględnianie w planowaniu inwestycji ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych;
- Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych;
- Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej województwa mazowieckiego w stosunku do gatunków chronionych, zagrożonych wyginięciem oraz gatunków siedlisk, których dotyczy Dyrektywa Siedliskowa i Dyrektywa Ptasia.

3.1.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz, postulatów różnych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.

Rozwój obszarów wiejskich przy zachowaniu walorów środowiska przyrodniczego.

Przedsięwzięcie to obejmuje między innymi:

- tworzenie warunków do wzmacniania konkurencyjności gospodarstw rolnych z terenu powiatu, poprzez m.in. ich modernizację, ekologizację i specjalizację (owoce miękkie, warzywa, uprawy szklarniowe i nasiennictwo) oraz organizowanie różnorodnych form powiązań i kooperacji zarówno w układzie poziomym (grupy producenckie), jak i pionowym (pomiędzy producentami, przetwórcami, odbiorcami itp.);
- wdrażanie na obszarach chronionego krajobrazu (w gminach wiejskich: Ciechanów, Głinojeck, Grudusk, Ojrzeń, Opinogóra i Regimin) programów rolno-środowiskowych;

Wykorzystywanie zasobów kulturowych i przyrodniczych dla rozwoju powiatu.

Miejscowości z terenu powiatu, charakteryzujące się najcenniejszymi układami urbanistycznymi, wartościami krajobrazowymi, tradycją historyczną i zabytkowymi obiektami architektonicznymi, mogą kształtować swój rozwój wykorzystując te walory. Mogą one stanowić wartościowy produkt turystyczny i źródło rozwoju specjalistycznych usług. Na terenie powiatu szczególnie cenne są zasoby kulturowe w Ciechanowie, Opinogórze, Gołotczyźnie, Luberadzu (gm. Ojrzeń) oraz przyrodnicze na terenach chronionego krajobrazu w zachodniej i południowo-zachodniej części powiatu. Efektywnemu, korzystnemu dla mieszkańców powiatu, wykorzystywaniu tych walorów sprzyjać mają następujące działania:

- rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystywanie ich do rozwoju funkcji turystycznych oraz wspieranie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury w Ciechanowie, Opinogórze i Gołotczyźnie;
- modernizacja bazy służącej działalności kulturalnej i rozbudowa zaplecza turystycznego;
- określenie pasm turystyczno-kulturowych oraz rozwój sieci szlaków turystycznych w powiecie, w tym sieci dróg o znaczeniu turystycznym, szlaków rowerowych, pieszych i innych (wykreowanie na terenie miasta i gminy Ciechanów oraz gmin Opinogóra i Sońsk atrakcyjnego pasma turystyczno-kulturowego, w obrębie którego wyznaczono by szlaki turystyczne (głównie rowerowe i piesze, być może również konne), oraz rozwijane byłyby usługi turystyczno-rekreacyjne);
- wspieranie działalności lokalnych organizacji turystycznych;
- tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych i rekreacyjnych;
- rozwijanie zintegrowanego na obszarze Mazowsza systemu informacji i promocji turystycznej.

3.1.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Wspieranie działań na rzecz inwestycji turystyczno-sportowych	Starostwo Powiatowe / jednostki organizacyjne Starostwa, gminy, organizacje sportowe i turystyczne.										Działania na rzecz rozwoju gospodarczego, jako elementu rozwoju zrównoważonego	Budżet powiatu, gmin
2	Współdziałanie w organizacji ponadregionalnych wydarzeń turystycznych, sportowych	Starostwo Powiatowe / jednostki										Działania na rzecz rozwoju gospodarczego,	Budżet powiatu, gmin

	i kulturalnych	organizacyjne Starostwa, gminy, podmioty gospodarcze,																jako elementu rozwoju zrównoważonego	
Zadania koordynowane																			
3	Opracowanie planów ochrony Rezerwatów Przyrody	Gminy,																Zachowanie dla przyszłych pokoleń najcenniejszych obiektów przyrody	Budżet gmin
4	Stałe współdziałanie z sąsiednimi powiatami, województwami oraz w ramach porozumienia Zielone Płuca Polski (ZPP) na rzecz koordynacji tworzenia i funkcjonowania obszarów chronionych.	gminy/ zarząd powiatu															Stworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	Budżet gmin, fundusze pomocowe	
5	Organizowanie konferencji, seminariów i warsztatów propagujących rolę obszarów chronionych w zrównoważonym rozwoju powiatu.	gminy/ zarząd powiatu															Propagowanie tworzenia spójnego systemu obszarów chronionych	Budżet powiatu, gmin	
6	Wykonanie zabiegów pielęgnacyjnych i ochronnych istniejących pomników przyrody	Gminy, Organizacje ekologiczne															Zachowanie dla przyszłych pokoleń najcenniejszych obiektów przyrody	Budżety gmin, funduszy ochrony środowiska strukturalne	
7	Renowacja terenów zielonych, w szczególności parków wiejskich.	Właściciele nieruchomości/ gminy															Włączenie tych obszarów w ciągi łączników ekologicznych, ochrona zabytków kultury	Środki właścicieli, funduszy ochrony środowiska, fundusze strukturalne	
8	Preferowanie na terenach podlegających wszelkim formom ochrony lokalizacji wyłącznie przedsięwzięć o „czystych” technologiach	gminy/ zarząd powiatu															Minimalizacja obciążenia środowiska	Środki inwestora	
9	Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych	Gminy															Ochrona krajobrazu	Środki właścicieli, funduszy ochrony środowiska	
10	Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej powiatu w stosunku do gatunków chronionych, zagrożonych wyginięciem oraz gatunków siedlisk, których dotyczy Dyrektywa Siedliskowa i Dyrektywa Ptasia.	Gminy															Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt	Środki właścicieli, funduszy ochrony środowiska	
11	Określenie pasm turystyczno-kulturowych oraz rozwój sieci szlaków turystycznych w powiecie, w tym sieci dróg o	Gminy															Działania na rzecz rozwoju gospodarczego, jako elementu	Budżety gmin, funduszy ochrony środowiska, fundusze	

	znaczeniu turystycznym, szlaków rowerowych, pieszych i innych																rozwoju zrównoważonego	pomocowe	
16	Tworzenie dogodnych warunków do rozwoju kompleksów wypoczynkowych i rekreacyjnych	Gminy															Działania na rzecz rozwoju gospodarczego, jako elementu rozwoju zrównoważonego	Budżety gmin	
12	Wspieranie działalności lokalnych organizacji turystycznych	Gminy															Działania na rzecz rozwoju gospodarczego, jako elementu rozwoju zrównoważonego	Budżety gmin,	
Wytyczne dla gmin																			
13	Renowacja terenów zielonych	Właściciele nieruchomości															Ochrona krajobrazu	Środki właścicieli, fundusze ekologiczne, sponsorzy	
14	Ochrona i wzrost zadrzewień	Gminy, instytucje ochrony przyrody															Zwiększenie bioróżnorodności, ochrona przed erozją	Budżety gmin, funduszy ochrony środowiska	
15	Podejmowanie działań w sprawie ustanowienia małych form ochrony przyrody (pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu)																Zachowanie dla przyszłych pokoleń najcenniejszych obiektów przyrody	Budżety gmin, funduszy ochrony środowiska	
16	Wspomaganie urządzania i utrzymania terenów zieleni, zadrzewień i zakrzewień oraz parków w tym wiejskich i miejskich	Gminy, właściciele obiektów															Włączenie tych obszarów w ciągi łączników ekologicznych, ochrona zabytków kultury	Środki właścicieli, funduszy ochrony środowiska, Fundusze strukturalne	
17	Zwiększanie zasobów zieleni parkowej, śródpolnej i przydrożnej	Gminy															Włączenie tych obszarów w ciągi łączników ekologicznych	Budżet gmin funduszy ochrony środowiska	
18	Wyznaczanie obszarów wrażliwych ekologicznie	gminy/ instytucje ochrony przyrody, organizacje pozarządowe,															Zachowanie dla przyszłych pokoleń obiektów podatnych na degradację	Budżety gmin, państwa, funduszy ochrony środowiska	
19	Wspieranie rozwoju agroturystyki,	gminy rolnicy															Udostępnienie i regulacja ruchu na obszarach przyrodniczo cennych	Rolnicy, organizacje gospodarcze i pozarządowe, budżety gmin	
20	Wytyczenie ścieżek rowerowych i szlaków turystyki pieszej	gminy/ Zarząd rezerwatów, gospodarcze															Udostępnienie i regulacja ruchu na obszarach	Budżety gmin, funduszy ochrony	

		organizatorów turystyki									przyrodniczo cennych	środowiska,
21	Uwzględnianie zasad ochrony ustanowionych form przyrodniczych w przepisach prawa miejscowego (mpzp i inne)	Gminy									Objęcie ochroną cennych obszarów.	Bez nakładów
22	Optymalne wykorzystanie atutów przyrodniczych, rozwój zaplecza turystycznego przy pełnej ochronie przyrody i krajobrazu oraz podnoszenie zdrowotnego standardu wypoczynku	Gminy / instytucje gospodarcze									Element kompromisowego współistnienia rozwoju gospodarczego i ochrony środowiska	Budżety gmin oraz środki instytucji gospodarczych
23	Rewitalizacja zespołów zabytkowych i wykorzystywanie ich do rozwoju funkcji turystycznych oraz wspieranie tworzenia lokalnych parków kulturowo-historycznych wokół istniejących zabytków architektury w Ciechanowie, Opinogórze i Gołotczyźnie;	Gminy									Element kompromisowego współistnienia rozwoju gospodarczego i ochrony środowiska	Budżety gmin

3.1.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

Ochrona cennych ekosystemów lub obiektów powinna być priorytetem w działaniach związanych z ochroną przyrody. Podniesienie bioróżnorodności wpłynie na równowagę i trwałość wielu ekosystemów mających znaczenie lokalne.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację następujących działań:

- wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i wzdłuż dróg;
- zalesienia gruntów porolnych i zdegradowanych gatunkami rodzimymi;
- edukacja rolników w zakresie prawidłowej uprawy gruntów rolnych;
- stworzenie ośrodków rekreacji w naturalnych warunkach z zachowaniem walorów przyrodniczych;
- opracowanie a następnie wdrożenie programu rewitalizacji parków, tworzenie nowych parków;
- restrykcyjne przestrzeganie zakazu wypalania łąk, ściernisk, rowów itp.;
- objęcie ochroną cennych przyrodniczo obiektów i terenów;
- sprawnie funkcjonujące „centra edukacji przyrodniczej” promujące walory ekologiczne gminy;
- sprawnie funkcjonujący system konsultacji społecznych dotyczących problemów środowiska;
- wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej;
- wykonanie opracowań ekofizjograficznych;
- podejmowanie działań (uchwały rad gmin) w sprawie obejmowania ochroną: pomników przyrody, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, stanowisk dokumentacyjnych.

Przypisując strefie obszarów chronionych w każdej gminie wiodącą funkcję ekologiczną ustalić należy dla niej następujące zasady gospodarowania:

- zachowanie wielkości i wartości ekologicznej elementów tworzących system przyrodniczy gminy (lasów, kompleksów łąk, wszelkiego rodzaju zieleni, cieków itp.),

- odtwarzanie i wzbogacanie wartości ekologicznych, które uległy degradacji (denaturalizacja cieków, dolesianie, uzupełnianie istniejących i wprowadzanie nowych zadrzewień wszędzie, gdzie jest to możliwe,
- tereny tworzące system ekologiczny gminy powinny być zwarte przestrzennie i powiązane bez barier z analogicznymi terenami w systemie,
- zastosowanie form architektonicznych i struktury zabudowy umożliwiających swobodny przepływ powietrza i migracji gatunków (wysokość i lokalizacja budynków uwzględniająca kierunki przewietrzania, ażurowe ogrodzenia, przepusty pod drogami),
- unikanie lokalizacji inwestycji szkodliwych dla środowiska, z wyjątkiem niezbędnych tras komunikacyjnych,

Dopuszczyć można budowę obiektów pod warunkiem, że udział terenów otwartych (nie zabudowanych i nie przykrytych substancją nieprzepuszczalną) wyniesie co najmniej: 45 % działki na terenach o wysokiej intensywności zabudowy, 75 % działki na terenach o niskiej intensywności zabudowy.

3.2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów.

3.2.1. Analiza stanu istniejącego.

Pod względem poziomu lesistości powiat ciechanowski (ok. 16,0 %) jest znacznie poniżej średniej wojewódzkiej (22,0%) w tym zakresie. Wskaźniki lesistości w poszczególnych gminach są zróżnicowane. Od 35,6 % w gminie Głinojeck; 22,8 % w gminie Regimin , 27,2% w gminie Ojrzeń; 10,5 % w gminie Sońsk, 16,6 % w gminie Ciechanów do 4,2 % w gminie Grudusk, 3,2 i 3,4 % w gminach Gołymín i Opiniogóra. Jednak w porównaniu do ubiegłych lat wskaźniki lesistości systematycznie rosną. Większe kompleksy leśne występują w zachodniej części powiatu. Do kompleksów leśnych i małych obszarów leśnych oraz płątów leśnych przylegają gleby niskich klas bonitacyjnych (VIz, VI oraz V), które nadają się pod zalesienia. Potencjalne możliwości wzrostu lesistości występują głównie w gminach Głinojeck i Ojrzeń a także w gminie wiejskiej Ciechanów. Środki finansowe przeznaczone na zalesienie gruntów porolnych pochodzą z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie oraz z Funduszu Leśnego, którym dysponuje Generalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie. Systematycznie wzrasta liczba rolników zainteresowanych zalesieniem swoich gruntów. Średnio w ostatnich latach przeznaczane było pod zalesienia około 90 ha gruntów porolnych. Teren powiatu znajduje się w obszarze Zielonych Płuc Polski, co jednocześnie określa kierunek dalszego rozwoju poprzez wdrażanie zasad ekorozwoju, do których zalicza się wprowadzanie proekologicznych zasad gospodarowania zasobami i walorami przyrodniczymi, aktywizację gospodarki poprzez wszechstronne i racjonalne wykorzystanie zasobów i walorów przyrodniczych, wzrost poziomu cywilizacyjnego. Skład gatunkowy drzewostanów w lasach na terenie powiatu charakteryzuje zdecydowana przewaga gatunków iglastych, głównie sosny.

Obszar funkcjonalny Zielone Płuca Polski

Rys.1.

Tabela.11 Dane dotyczące lesistości powiatu ciechanowskiego (wg danych GUS, 2007 r.)

POWIAT CIECHANOWSKI		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		16 617,5
las ogółem	ha		16 403,8
grunty leśne publiczne ogółem	ha		9 694,5
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		9 666,7
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		9 530,8
grunty leśne prywatne	ha		6 923,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
zalesienia ogółem	ha		41,6
zalesienia lasy publiczne ogółem	ha		7,9
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa	ha		7,9
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		7,9

zalesienia lasy prywatne ogółem	ha	33,7
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia ogółem	ha	3,1
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych	ha	3,1
lesistość w %	%	15,50
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	6 950,80
lasy ogółem	ha	6 950,80
grunty leśne prywatne ogółem	ha	6 923,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	6 835,00
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha	8,00
grunty leśne gminne ogółem	ha	27,80
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	27,80
Odnowienia i zalesienia		
ogółem		
ogółem	ha	33,7
lasy prywatne	ha	33,7
zalesienia		
ogółem	ha	33,7
lasy prywatne	ha	33,7
Pozyskiwanie drewna (grubizny)		
ogółem	m3	548
lasy prywatne	m3	548

Poniżej przedstawione są dane dotyczące lesistości poszczególnych gmin i miast wchodzących w skład powiatu:

Tabela 12.

MIASTO CIECHANÓW	J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	103,5
lasy ogółem	ha	100,0
grunty leśne publiczne ogółem	ha	68,5
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	68,5
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	66,5
grunty leśne prywatne	ha	35,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia		
lesistość w %	%	3,10
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	35,00
lasy ogółem	ha	35,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha	35,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	35,00

Tabela 13.

GMINA CIECHANÓW		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		2 355,7
lasy ogółem	ha		2 329,7
grunty leśne publiczne ogółem	ha		1 132,7
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		1 121,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		1 112,9
grunty leśne prywatne	ha		1 223,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
zalesienia ogółem	ha		32,1
zalesienia lasy prywatne ogółem	ha		32,1
lesistość w %	%		16,60
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		1 233,90
lasy ogółem	ha		1 233,90
grunty leśne prywatne ogółem	ha		1 223,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha		1 170,00
grunty leśne gminne ogółem	ha		10,90
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha		10,90
Odnowienia i zalesienia			
ogółem			
ogółem	ha		32,1
lasy prywatne	ha		32,1
zalesienia			
ogółem	ha		32,1
lasy prywatne	ha		32,1
Pozyskiwanie drewna (grubizny)			
ogółem	m3		79
lasy prywatne	m3		79

Tabela 14.

MIASTO GLINOJECK		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		102,7
lasy ogółem	ha		100,5
grunty leśne publiczne ogółem	ha		87,7
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		87,7
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		85,7
grunty leśne prywatne	ha		15,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
lesistość w %	%		13,60

LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	15,00
lasy ogółem	ha	15,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha	15,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	15,00

Tabela 15.

GLINOJECK OBSZAR WIEJSKI		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		5 310,0
lasy ogółem	ha		5 211,2
grunty leśne publiczne ogółem	ha		3 711,0
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		3 706,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		3 642,8
grunty leśne prywatne	ha		1 599,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
zalesienia ogółem	ha		2,8
zalesienia lasy publiczne ogółem	ha		2,8
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa	ha		2,8
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		2,8
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia ogółem	ha		2,5
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych	ha		2,5
lesistość w %	%		35,60
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		1 603,20
lasy ogółem	ha		1 603,20
grunty leśne prywatne ogółem	ha		1 599,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha		1 577,00
grunty leśne gminne ogółem	ha		4,20
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha		4,20
Pozyskiwanie drewna (grubizny)			
ogółem	m3		154
lasy prywatne	m3		154

Tabela 16.

GOŁYMIN OŚRODEK		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		352,8
lasy ogółem	ha		352,3
grunty leśne publiczne ogółem	ha		64,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		64,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów	ha		55,8

Państwowych		
grunty leśne prywatne	ha	288,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia		
lesistość w %	%	3,20
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	288,00
lasy ogółem	ha	288,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha	288,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	287,00

Tabela 17.

GRUDUSK		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		412,5
lasy ogółem	ha		410,7
grunty leśne publiczne ogółem	ha		143,5
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		143,5
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		142,5
grunty leśne prywatne	ha		269,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
lesistość w %	%		4,20
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		269,00
lasy ogółem	ha		269,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha		269,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha		268,00
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha		1,00

Tabela 18.

OJRZEŃ		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		3 297,3
lasy ogółem	ha		3 268,5
grunty leśne publiczne ogółem	ha		1 696,3
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		1 696,3
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		1 681,3
grunty leśne prywatne	ha		1 601,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
zalesienia ogółem	ha		1,3
zalesienia lasy publiczne ogółem	ha		1,3
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa	ha		1,3
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		1,3

grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia ogółem	ha	0,6
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych	ha	0,6
lesistość w %	%	27,20
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	1 601,00
lasy ogółem	ha	1 601,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha	1 601,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	1 600,00
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha	1,00
Pozyskiwanie drewna (grubizny)		
ogółem	m3	222
lasy prywatne	m3	222

Tabela 19.

OPINOGÓRA		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		482,3
lasy ogółem	ha		474,6
grunty leśne publiczne ogółem	ha		355,3
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha		355,3
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		342,3
grunty leśne prywatne	ha		127,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia			
zalesienia ogółem	ha		0,8
zalesienia lasy publiczne ogółem	ha		0,8
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa	ha		0,8
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha		0,8
lesistość w %	%		3,40
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		127,00
lasy ogółem	ha		127,00
grunty leśne prywatne ogółem	ha		127,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha		127,00
Pozyskiwanie drewna (grubizny)			
ogółem	m3		7
lasy prywatne	m3		7

Tabela 20.

REGIMIN		J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI			
Powierzchnia gruntów leśnych			
ogółem	ha		2 575,4

lasy ogółem	ha	2 538,0
grunty leśne publiczne ogółem	ha	1 910,4
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	1 907,8
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	1 891,8
grunty leśne prywatne	ha	665,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia		
zalesienia ogółem	ha	3,0
zalesienia lasy publiczne ogółem	ha	3,0
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa	ha	3,0
zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	3,0
lesistość w %	%	22,80
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	667,60
lasy ogółem	ha	667,60
grunty leśne prywatne ogółem	ha	665,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	659,00
grunty leśne prywatne wspólnot gruntowych	ha	6,00
grunty leśne gminne ogółem	ha	2,60
grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	2,60
Pozyskiwanie drewna (grubizny)		
ogółem	m3	57
lasy prywatne	m3	57

Tabela 21.

SOŃSK	J. m.	2007
LEŚNICTWO WSZYSTKICH FORM WŁASNOŚCI		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	1 625,4
lasy ogółem	ha	1 618,3
grunty leśne publiczne ogółem	ha	524,4
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	ha	514,3
grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych	ha	509,3
grunty leśne prywatne	ha	1 101,0
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia		
zalesienia ogółem	ha	1,6
zalesienia lasy prywatne ogółem	ha	1,6
lesistość w %	%	10,50
LEŚNICTWO (POZA SKARBEM PAŃSTWA)		
Powierzchnia gruntów leśnych		
ogółem	ha	1 111,10
lasy ogółem	ha	1 111,10
grunty leśne prywatne ogółem	ha	1 101,00
grunty leśne prywatne osób fizycznych	ha	1 097,00
grunty leśne gminne ogółem	ha	10,10

grunty leśne gminne lasy ogółem	ha	10,10
Odnowienia i zalesienia		
ogółem		
ogółem	ha	1,6
las prywatne	ha	1,6
zalesienia		
ogółem	ha	1,6
las prywatne	ha	1,6
Pozyskiwanie drewna (grubizny)		
ogółem	m3	29
las prywatne	m3	29

Wg danych Starostwa na koniec roku 2008 lasy nie stanowiące własności Skarbu Państwa na terenie powiatu ciechanowskiego, w których prowadzenie spraw z zakresu nadzoru nad gospodarką leśną starosta powierzył, w drodze porozumienia Nadleśniczym Nadleśnictw Ciechanów, Płońsk, Przasnysz obejmują następujące powierzchnie:

- 1) gminy Ciechanów o powierzchni 1.244 ha
 - 2) gminy Głinojeck o powierzchni 1.357 ha
 - 3) gminy Grudusk o powierzchni 278 ha
 - 4) gminy Gołymin o powierzchni 289 ha
 - 5) gminy Opinogóra o powierzchni 124 ha
 - 6) gminy Regimin o powierzchni 728 ha
 - 7) gminy Sońsk o powierzchni 1.090 ha
 - 8) gminy Ojrzeń o powierzchni 1.638 ha
- Łączna powierzchnia 6.748 ha**

3.2.2. Przewidywane kierunki zmian.

Kierunki zmian związane są z dalszym zwiększaniem wskaźnika lesistości poprzez m.in. powiększanie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych a także lokalne zadrzewianie i zakrzewianie.

3.2.3. Przyjęte cele i priorytety.

Podstawowym celem jest ochrona i powiększanie powierzchni lasów oraz ochrona ekosystemów leśnych. Konieczne jest współdziałanie z właścicielami lasów, w celu udostępnienia i zagospodarowania lasów dla celów turystyki i rekreacji. Zrównoważona gospodarka leśna powinna polegać kierować się następującymi zasadami:

- koncentracją lasu trwałego,
- zasada powszechnej ochrony lasów,
- dalszym powiększeniem zasobów leśnych,
- prowadzeniem obok produkcyjnej, proekologicznej i środowiskotwórczej gospodarki leśnej.

3.2.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.

Zapobieganie zanikaniu lasów, zwiększanie ich powierzchni oraz dbałość o różnorodność biologiczną lasów mają silne umocowanie prawne. Najważniejsze ustawy to:

1. **Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach** (Dz. U. z 2005 r., Nr 45, poz. 435, ze zm.) określająca m.in. kierunki ekologizacji gospodarki leśnej. Ustawa odwołuje się do zasad trwałego i zrównoważonego gospodarowania lasami oraz ochrony ich różnorodności biologicznej.

Wprowadza obowiązek tworzenia programów ochrony przyrody do planów zagospodarowania lasów. Ustawa o lasach reguluje też pośrednio lub bezpośrednio pewne zagadnienia z zakresu różnorodności biologicznej związane z: zachowaniem i ochroną naturalnych bagien i torfowisk, ochroną przyrody w lasach przez powoływanie i specjalne zagospodarowanie Leśnych Kompleksów Promocyjnych (LKP), ustanawianiem lasów ochronnych oraz zakazem działalności zagrażającej leśnej różnorodności biologicznej.

2. **Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych** (Dz. U. 2004 Nr 121, poz. 1266, ze zm.). Zgodnie z ustawą ochrona gruntów leśnych polega między innymi na ograniczaniu przeznaczenia ich na cele nieleśne lub nierolnicze, zapobieganiu procesom degradacji lub dewastacji gruntów leśnych oraz szkodom w drzewostanach i produkcji leśnej, powstających w wyniku działalności nieleśnej, przywracaniu wartości użytkowych gruntem, które utraciły charakter gruntów leśnych na skutek działalności nieleśnej oraz poprawianiu ich wartości użytkowej.

3. **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody** (Dz. U. z 2004 r. Nr 92, poz. 880, ze zm.). Gospodarowanie zasobami i składnikami przyrody ma zapewniać dziko występującym zwierzętom i roślinom trwałość i optymalną liczebność, przy zachowaniu równocześnie w możliwie największym stopniu różnorodności genetycznej. Wprowadzanie do wolnej przyrody oraz przemieszczanie zwierząt i roślin obcych faunie i florze krajowej bez zgody Ministra Środowiska jest zabronione.

4. **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska** (Dz. U. z 2008 roku Nr 25, poz. 150, z późn. zm.) . Ustawa, regulująca właściwie wszystkie zagadnienia związane z ochroną środowiska nakazuje między innymi zachowanie cennych ekosystemów, różnorodności biologicznej i równowagi przyrodniczej, zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań mogących niekorzystnie wpływać na stan roślin i zwierząt, zabezpieczanie lasów i zadrzewień przed zanieczyszczeniem i pożarami, oraz zalesianie, gdy przemawiają za tym potrzeby przyrodnicze.

5. **Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 roku o leśnym materiale rozmnożeniowym** (Dz U. Nr 73, poz. 761) przenosząca do polskiego prawodawstwa postanowienia dyrektywy UE o obrocie materiałami rozmnożeniowymi.

Niezależnie od prac związanych z ochroną istniejących ekosystemów leśnych podejmowane są też sukcesywne działania związane ze zwiększaniem ich powierzchni. Koncepcja zwiększania lesistości i zadrzewień, preferująca środowiskotwórczą rolę lasów stanowi podstawę **Krajowego Programu Zwiększania Lesistości**, zaktualizowanego w maju 2003 r. Program zakłada wzrost lesistości kraju z obecnych 28 % do 30 % w 2020 r. i 33 % w 2050 r., przewidując uruchomienie mechanizmów ekonomicznych stymulujące leśne zagospodarowanie części gruntów marginalnych dla rolnictwa oraz określenie priorytetów przestrzennych wynikających z roli lasów w kształtowaniu środowiska. Jako jedno z najważniejszych zadań program określa zalesianie gruntów zanieczyszczonych i zdegradowanych. Kierunki modernizacji leśnictwa w stronę jego ekologizacji i bardziej zrównoważonego eksploatawania zasobów biologicznych lasów wytyczyła Polska polityka zrównoważonej gospodarki leśnej, wprowadzona do realizacji w 1999 r. przez Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych. Zasady gospodarki leśnej mające zapewnić lepsze zabezpieczenie różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych wdrażane są w pierwszej kolejności w tzw. Leśnych Kompleksach Promocyjnych. Prowadzona przez Polskę gospodarka leśna jest zgodna z trendami leśnictwa światowego określonymi w Zasadach Leśnych, przyjętych

przez 170 krajów w 1992 roku w czasie konferencji Narodów Zjednoczonych na temat Środowiska i Rozwoju (UNCED). Komisja Europejska w raporcie z dwustronnego przeglądu prawa w obszarze negocjacyjnym Rolnictwo wyraziła opinię, że polskie prawodawstwo związane ze sprawami leśnictwa jest także zgodne z europejską polityką leśną. Potwierdzeniem tych opinii jest certyfikat dobrej gospodarki leśnej, którym objęta jest połowa lasów zarządzanych przez Lasy Państwowe. Certyfikat ten został nadany przez organizację Societe Generale de Surveillance, prowadzącą certyfikację według standardów międzynarodowych organizacji pozarządowej Forest Stewardship Council. Certyfikat świadczy, iż gospodarka w Lasach Państwowych prowadzona jest w sposób pozwalający na wypełnianie przez nie funkcji produkcyjnych, środowiskowych i społecznych.

Działania na rzecz zachowania trwałości lasów powinny polegać na:

- diagnozowaniu stanu lasów;
- monitorowaniu zachodzących zmian oraz zagrożeń czynnikami biotycznymi, abiotycznymi i antropogenicznymi;
- opracowywaniu i realizowaniu długofalowych programów leśnictwa, w tym planów urządzania lasów dla programów nasiennictwa, przebudowy drzewostanów i ochrony przyrody;
- wyznaczaniu i ochronie cennych pod względem różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych i śródleśnych;
- prowadzeniu przebudowy drzewostanów według zasad dostosowania składu gatunkowego drzewostanów do warunków siedliskowych;
- realizowaniu programu małej retencji wodnej lasów (ograniczenie degradacji stosunków wodnych uznano za jeden z czynników decydujących o trwałości lasów);
- przeciwdziałaniu zagrożeniom pożarowym (Lasy Państwowe w ostatnich latach stworzyły nowoczesny system wczesnego wykrywania pożarów oraz osiągnęły wysoką sprawność organizacyjną jednostek ratownictwa przeciwpożarowego, wyposażonych w nowoczesny sprzęt gaśniczy naziemny i powietrzny);
- propagowaniu w społeczeństwie idei ochrony lasów między innymi, poprzez organizowanie ośrodków edukacji leśnej, wydawanie materiałów informacyjnych i propagandowych,
- współpracę ze szkołami, z samorządami itp.;
- rozwijaniu współpracy z zagranicą, w tym zawieranie umów o współpracy, uczestniczenie w regionalnych (europejskich) i światowych konferencjach, udział w pracach międzynarodowych organizacji leśnych.

3.2.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z programu województwa.

Ochrona ekosystemów leśnych :

- Wdrażanie, monitorowanie i okresowa aktualizacja wojewódzkiego programu zwiększania lesistości.
- Wyznaczanie i tworzenie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych.
- Weryfikacja klasyfikacji gruntów i uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych.
- Zwiększenie powierzchni lasów państwowych.
- Upowszechnianie doświadczeń Leśnych Kompleksów Promocyjnych w zakresie zasad zrównoważonego rozwoju gospodarki leśnej.
- Upowszechnianie biologicznych i ekologicznych metod ochrony lasów.
- Upowszechnianie funkcji edukacyjnych lasów.
- Uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych.

- Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu monitoringu gospodarki leśnej.
- Wyznaczenie, tworzenie i powiększanie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych.
- Działania na rzecz zwiększania różnorodności biologicznej lasów

Poprawa lesistości:

- Wdrożenie i monitoring Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020.
- Prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z zasadami proekologicznymi.
- Zahamowanie urbanizacji terenów leśnych.
- Odbudowa powierzchni niszczonej przez pożary i huragany.

3.2.6. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz, postulatów różnych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.

Głównym przedsięwzięciem wynikającym z dokumentów Powiatu jest zwiększanie wskaźnika lesistości.

3.2.7. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Kontrola nad właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa	Starostwo Powiatowe/ gminy/właściciele gruntów										Ochrona ekosystemów leśnych	Budżet powiatu
Zadania koordynowane													
2	Działania na rzecz prowadzenia prawidłowej gospodarki leśnej	Właściciele i zarządcy lasów/ nadleśnictwa										Powstrzymanie degradacji lasów prywatnych	Środki zarządców lasów, budżet nadleśnictw
3	Wspieranie i popularyzacja inicjatyw podejmowanych na rzecz zwiększenia lesistości terenu Powiatu	Nadleśnictwa/ Zarząd Powiatu/gminy / Właściciele gruntów										Realizacja założeń polityki leśnej państwa	Środki właścicieli/gminy
4	Powiększanie zwartych kompleksów leśnych, leśnych pasów izolacyjnych, lokalne zadrzewianie	gminy/właściciele gruntów										Poprawa lesistości	Środki zarządców lasów, i nadleśnictw
5	Działania na rzecz zwiększania różnorodności biologicznej lasów	Nadleśnictwa/ Zarząd Powiatu/gminy / Właściciele gruntów										Realizacja założeń polityki leśnej państwa	Środki zarządców lasów, budżet nadleśnictw

6	Wdrożenie i monitoring Programu zwiększania lesistości	Nadleśnictwa/ gminy / Właściciele gruntów									Realizacja założeń polityki leśnej państwa	Środki zarządców lasów, budżet nadleśnictw	
Wytyczne dla gmin													
7	Wprowadzanie do planów zagospodarowania przestrzennego obszarów przeznaczonych do zalesiania	Gminy/ właściciele gruntów										Realizacja założeń polityki leśnej państwa	Budżety gmin

3.2.8. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

- przygotowanie wykazu powierzchni rolnych, które wypadają z produkcji; określenie ich wielkości, klasy bonitacji, etapowanie zalesiania i wielkość środków przeznaczonych do wypłaty w formie renty dla rolników, polityka doleśień powinna dotyczyć zwłaszcza terenów wyznaczonych przy opracowaniu granicy rolno-leśnej
- wyznaczone powierzchnie gruntów porolnych przeznaczone do zalesień wykazać w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- opracowanie programu wprowadzania nowych zadrzewień i zakrzewień na terenach rolniczych (łącznie z programem ochrony i pielęgnacji), poprzedzonego pełną inwentaryzacją istniejących zadrzewień śródpolnych i przydrożnych
- włączenie do działań edukacyjnych problematyki gospodarki leśnej i ochrony lasu
- maksymalne wykorzystanie możliwości uzyskiwania odnowień naturalnych,
- maksymalne ograniczenie zabiegów ochronnych z użyciem substancji toksycznych,
- stosowanie do odnowień i zalesień możliwie szerokiego zakresu rodzimych gatunków drzewiastych i krzewiastych,
- upowszechnienie metody kompleksowo-ogniskowej w ochronie lasu,
- wykorzystanie naturalnych remiz - zwłaszcza po starych osadach śródleśnych,
- prowadzenie przebudowy drzewostanów pod kątem dostosowania do siedlisk,
- maksymalne wykorzystanie do odnowień sadzonek wyprodukowanych z nasion pochodzących z wyłączonych i gospodarczych drzewostanów nasiennych rodzimego pochodzenia.

3.3. Ochrona gleb.

3.3.1. Analiza stanu istniejącego.

Tabela.22. Użytkowanie terenu (wg GUS, 2005).

Gmina	Charakter gminy	Użytki rolne w ha	Pozostałe grunty i nieużytki w ha
Ciechanów	Miejsko – wiejska	12274	2585
Głinojeck	Miejsko – wiejska	8491	1480
Gołymin	Wiejska	9573	1105
Grudusk	Wiejska	8531	673
Ojrzeń	Wiejska	7891	978
Opinogóra	Wiejska	12714	757
Regimin	Wiejska	7586	1084
Sońsk	Wiejska	12751	1218

Gleby w powiecie ciechanowskim są zróżnicowane pod względem typów i przydatności rolniczej. W strukturze użytków rolnych grunty orne zajmują 81%, użytki zielone 18,5 oraz sady 0,5%.

Wśród gruntów orných przeważają gleby o średniej wartości bonitacyjnej – (kl.IVa i IVb - 32,9%), gleby słabe – (V i VI z - 30,8%) powierzchni gruntów orných, natomiast 36,3 % to gleby dobre i bardzo dobre. Udział poszczególnych klas bonitacji w użytkach zielonych wynosi: kl.IIIa i IIIb - 15,1%, IVa i IVb - 49,4%, kl.V - 27,9%, kl VI - 7,6 %.

Powszechnie występujący problem gospodarczy i ekologiczny stwarza zakwaszenie gleb istotnie obniżające ich przydatność rolniczą. Dla każdej gleby cechą charakterystyczną jest odczyn warunkujący chemiczne, fizyczne i biologiczne jej właściwości. Odczyn może ulegać dużym zmianom, zarówno pod wpływem warunków klimatycznych, jak i w wyniku działalności antropogenicznej. Dla celów rolniczych optymalnym odczynem dla gleb związanych jest odczyn zbliżony do obojętnego pH 6,0 – 7,2 zaś dla gleb lżejszych pH 5,1 – 6,0. Około 44% użytków rolnych powiatu posiada odczyn bardzo kwaśny i kwaśny.

Najskuteczniejszym zabiegiem ograniczającym niepożądane skutki nadmiernego zakwaszenia gleb jest wapnowanie. Ma ono na celu poprawę odczynu oraz wpływa korzystnie na większość właściwości fizycznych, chemicznych i biologicznych gleb. Wysokość dawki wapna użytej do odkwaszania uzależniona jest od współczynnika pH i kategorii agronomicznej gleby. W powiecie ciechanowskim w przypadku 41% przebadanej gleby konieczne jest przeprowadzenie wapnowania.

Odczyn gleb powiatu na przebadanym obszarze 34081 ha:

- bardzo kwaśny i kwaśny – 44%
- lekko kwaśny – 25%
- obojętny –22%
- zasadowy –9%

Potrzeby wapnowania gleb w %:

- konieczne i potrzebne – 41%
- wskazane –14%
- ograniczone –13%
- zbędne 32%.

Ocena zawartości przyswajalnych form makroskładników stanowi podstawę do określenia wysokości dawek nawozów, które gwarantują prawidłowy wzrost roślin, uzyskanie wysokiego i dobrego jakościowo plonu, a jednocześnie nie będą wpływały negatywnie na środowisko naturalne. Niedobór fosforu w glebie opóźnia rozwój roślin i zmniejsza ich plonowanie. Potas to istotny składnik pokarmowy roślin, który decyduje o odporności na choroby pochodzenia grzybowego i bakteryjnego.

Zawartość fosforu w %:

- bardzo niska i niska – 28 %
- średnia – 28 %
- wysoka- 19 %
- b.wysoka – 26%

Zawartość potasu w %:

- bardzo niska i niska – 64 %

- średnia – 22 %
- wysoka- 6 %
- b.wysoka –8 %

Zawartość magnezu w %:

- bardzo niska i niska – 28 %
- średnia – 23 %
- wysoka- 18 %
- b.wysoka – 32 %

Zawartość przyswajalnego magnezu w glebach Polski jest niska i wynosi od 1 do ponad 20 mg/100 g gleby. Niedobór magnezu wpływa ujemnie na wzrost roślin, plon oraz jakość technologiczną.

Ochrona gleb oraz poprawa struktury gleb wykorzystywanych rolniczo wymaga m.in. wykonywania melioracji na terenie powiatu.

Wg danych Wojewódzkiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Oddziału w Ciechanowie powierzchnia gruntów na terenie powiatu, które wymagały zmeliorowania wynosi 50 556 ha w tym powierzchnia gruntów, które objęto melioracją wynosi 42 284 ha, co daje wysoki procent zaspokojenia potrzeb – 83,64 %.

Tabela.23.

Gmina	Grunty wymagające melioracji [ha]	Powierzchnia zmeliorowanych gruntów [ha]			% zaspokojenia potrzeb
		Ogółem	Gruntu orne	Użytki zielone	
Ciechanów	5185	4230	3062	1168	81,58
Głinojeck	2429	2029	1459	570	83,53
Gołymin	8224	8224	7575	649	100
Grudusk	7258	6339	6064	275	87,34
Ojrzeń	1613	1515	788	727	93,23
Opinogóra	12041	12041	11698	343	100
Regimin	5709	3079	3704	1123	53,93
Sońsk	8097	48,27	3704	1123	59,61

Najwięcej zmeliorowanej powierzchni znajduje się na terenie gmin Gołymin i Opinogóra, co stanowi 100% zaspokojenie potrzeb w zakresie melioracji na terenie tych gmin. Najwięcej do zmeliorowania pozostało jeszcze w gminach Regimin i Sońsk.

Jeśli chodzi o rekultywację gruntów na terenie powiatu od roku 2004 wydano 7 decyzji określających zakres, sposób i termin rekultywacji w miejscowościach Raciąż, Rembówko, Ślubowo, Ciechanów, Kanigówek, Baraki Chotumskie:

- a) Decyzja o kierunku rekultywacji „CICHAWY IV” dla Przedsiębiorstwa MIK Roboty Ziemne i Drogowe p. Miklewscy, Kossobudy7, Raciąż;
- b) Decyzja o sposobie i kierunku rekultywacji składowiska odpadów komunalnych w miejscowości Rembówko, gmina Opinogóra;
- c) Decyzja o kierunku rekultywacji na dz. 53, 3488/1 w miejscowości Ślubowo, gmina Sońsk;
- d) Decyzja o ustaleniu rekultywacji Kanigówek III i IV dla Zakładu Budowlanego Jacek Mikołajczak w Ciechanowie;

- e) Decyzja o sposobie i kierunku rekultywacji na dz. 76 i 80 w Ciechanowie;
- f) Decyzja o sposobie i kierunku rekultywacji na dz. 114 obejmującej wydobywanie Kuszywa Naturalnego, Kanigówek 11;
- g) Decyzja o kierunku rekultywacji na dz. 59 i 60 Baraki Chotumskie.

3.3.2. Badania gleb, monitoring i weryfikacja ich klasyfikacji.

Okresowe badania jakości gleby i ziemi należą do zadań własnych starostów (art. 109 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska). Starostowie zostali także zobligowani do prowadzenia, aktualizowanego corocznie rejestru zawierającego informację o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleb lub ziemi.

W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska prowadzony jest w Polsce monitoring chemizmu gleb ornych. Ma on na celu śledzenie zmian, jakości gleb, głównie powodowanych działalnością człowieka, tj. rolnictwem, przemysłem, transportem. W wyniku tej działalności dostają się do gleby pierwiastki śladowe. Głównym źródłem zanieczyszczenia gleb metalami ciężkimi są przemysłowe emisje pyłów i gazów. Według danych WIOŚ na terenie powiatu znajdują się 3 nieczynne składowiska odpadów w tym 1 zrehabilitowane (na dzień 31.12.2008). Nie ma natomiast mogilników.

Niezależnie od wyników badań pochodzących z sieci krajowego monitoringu, wykonywanych przez Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie prowadzi własne badania zawartości metali ciężkich oraz wartości i przydatności rolniczej gleb. W powiecie ciechanowskim znajduje się jeden punkt kontrolno pomiarowy nr 149 w gminie Sońsk, miejscowość Skrobocin. Według danych są to gleby brunatne kwaśne, klasa IVb, 6 (słaby żytńi) kompleks przydatności rolniczej.

Zintegrowany wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej, obliczony przez IUNG w Puławach, wynosi w skali 100 punktowej od 91,1 pkt. w gminie Opinogóra, poprzez 62,3 pkt. w gminie Sońsk, do 48,8 pkt. w gminie Ojrzeń. Zintegrowane wskaźniki jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej dla powiatu ciechanowskiego i województwa mazowieckiego wynoszą odpowiednio 67,6 i 59,5 punktu.

3.3.3. Przewidywane kierunki zmian.

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, powinno polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej,
- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji,
- rekultywacji obszarów zdegradowanych.

Rekultywacja powinna objąć tereny innych nieczynnych wyrobisk poeksploatacyjnych, przyjmując tam gdzie to możliwe kierunek wodny lub leśny rekultywacji oraz nieczynnych składowisk odpadów.

Gleby zdegradowane na obszarach rolniczych będą zalesiane lub zagospodarowywane poprzez przeznaczenie ich np. na plantacje choinek, szkółki roślin ozdobnych, itp.

Właściwa polityka ochrony gleb oprócz ww. punktów, będzie również uwzględniać racjonalne zużycie nawozów sztucznych i środków ochrony roślin.

Stosowanie zabiegów przeciwdziałających erozji wodnej jest konieczne już na gruntach o nachyleniu pow.10% i powinno polegać na odpowiednim zagospodarowywaniu wąwozów oraz stoków i stosowaniu właściwych płodozmianów.

Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz podobnie jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa powinno spowodować, że coraz silniej popierane będzie rolnictwo ekologiczne, które pozwala na zachowanie w krajobrazie naturalnych i półnaturalnych układów ekologicznych, co jest szczególnie istotne na obszarach o cennych walorach przyrodniczych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza połączone z turystyką stanie się szansą dla rolników indywidualnych. Poza tym powinno się preferować nawozy organiczne, które są naturalnym składnikiem środowiska i ich właściwe wykorzystanie zależy od naturalnych procesów przyrodniczych. Ważną formą rozwoju obszarów wiejskich, obok rolnictwa ekologicznego, będzie agroturystyka. NA obszarach gmin wiejskich będą wdrażane programy rolno środowiskowe.

3.3.4. Przyjęte cele i priorytety.

Cel długookresowy do 2016 roku:

Ochrona powierzchni ziemi, w tym powierzchni biologicznie czynnej i gleb przed degradacją, rekultywacja terenów zdegradowanych, ochrona zasobów naturalnych.

W zakresie ochrony gleb największe znaczenie będzie miało przywracanie wartości użytkowej gruntom zdegradowanym (m.in. w wyniku powierzchniowej eksploatacji kopalin, np. żwiru).

Eksploatacja surowców mineralnych będzie odbywać się zgodnie z zasadą racjonalnego wykorzystania i minimalizacji negatywnych skutków dla środowiska, szczególnie w zakresie oddziaływania na powierzchnię ziemi i zasoby wodne.

Priorytety do roku 2012:

- Racjonalne zużycie środków ochrony roślin i nawozów.
- Ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja gleb zdegradowanych.
- Ochrona gleb przed negatywnym wpływem transportu i infrastruktury transportowej.
- Wdrażanie i propagowanie zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej.
- Podniesienie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów w zakresie możliwości eksploatacji gleb, przy zwróceniu szczególnej uwagi na nieodwracalność degradacji zasobów glebowych.
- Wdrażanie systemu informacji umożliwiającego propagację sposobu produkcji zgodnego z *Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 o rolnictwie ekologicznym*.
- Objęcie monitoringiem i rejestracją gleb, w których nastąpiły zmiany fizyczne, chemiczne i biologiczne wynikające z rodzaju i intensyfikacji eksploatacji oraz oddziaływania różnych negatywnych czynników (erozji, inwestycji, przemysłu, emisji, odpadów, ścieków itd.).
- Propagowanie sposobów ograniczających nadmierną eksploatację gleb oraz zasad postępowania przy użytkowaniu gleb zanieczyszczonych.
- Prowadzenie działań mających na celu propagowanie ochrony kopalin przed nadmiernym ich wykorzystywaniem i eksploatowaniem ich złóż.

- Wykorzystywanie rozpoznanych i eksploatowanych złóż poprzez ich dalsze racjonalne zagospodarowanie.
- Uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wszystkich znanych złóż w granicach ich udokumentowania wraz z zapisami o ochronie ich obszarów.
- Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.
- Ograniczanie naruszeń środowiska towarzyszących eksploatacji kopalni
- Ochrona i wprowadzanie zadrzewień i zakrzewień śródpolnych oraz przydrożnych spełniających rolę przeciwoerozyjną

3.3.5. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Działania wynikające z polityki ekologicznej państwa w zakresie ochrony gleb mają obejmować:

- ochronę zasobów gleb użytkowanych przyrodniczo przed ich wyłączeniem z tego użytkowania;
- maksymalne wykorzystanie nieużytków przemysłowych;
- ochronę gleb przed erozją;
- ochronę gleb przed dewastacją fizyczną i zanieczyszczeniem chemicznym;
- rekultywację gleb zdegradowanych w celu włączenia ich do zagospodarowania przyrodniczego lub w przypadku niektórych terenów przemysłowych do obiegu gospodarczego.;
- utrzymanie lub przywrócenie na terenach rolniczych jakości gleb odpowiedniej do zdrowej produkcji roślinnej, poprzez utrzymanie między innymi odpowiedniej kwasowości gleb i likwidację niedoborów magnezu determinującego prawidłowe funkcjonowanie organizmów żywych,
- ochronę gleb przed degradacją powodowaną przez szeroko rozumianą intensyfikację produkcji rolniczej;
- wdrażanie zasad dobrych praktyk rolniczych, dostosowanych do warunków przyrodniczych

3.3.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.

Ochrona gleb przed degradacją, rekultywacja terenów zdegradowanych i przemysłowych, ochrona zasobów naturalnych:

- Systemowa realizacja monitoringu ekologicznego gleby i ziemi;
- Wprowadzanie produkcji rolnej zgodnie z ustawą o rolnictwie ekologicznym (w szczególności na obszarach chronionych);
- Zagospodarowanie gleb w sposób, który odpowiada w pełni ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej;
- Ochrona gleb przed erozją wietrzną i zakwaszeniem;
- Ochrona zwartych kompleksów terenów rolnych o wysokich wartościach bonitacyjnych przeznaczonych do produkcji rolnej poprzez egzekucję w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich zapisów;
- Podnoszenie poziomu wiedzy użytkowników gleb i gruntów (system szkoleń);
- Realizacja prac na rzecz rekultywacji terenów zdegradowanych i ponownego włączenia odzyskanych powierzchni do obiegu gospodarczego;
- Rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych przez eksploatację.

Rekultywacja terenów zdegradowanych:

- Rekultywacja terenów zdegradowanych (w tym terenów przemysłowych).
- Realizacja programów naprawczych na obszarach, na których wystąpiło przekroczenie standardów jakości gleby i ziemi, wskazanie zakresu, sposobu przeprowadzenia rekultywacji gleby terminu zakończenia rekultywacji.
- Kompleksowa rekultywacja i zagospodarowanie starych składowisk.

Zmniejszenie presji działalności rolniczej na środowisko naturalne:

- Ograniczanie spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych.
- Rozbudowa sieci kanalizacyjnych na terenach wiejskich i oczyszczalni przydomowych.
- Stosowanie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej.
- Podnoszenie poziomu wiedzy rolników na temat stosowania nawozów sztucznych i naturalnych (system szkoleń i doradztwa rolniczego).
- Propagowanie rolnictwa ekologicznego i agroturystyki.

3.3.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji jej władz, postulatów rozmaitych środowisk, w tym organizacji pozarządowych i mieszkańców.

Wg strategii powiatu:

- wdrażanie programów rolno środowiskowych na obszarach gmin wiejskich;
- przywracanie wartości użytkowej gruntom zdegradowanym.

3.3.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Tworzenie i aktualizacja rejestru gruntów zdegradowanych oraz opracowanie programu ich rekultywacji.	Starostwo Powiatowe										Ochrona gruntów i wód	Budżet Powiatu
2	Prowadzenie i aktualizacja rejestru i bazy danych zawierającej informację o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleb lub ziemi	Starostwo Powiatowe										Ochrona gruntów i wód	Budżet Powiatu
Zadania koordynowane													
3	Przywracanie wartości użytkowej gruntom zdegradowanym -	ODR/ rolnicy, gminy										Ochrona gleb i wód	Budżet województwa, gmin, środki

	rekultywacja											właściciele
4	Wypracowanie programu wdrażania metod ekologicznych w gospodarstwach	ODR/gminy/ Towarzystwa regionalne									Ochrona gleb oraz wzrost konkurencyjności rolnictwa	Środki producentów
5	Optymalne zużycie nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, zapewnienie wzrostu poziomu świadomości ekologicznej wśród rolników	Rolnicy/ODR/ gminy									Poprawa świadomości ekologicznej	Budżety gmin, ODR
6	Program powstawania gospodarstw ekologicznych i agroturystycznych	ODR/ rolnicy, gminy									Współistnienie rozwoju gospodarstw i ochrony środowiska	Organizacje gospodarcze i pozarządowe, budżety gmin
7	Zmniejszenie chemizacji gleb	Rolnicy/ODR/ gminy									Ochrona gleb i wód	Środki producentów, ODR
	Zalesianie gruntów o niskiej przydatności rolniczej	Właściciele nieruchomości/ gminy									Zwiększanie lesistości	Budżety gmin, środki właścicieli
8	Wdrażanie rolnictwa ekologicznego prowadzenie upraw bez użycia nawozów sztucznych, gospodarowanie odpadami i energią w sposób mający niewielki wpływ na środowisko.	ODR/ producenci rolni, gminy, organizacje gospodarcze									Wzmocnienie konkurencyjności rolnictwa	Środki producentów, fundusze pomocowe
9	Opracowanie programów rolno środowiskowych	Gminy/organizacje rolnicze									Rozwinięcie krajowego programu rolno środowiskowego	Budżet gmin
Wytyczne dla gmin												
10	Wspomaganie rozwoju agroturystyki jako uzupełniającego źródła dochodów dla gospodarstw rolnych	Gminy/ODR/ rolnicy									Wzmocnienie konkurencyjności rolnictwa	Rolnicy, organizacje gospodarcze i pozarządowe, budżety gmin
11	Bieżąca ochrona gruntów rolnych, ochrona roślin, urządzeń melioracyjnych, wiejskich zbiorników wodnych	gminy/ spółki wodne, właściciele									Zapewnienie odpowiedniego nawodnienia gleb	Budżety gmin
12	Likwidacja „dzikich” składowisk odpadów i rekultywacja „starych” składowisk odpadów.	Gminy									Ochrona gleby i wód	Budżety gmin
13	Opracowanie i realizacja lokalnego systemu zagospodarowania padłych zwierząt.	gminy / producenci rolni, zakłady przetwarzające,									Zapewnienie bezpieczeństwa sanitarnego	WFOŚiG I inne Fundusze pomocowe
14	Kontrola wywozu odpadów z posesji	Gminy									Ochrona gleby, wód, powietrza	Budżety gmin

3.3.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

Do opracowania kompleksowych programów ochrony gleb przed nadmiernym ich zanieczyszczaniem na szczeblu gminnym niezbędnym będzie uwzględnienie dotychczasowych rozwiązań w zakresie gospodarki rolnej oraz kierunków rekultywacji terenów zdegradowanych (dzikich wyrobisk, „dzikich” składowisk odpadów, nielegalnych składowisk odpadów itp.) w rejonie każdej gminy oraz precyzyjne zdiagnozowanie stanu i zidentyfikowanie źródeł obecnych i potencjalnych zagrożeń na obszarze objętym programem.

W zakresie ochrony gleb w programach ochrony środowiska poszczególnych gmin należy przewidzieć i przeanalizować realizację następujących zadań szczegółowych:

- Likwidacja „dzikich” składowisk odpadów.
- Uwzględnienie, w ramach przestrzennego zagospodarowania terenu, racjonalizacji wykorzystania kopalni.
- Uwzględnienie w planowaniu przestrzennym, ochrony gruntów wartościowych dla rolnictwa.
- Wsparcie działań na rzecz prawidłowego zagospodarowania obornika, gnojowicy i gnojówki w fermach zwierząt gospodarskich.
- Modernizacja i doposażenie w sprzęt ratownictwa ekologicznego remiz OSP
- Wdrożenie programów edukacji mieszkańców w zakresie m. in. stosowania chemikaliów, ich oddziaływania, wystąpienia poważnej awarii przemysłowej klęski żywiołowej.
- Podniesienie wskaźnika lesistości gmin przez stopniowe zalesianie terenów nie przydatnych dla rolnictwa
- Zakładanie specjalnie zaprojektowanych i wykonanych pasów zadrzewień, zakrzaczeń i remiz śródpolnych w celu ograniczenia niekorzystnych zjawisk erozyjnych
- Rozwój rolnictwa ekologicznego, agroturystyki.

3.4. Ochrona zasobów kopalni.

3.4.1. Analiza stanu istniejącego.

Na terenie powiatu ciechanowskiego znajduje się 29 złóż kruszyw naturalnych oraz 2 złoża surowców ilastych. Wszystkie rozpoznane złoża kopalni pospolitych związane są z utworami czwartorzędowymi. Zasoby udokumentowane złóż kruszyw naturalnych wynoszą ok. 22309 tys. ton. Natomiast perspektywiczne (nieudokumentowane) – ok. 20.000 tys. ton.

Złoża o największych zasobach to : Kanigówek - ok. 7944 tys. ton, Kanigówek III – ok. 1971 tys. ton, Cichawy 16 – ok. 1834 tys. ton, Modła II – ok. 1575 tys. ton, Cichawy – ok. 1.063 tys. ton, Cichawy XIII – ok. 818 tys. ton, Cichawy XI – ok. 719 tys. ton, Kanigówek I – ok. 710 tys. ton. Większość złóż, bo aż 16 z 29 zlokalizowanych jest w gminie Sońsk, 11 znajdują się w gminie Ciechanów, jedno w gminie miejskiej Ciechanów (Niechodzin) i jedno w gminie Gliniojeck (Szyjki). W powiecie eksploatowanych jest obecnie 16 złóż a wydobycie roczne wynosi ok. 377 tys. ton/rok. Surowce ilaste znajdują się w Nasierowie gm. Gołymin oraz w Kraszewie gm. Ojrzeń. Zasoby pierwszego ze złóż wynoszą 4.988 tys. m³, drugiego 146 tys. m³. Obydwa złoża nie są eksploatowane.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych prowadzono rekultywację terenów po eksploatacji surowców ilastych w Ciechanowie (Krubin Las, Krubin Dom Starców, Krubin Kolejka i po Cegielni Gostków w Ciechanowie), Kraszewie i Nasierowie. W 1999 roku przystąpiono do rekultywacji w kierunku leśnym wyrobiska w Szyjkach gm. Gliniojeck.

Na terenie gminy Sońsk większość złóż znajduje się w rejonie miejscowości Cichawy. Dotyczy to kilkunastu udokumentowanych złóż piasków i żwirów oraz pospółki pochodzenia

czwartorzędowego. Część niewielkich złóż została wyeksploatowana a pozostałe po nich wyrobiska wymagają rekultywacji. Zdaniem ekspertów znajdujące się w niewielu rejonach gminy łąki warwowe i mułki można by, po uzdatnieniu, wykorzystać do produkcji cegły na potrzeby miejscowe.

Wszystkie udokumentowane i eksploatowane złoża kruszywa naturalnego, położone są na gruntach prywatnych właścicieli. Obecnie eksploatację prowadzi się na 16 złożach (Cichawy II, III, IV, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XIII, XIV, Kanigówek, Kanigówek 2, Kanigówek IV, Modła i Modła II). Istniejące złoża surowców mineralnych mają znaczenie lokalne i wykorzystywane są na potrzeby budownictwa mieszkaniowego i drogowego.

3.4.2. Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych jest obowiązkiem przedsiębiorcy wydobywającego kopalinę. Właściwie przeprowadzona rekultywacja przy niewypełnieniu wtórnym wyrobiska eksploatacyjnego, prowadzi do powstania stawów, powiększenia terenów zalesionych lub odtworzenia gruntów rolnych o podobnej lub wyższej, niż sprzed eksploatacji, klasie bonitacyjnej. Rekultywacja tak wykonana nie stanowi zagrożenia dla środowiska, lecz wręcz odwrotnie powoduje podniesienie jego walorów zarówno przyrodniczych jak i krajobrazowych czy gospodarczych. W tym zakresie w pełni znajduje zastosowanie zasada zrównoważonego rozwoju.

3.4.3. Przewidywane kierunki zmian.

Działania w zakresie wydobywania kopalin oraz poszukiwania nowych złóż zależą od sytuacji rynkowej i gospodarczej regionu. Eksploatacja będzie odbywać się, jeśli przemawiają za tym względy ekonomiczne i społeczne. Szczególnym obostrzeniem będą podlegały złoża na obszarach chronionych. Każdorazowe podjęcie eksploatacji na terenach chronionych musi być zgodne z zapisami znajdującymi się w rozporządzeniach Wojewody tworzących te tereny. Obowiązuje zasada minimalizacji negatywnych skutków dla środowiska wynikających z eksploatacji surowców, szczególnie w zakresie oddziaływania na powierzchnię ziemi i zasoby wodne. Rekultywacja terenów wyrobisk będzie zasadą w gospodarce surowcami naturalnymi.

3.4.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.

Racjonalizacja gospodarowania kopalinami.

- Uwzględnianie zasad ochrony przyrody przy eksploatacji na terenach cennych przyrodniczo i krajobrazowo (przez zapisy do PZPWM i planów ochrony parków).

Ochrona zasobów naturalnych.

- Eksploatacja złóż surowców w oparciu o zasady racjonalnej gospodarki;
- Rekultywacja i rewitalizacja terenów zdegradowanych przez eksploatację.

3.4.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Zadania koordynowane												
1	Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	Wydobywający kopaliny/gminy									Ochrona powierzchni ziemi	Środki przedsiębiorcy/ fundusze WFOŚ/budżet gmin
Wytyczne dla gmin												
2	Racjonalizacja wydobywania kopaliny w planach zagospodarowania przestrzennego	Gminy/organy uzgadniające plany									Ochrona jakości wód i gleb, oszczędność surowców naturalnych	Budżety gmin

3.4.6. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

W programach gminnych należy głównie uwzględnić uczestnictwo wraz ze służbami Starosty w ustalaniu właściwych, korzystnych, z punktu planowania przestrzennego gminy, kierunków i sposobów rekultywacji wyrobisk po odkrywkowej eksploatacji kopaliny.

4. Cele, priorytety, przedsięwzięcia konieczne do realizacji w perspektywie wieloletniej w dziedzinie poprawy jakości środowiska.

4.1. Gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi.

4.1.1. Analiza stanu istniejącego.

Jak wynika z poniższego zestawienia, ilości zebranych odpadów komunalnych w poszczególnych latach w powiecie ulegają pewnym zmianom – zauważa się tendencję wzrostową, a z danych demograficznych nie wynika, żeby było to skutkiem wzrostu liczby ludności. Wzrost ilości zbieranych odpadów może być wynikiem większej ilości zawieranych umów, szczególnie wśród firm, które objęte są kontrolą WIOŚ. Spadek ilości zebranych odpadów z gospodarstw domowych sugeruje zwrócenie uwagi na kontrolowanie zawieranych umów na odbiór odpadów wśród mieszkańców. Zaobserwowany w roku 2007 spadek ilości odpadów deponowanych na składowiskach wskazuje na rozwój innych metod zagospodarowania, w tym odzysku, co oznacza, że gospodarka odpadami zmierza w dobrym kierunku.

Tab.24. Ilość zebranych odpadów komunalnych z terenu powiatu (wg GUS)

Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku	2007	2006	2005
ogółem	19 544,30 Mg	19 009,40 Mg	17 296,71 Mg
z gospodarstw domowych	13 339,07 Mg	13 889,2 Mg	13 139,45 Mg
odpady zdeponowane na składowiskach w % zebranych	95,99%	97,48 %	98,34 %

Tab.25. Odpady wytworzone i nagromadzone na terenie powiatu (wg GUS za rok 2007)

Odpady wytworzone w ciągu roku		2007	2006	2005
ogółem	tys.t/r	111,2	112,5	88,4
poddane odzyskowi	tys.t/r	81,0	73,3	82,5
unieszkodliwione razem	tys.t/r	0,7	0,7	2,9
unieszkodliwione termicznie	tys.t/r	0,2	0,3	0,4
składowane na składowiskach własnych i innych	tys.t/r	0,5	0,4	0,3
magazynowane czasowo	tys.t/r	29,5	38,5	3,0
Odpady - wskaźniki				
odpady wytworzone na 1 km ²	t	104,9	106,1	83,2

Tab.26. Wykaz składowisk w powiecie ciechanowskim stan na 31.12.2007 r. (wg WIOŚ)

Nazwa obiektu, właściciel, zarządzający	Elementy wyposażenia a) uszczelnienie b) odcieki c) wody opadowe d) gaz składowiskowy	Rok uruchomienia /deklarowany rok zamknięcia	Powierzchnia całkowita /wykorzystana w ha	Pojemność całkowita /wykorzystana	Ilość odpadów unieszkodliwionych w 2007	Ocena WIOŚ/ Klasa / Pozwolenie zintegrowane
Składowisko odpadów komunalnych w Woli Pawłowskiej	a) folia PCV 2 mm b) drenaż zbierający odcieki do zbiornika c) nieujmowane d) ujmowany i przetwarzany na energię elektryczną	1994/ po 2012	11,5 3,5	360 000 Mg 72%	20901,56	Spełnia wymagania / Klasa A/ posiada
Składowisko odpadów w m. Humięcino-Koski	a) geomembrana PEHD 2 mm b) odcieki siecią drenażu zbierane są w studni retencyjnej wód odciekowych zlokalizowanej w kwaterze składowiska, a następnie rozdeszczowywane na składowisku. Nadmiar wywożony do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni. c) nie ujmowane d) nie ujmowany	1996/ 2012	1,31/ 1,31	13050 Mg 40%	474	Do dostosowania do wymagań Dyrektywy 99/31/WE/ Klasa A/ Nie podlega

W wojewódzkim planie gospodarki odpadami wysypisko w Woli Pawłowskiej koło Ciechanowa wskazane zostało jako jedno z 17 wysypisk, które docelowo mają pozostać na terenie województwa mazowieckiego. Ponadto powiat ciechanowski zgłosił swój udział w tworzeniu regionalnych składowisk odpadów.

Na terenie gminy Ciechanów w obrębie składowiska w Woli Pawłowskiej istnieje możliwość jego rozbudowy wraz z budową Regionalnego Zakładu Gospodarki Odpadami dla Gmin Regionu Ciechanowskiego. W ramach budowy RZGO planuje się:

- instalację mechaniczno-biologicznego przekształcania odpadów komunalnych zmieszanych o przepustowości 50 tys. Mg/rok/dwie zmiany, w skład której będzie wchodziła uniwersalna linia sortowania odpadów zmieszanych,

- instalację stabilizacji/kompostowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji wydzielonych ze strumieni odpadów zmieszanych wraz z kompostowaniem odpadów ulegających biodegradacji zbieranych selektywnie,
- nową kwaterę składowania odpadów o powierzchni 2,8 ha,
- obiekty infrastruktury związane z instalacją mechaniczno-biologicznego przekształcania odpadów komunalnych oraz składowiskiem,
- zamknięcie i rekultywację eksploatowanej dotychczas kwatery składowania odpadów po jej wypełnieniu.

Projekt „Budowa zintegrowanego systemu gospodarki odpadami komunalnymi dla gmin regionu ciechanowskiego” uzyskał wsparcie samorządu wojewódzkiego. 27 gmin z terenu czterech powiatów (ciechanowskiego, pułtuskiego, przasnyskiego i makowskiego) postanowiło stworzyć wspólny system zbierania, segregacji i przetwarzania odpadów. W tym celu utworzono Celowy Komunalny Związek Gmin. Z racji pozycji w regionie, grupie tej przewodzi gmina miejska Ciechanów. Budowa tego systemu ma kosztować 88 mln zł. W tym przypadku dofinansowanie ma ostatecznie wynieść 35,2 mln zł (w pierwszej wersji miało być dwa razy wyższe). W ramach realizacji tej inwestycji mają zostać wybudowane cztery zakłady neutralizacji śmieci.

4.1.2. Przewidywane kierunki zmian.

Kierunki zmian obejmują przede wszystkim minimalizację powstawania odpadów, rozwój segregacji i innych niż składowanie metod unieszkodliwiania. Zorganizowanym systemem zbiórki należy objąć jak najwięcej mieszkańców kraju. Z polskiego prawa - wynika konieczność zmniejszenia ilości składowanych odpadów ulegających biodegradacji. Dopuszczalne ilości odpadów do składowania:

- w 2010 roku - 75 % masy odpadów komunalnych wytworzonych w roku 1995,
- w 2013 roku - 50 % masy odpadów komunalnych wytworzonych w roku 1995,
- w 2020 roku – 35 % masy odpadów komunalnych wytworzonych w roku 1995.

4.1.3. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Działania związane z gospodarką odpadami wynikające z polityki ekologicznej państwa oraz Krajowego Planu Gospodarki Odpadami (MP z 2006 r. Dz. U. Nr 90 poz. 946) polegają na zapobieganiu i minimalizacji ilości wytwarzanych odpadów oraz ograniczaniu ich właściwości niebezpiecznych, oraz wykorzystywaniu właściwości materiałowych i energetycznych odpadów, a w przypadku, gdy odpadów nie można poddać procesom odzysku ich unieszkodliwieniu, przy czym składowanie generalnie jest traktowane, jako najmniej pożądany sposób postępowania z odpadami.

Cele główne:

- utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB,
- zwiększenie udziału odzysku, w tym w szczególności odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymaganiami ochrony środowiska,
- zmniejszenie ilości wszystkich odpadów kierowanych na składowiska odpadów,
- zamknięcie do końca 2009 r. wszystkich krajowych składowisk niespełniających przepisów prawa,
- wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów,
- stworzenie kompleksowej bazy danych o wprowadzanych na rynek produktach i gospodarce odpadami w Polsce,

przy czym, wprowadzanie zmian prawa będzie ograniczone do niezbędnego minimum, wynikającego z konieczności transpozycji prawa unijnego oraz potrzeby wprowadzenia zmian wskazanych w niniejszym Kpgo 2010. Szczególny nacisk zostanie położony na egzekwowanie przepisów prawa w odniesieniu do gospodarki odpadami, również w kontekście transgranicznego przemieszczania odpadów.

Kierunki działań w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów:

- kontynuacja badań nad nowymi technologiami, przyczyniającymi się do zapobiegania i minimalizacji powstawania odpadów oraz zmniejszenie ich negatywnego oddziaływania na środowisko,
- wspieranie wprowadzania niskoodpadowych technologii produkcji oraz zapewniających wykorzystanie możliwie wszystkich składników stosowanych surowców,
- promowanie wdrażania systemu zarządzania środowiskowego,
- intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej minimalizację powstawania odpadów oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjno-edukacyjnej w tym zakresie,
- realizacja "Krajowego planu działań w zakresie zielonych zamówień publicznych na lata 2007 -2009" oraz wersji na kolejne lata w zakresie zamówień publicznych,
- wykorzystywanie instrumentów ekonomicznych, w tym sukcesywne podnoszenie stawek opłat za składowanie odpadów, w szczególności zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów ulegających biodegradacji oraz odpadów, które można poddać procesom odzysku, w tym recyklingu.

Kierunki działań w zakresie gospodarowania odpadami:

- intensyfikacja edukacji ekologicznej promującej właściwe postępowanie z odpadami oraz prowadzenie skutecznej kampanii informacyjno-edukacyjnej w tym zakresie,
- wypracowanie i monitorowanie rzeczywistych wskaźników wytwarzania i morfologii odpadów celem zdiagnozowania potrzeb w zakresie gospodarowania odpadami,
- wspieranie wdrażania efektywnych ekonomicznie i ekologicznie technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym technologii pozwalających na odzyskiwanie energii zawartej w odpadach w procesach termicznego i biochemicznego ich przekształcania,
- weryfikacja lokalizacji dotychczas istniejących składowisk odpadów oraz eliminowanie uciążliwości dla środowiska związanych z ich eksploatacją, w tym zamykanie i rekultywacja składowisk niespełniających wymogów prawa,
- wzmocnienie kontroli podmiotów prowadzących działalność w zakresie zbierania, transportu, odzysku i unieszkodliwiania odpadów,
- wprowadzenie instrumentów finansowych umożliwiających realizację zadań w zakresie gospodarki odpadami przez jednostki samorządu terytorialnego i dyscyplinujących jednostki samorządu w zakresie wykonywania przez nie obowiązków,
- wyeliminowanie praktyk niewłaściwej eksploatacji i rekultywacji składowisk odpadów.

4.1.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu województwa.

Cel strategiczny: Minimalizacja ilości wytwarzanych odpadów oraz prowadzenie nowoczesnego (zgodnego ze standardami unijnymi) systemu odzysku i unieszkodliwiania odpadów.

Kierunki działań:

Współdziałanie i współpraca z administracją samorządową, rządową, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, instytucjami kontrolnymi w dziedzinie ochrony środowiska w zakresie:

- kontynuacji zwiększenia świadomości ekologicznej mieszkańców województwa mazowieckiego w zakresie prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi,
- kontynuacji prowadzenia edukacji ekologicznej w zakresie prawidłowej gospodarki odpadami,
- doskonalenia systemu selektywnej zbiórki odpadów w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu dla osiągnięcia odpowiednich limitów odzysku i recyklingu odpadów,
- doskonalenia regionalnych systemów gospodarki odpadami komunalnymi,
- funkcjonowania max.15 składowisk regionalnych na terenie województwa,
- skierowania w roku 2015 na składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 44% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995),
- skierowania w roku 2011 na składowiska odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne nie więcej niż 63% (wagowo) całkowitej ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji (w stosunku do roku 1995),
- rozwoju i wdrażania nowoczesnych technologii odzysku i unieszkodliwiania odpadów, w tym metod termicznego przekształcania odpadów.

4.1.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Promocja rozwiązań organizacyjnych i technicznych w zakresie gospodarowania odpadami gwarantujących i efektywność komiczną i ekologiczną	Zarząd Powiatu										Minimalizacja powstawania odpadów	Budżet Powiatu
Zadania koordynowane													
2	Podjęcie działań w celu wyeliminowania odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych	Gminy										Rozwój segregacji odpadów	Budżet gmin, środki UE i NFOŚ i GW
3	Poprawa efektywności ekonomicznej i ekologicznej zakładu unieszkodliwiania w Woli Pawłowskiej	Gminy										Ograniczenie ilości składowanych odpadów	Budżet gmin, środki UE i NFOŚ i GW
4	Budowa instalacji do odzysku odpadów niesegregowanych w gminie Ciechanów	Gminy										Ograniczenie ilości składowanych odpadów	Budżet gmin, środki UE i NFOŚ i GW

5	Budowa nowej niecki składowiska odpadów w gminie Ciechanów	Gminy								Zapewnienie unieszkodliwiania odpadów balastowych pozostałych po odzysku	Budżet gmin środki UE i NFOŚ i GW
6	Dalszy rozwój systemu selektywnej zbiórki odpadów wielkogabarytowych, odpadów ulegających biodegradacji i budowlanych	Gminy								Ograniczenie ilości składowanych odpadów	Budżet gmin dotacje UE
7	Prowadzenie edukacji ekologicznej w zakresie gospodarowania odpadami	Zarząd powiatu/gminy								Minimalizacja powstawania odpadów	Fundusze ochrony środowiska / /budżety gmin
8	Rozwiązanie problemu unieszkodliwiania uciążliwych odpadów poubojowych	Gminy								Ograniczenie ilości składowanych odpadów	Fundusze ochrony środowiska / budżet powiatu /budżety gmin
Wytyczne dla gmin											
9	Rozwijanie działań w zakresie segregacji i recyklingu odpadów	Gminy								Ograniczenie ilości odpadów przeznaczonych do składowania	Budżety gmin
10	Podjęcie działań w celu efektywnego zagospodarowania odpadów problemowych (niebezpiecznych, wielkogabarytowych, itd...)	Gminy								Minimalizacja powstawania odpadów	Fundusze ochrony środowiska / /budżety gmin
11	Systematyczne rozszerzanie zasięgu selektywnej zbiórki odpadów „u źródła”	Gminy								Minimalizacja powstawania odpadów	Budżety gmin
12	Objęcie zorganizowanym systemem wywozu odpadów jak największej liczby nieruchomości	Gminy								Minimalizacja powstawania odpadów	Budżety gmin
13	Bieżące likwidowane dzikich wysypisk	Gminy								Ochrona wód, gleby	Fundusze ochrony środowiska / /budżety gmin
14	Propagowanie lokalnego kompostowania odpadów biodegradowalnych w kompostownikach	Gminy								Minimalizacja powstawania odpadów	Budżety gmin
15	Rekultywacja zamkniętych składowisk odpadów - ciąg dalszy prac	Gminy								Ochrona wód i gleby	Budżety gmin . środki pomocowe
16	Konsekwentne realizowanie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach.	Gminy								Ograniczenie ilości składowanych odpadów	Budżety gmin

4.2. Jakość wód.

4.2.1. Analiza stanu istniejącego.

Wody powierzchniowe.

Wody powierzchniowe (płynące i stojące) zajmują powierzchnię 1970 ha co stanowi 1,85 % powierzchni powiatu.

Teren powiatu ciechanowskiego leży prawie w całości w zlewni rzeki Wkry. Niewielkie skrawki północno – wschodnie i południowo – wschodnie są odwadniane przez rzekę Pełtę i Przewodówkę, które należą do zlewni rzeki Narwi. Głównymi rzekami na terenie powiatu są : Wkra i Łydynia.

Wkra, prawobrzeżny dopływ Narwi III rzędu o całkowitej długości 249,1 km i powierzchni zlewni 5 322 km², bierze początek w woj. warmińsko – mazurskim w obszarze zmeliorowanych bagien, na wschód od jeziora Kownatki. Odcinek rzeki w granicach powiatu ma długość 24,53 km, na odcinku ok. 8 km Wkra jest rzeką graniczną pomiędzy powiatem płońskim i ciechanowskim. Rzeka posiada charakter typowo nizinny ciek, charakteryzującego się niewielkim spadkiem.

Odcinek na terenie powiatu ciechanowskiego charakteryzuje się bardzo urozmaiconym korytem z meandrami, nieregularną linią brzegową, zatokami, starorzeczami. Jest to odcinek o wysokich walorach ekologicznych i rekreacyjnych. Ostatnie badania rzeki na tym terenie wykonano w 2006 roku. Przekrój kontrolno pomiarowy zlokalizowany jest w miejscowości Głinojeck na 77,2 km biegu rzeki.

Łydynia, lewobrzeżny dopływ Wkry IV rzędu bierze początek w pow. mławskim w pobliżu m. Budy Garwolińskie w obszarze Zieluńsko – Rzęgnowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Uchodzi do Wkry w pow. płońskim 1,5 km na południe od m. Gutarzewo w Krośnicko – Kosmowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Całkowita jej długość wynosi 75,1 km, powierzchnia zlewni 697,9 km². Odcinek rzeki w granicach powiatu Ciechanów ma ca 24,53 km długości. Powyżej Ciechanowa, na odcinku Krośnice - Lekowo Łydynia przepływa przez Krośnicko – Kosmowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ostatnie badania rzeki na terenie powiatu wykonywano w 2004 roku, przekroje kontrolno pomiarowe zlokalizowane są w następujących punktach:

Tab.27.

	Rzeka	Punkt pomiarowo kontrolny	Km biegu rzeki	Gmina	Klasa ogólna
1	Łydynia	Gostkowo	28,1	Ciechanów	IV
2	Łydynia	Grabówiec	14,4	Ojrzeń	IV

Sona jest lewobrzeżnym dopływem Wkry IV rzędu, o długości 73,0 km i powierzchni zlewni 536,5 km². Odcinek rzeki na terenie powiatu ciechanowskiego ma długość 17,4 km. Źródła znajdują się na wschodnich stokach Krawędzi Opinogórskiej w okolicach m. Wierzbowo w Krośnicko – Kosmowskim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Uchodzi do Wkry w pobliżu m. Popielżyn w Krysko – Jonieckim Obszarze Chronionego Krajobrazu. Sona prawie w całej zlewni posiada słabo rozwiniętą sieć hydrograficzną. Od ujścia Sony Zachodniej przepływa szeroką, dobrze wykształconą doliną. Od Nowego Miasta (za zbiornikiem retencyjnym Nowe Miasto) dolina Sony zwęża się, a w odcinku przyujściowym jest wąska i dobrze wykształcona.

Lokalizację przekrojów pomiarowo kontrolnych na Sonie, badanych przez Inspekcję Ochrony Środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie wraz z wynikami ostatnich badań przeprowadzonych w 2007 roku przedstawia poniższa tabela:

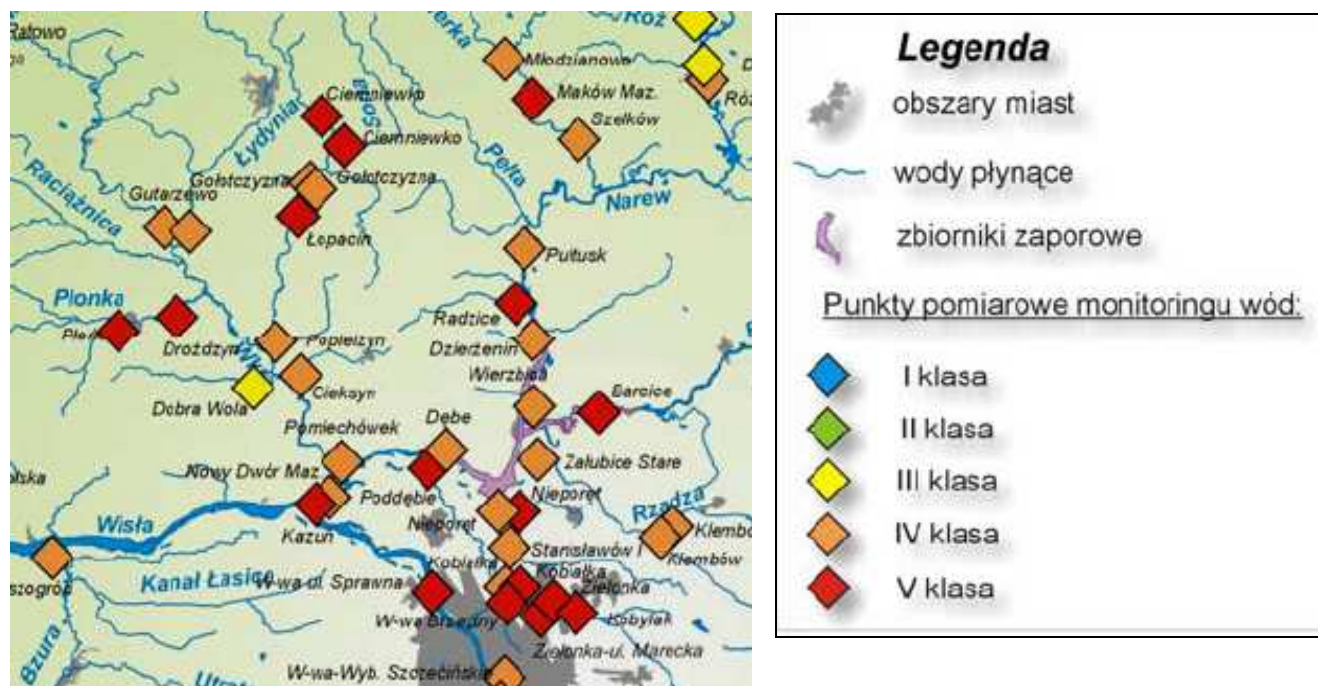
Tab.28.

	Rzeka	Punkt pomiarowo kontrolny	Km biegu rzeki	Gmina	Klasa ogólna	Wyniki pomiarów wskaźników i substancji odpowiadające IV lub V klasie jakości wód w poszczególnych punktach pomiarowych					
						Nazwa wskaźnika	Klasa wskaźnika	Jednostka	Stężenie		
									Średnioroczne	Maksymalne	Minimalne
1	Dopływ spod Kraszewa	Gołoczyszna	0,60	Sońsk	IV	ChZT Cr	IV	mg O ₂ /l	26,375	34,1	16,4
						Azot ogólny	IV	mg C/l	5,058	16,7	0,75
						Tlen rozp.	V	mg NO ₃ /l	7,317	11,8	1,8
						Azotany	V	mg N/l	22,699	70	0,75
	Sona	Ciemniewko	34,2	Sońsk	V	ChZT-Cr	IV	mg O ₂ /l	32,867	45,4	23,6
						Ogólny węgl. org.	IV	mg C/l	11,034	16,2	7,31
						Fosfor ogólny	IV	mg P/l	0,278	0,77	0,08
						Lb.b.coli fek.	IV	n/100 ml	2104,4	4600	150
						Og.lb.b.coli	IV	n/100 ml	4226,7	11000	430
						Tlen rozp.	V	mg O ₂ /l	8,522	11,6	3,4
						Azotany	V	mg NO ₃ /l	37,314	105,8	0,35
						Azot ogólny	V	mg N/l	6,153	24,9	1,03
						Fosforany	V	mg PO ₄ /l	0,58	1,97	0,12
	Sona	Gołoczyszna	27,60	Sońsk	IV	Barwa	IV	mg Pt/l	19	25	10
						ChZT-Mn	IV	mg O ₂ /l	8,973	12,8	5,2
						ChZT-Cr	IV	mg O ₂ /l	25,85	40,6	15,2
						Lb.b.coli fek.	IV	n/100 ml	2152,5	15000	200
						Og.lb.b.coli	IV	n/100 ml	4358,3	15000	210
						Azotany	V	mg NO ₃ /l	23,248	87,152	0,53
						Azot ogólny	V	mg N/l	5,267	20,5	0,87
	Sona	Łopacin	21,30	Sońsk	V	BZT5	IV	mg O ₂ /l	3,191	7,6	1,5
						ChZT-Cr	IV	mg O ₂ /l	24,736	39,7	14,2
						Lb.b.coli fek.	IV	n/100 ml	2182,7	11000	230
						Og.lb.b.coli	IV	n/100 ml	3983,6	11000	430
						Tlen rozp.	V	mg O ₂ /l	8,982	12,8	2,7
						Amoniak	V	mg NH ₄ /l	1,388	5,538	0,103
						Azot Kjeldahla	V	mg N/l	1,988	5	0,87
						Azotany	V	mg NO ₃ /l	18,481	83,3	2,3
						Azot ogólny	V	mg N/l	5,622	20,5	1,72
						Fosforany	V	mg PO ₄ /l	0,961	2,46	0,1
						Fosfor ogólny	V	mg P/l	0,474	1,03	0,1
						Chlorofil "a"	V	µg/l	20,482	108,4	2,99
	Sona Zachodnia (ew. Dopływ spod Przedwojewa, obecnie Sona Prawa)	Ciemniewko	0,10	Sońsk	V	ChZT-Cr	IV	mg O ₂ /l	30,517	39,2	20,5
						Tlen rozp.	V	mg O ₂ /l	8,183	12,5	3
						Azotany	V	mg NO ₃ /l	24,855	87,7	0,62
						Azot ogólny	V	mg N/l	4,667	21,2	1,18
						Fosforany	V	mg PO ₄ /l	0,949	1,66	0,33
						Lb.b.coli fek.	V	n/100 ml	5615,8	46000	200
						Og.lb.b.coli	V	n/100 ml	12081,7	110000	430

W dwóch punktach kontrolno pomiarowych w gminie Sońsk (Sońsk i Ciemniewko) zanotowano w 2006 roku przekroczenia granicznych wartości średniorocznych wskaźników eutrofizacji.

Tab.29.

	Nazwa rzeki	Nazwa ppk	Km	Gmina	Fosfor ogólny	Azot ogólny	Azot azotanowy	Azotany	Chlorofil „a”
					mg/l	mg/l	mg/l	mg/l	µg/l
	Sona	Sońsk	28,9	Sońsk	0,314	7,24	5,36	23,71	3,7
	Sona Zachodnia	Ciemniewko	0,1	Sońsk	0,359	8,55	5,49	24,31	2,2

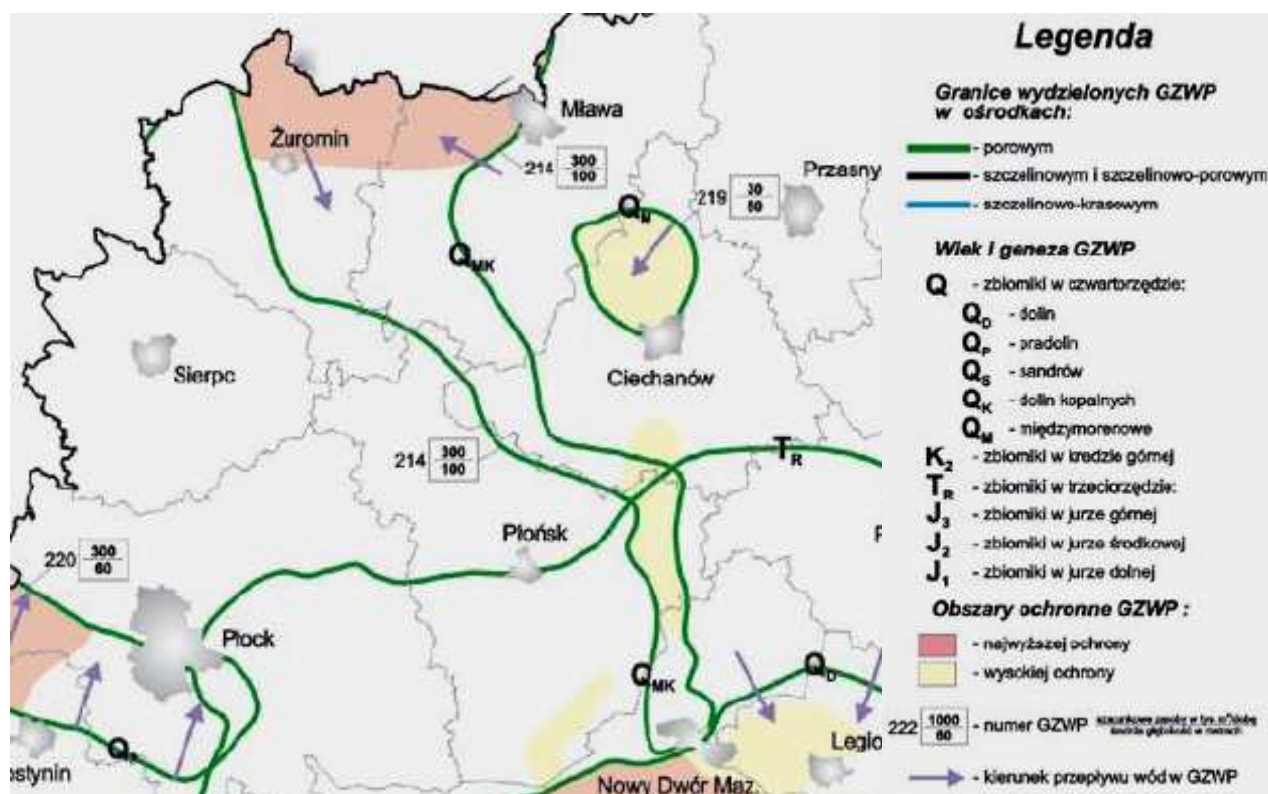
Rys. 2. Klasyfikacja jakości wód powierzchniowych w wybranych przekrojach monitoringowych 2007 roku (źródło WIOS)

Wyniki monitoringu wskazują, że rzeki powiatu prowadzą wody głównie IV i V klasy jakości. Obszarem szczególnie narażonym na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych jest zlewnia rzeki Soni wraz z Dopływem spod Przedwojewa (tzw. Sona Zachodnia) o łącznej powierzchni 413,43 km². Badania prowadzone w 4 ppk zlokalizowanych w narażonym obszarze wykazały okresowe występowanie wysokich stężeń azotanów w różnych porach roku - zarówno w czasie wiosennych roztopów, we wrześniu jak i w grudniu. Najwyższe stężenia azotanów wystąpiły w kwietniu 2006 roku na rzece Sonie w ppk: Ciemnowo (92,6 mg NO₃/dm³), Łopacín (72,6 mg NO₃/dm³) oraz Sońsk (71,1 mg NO₃/dm³).

Wody podziemne.

Zasoby wód podziemnych na terenie powiatu we wszystkich poziomach wodonośnych są duże. Niektóre z poziomów (głównie poziom pierwszy obejmujący wody gruntowe) są narażone na zanieczyszczenia, przede wszystkim pochodzenia rolniczego. Dlatego poddane zostały wysokiej ochronie. Dotyczy to głównie centralnych i północno-wschodnich rejonów powiatu. Ponad połowa obszaru powiatu (część południowa i południowo-zachodnia) to obszar perspektywiczny dla pozyskiwania energii geotermalnej o temperaturze 40 – 70 stopni C.

Na terenie powiatu znajdują się częściowo dwa Główne Zbiorniki Wód Podziemnych (GZWP) o wysokiej ochronie: nr 219 – Międzymorenowy rz. Górna Łydynia oraz nr 214 – Działdowo. Są to wody czwartorzędowe.

Rys. 3. Główne zbiorniki wód podziemnych (źródło WIOŚ)

Badaniem jakości wód podziemnych w ramach sieci krajowego monitoringu zajmuje się Państwowy Instytut Geologiczny (PIG). W powiecie ciechanowskim badania prowadzone są w otworze nr 910 w miejscowości Ciechanów S2. Woda z tego otworu jest III klasy jakości, jedynie poziom żelaza odpowiada wodom IV klasy.

W ramach monitoringu operacyjnego wód podziemnych w 2007 roku w województwie mazowieckim PIG po raz pierwszy wykonał badania w 18 otworach badawczych zlokalizowanych na zagrożonych jednolitych częściach wód tj. w obszarach szczególnie narażonych na odpływ azotu ze źródeł rolniczych: OSN SONA (8 punktów) i OSN PNIEWNIK (10 punktów). Zakres badań, podobnie jak w monitoringu diagnostycznym, obejmował 47 wskaźników.

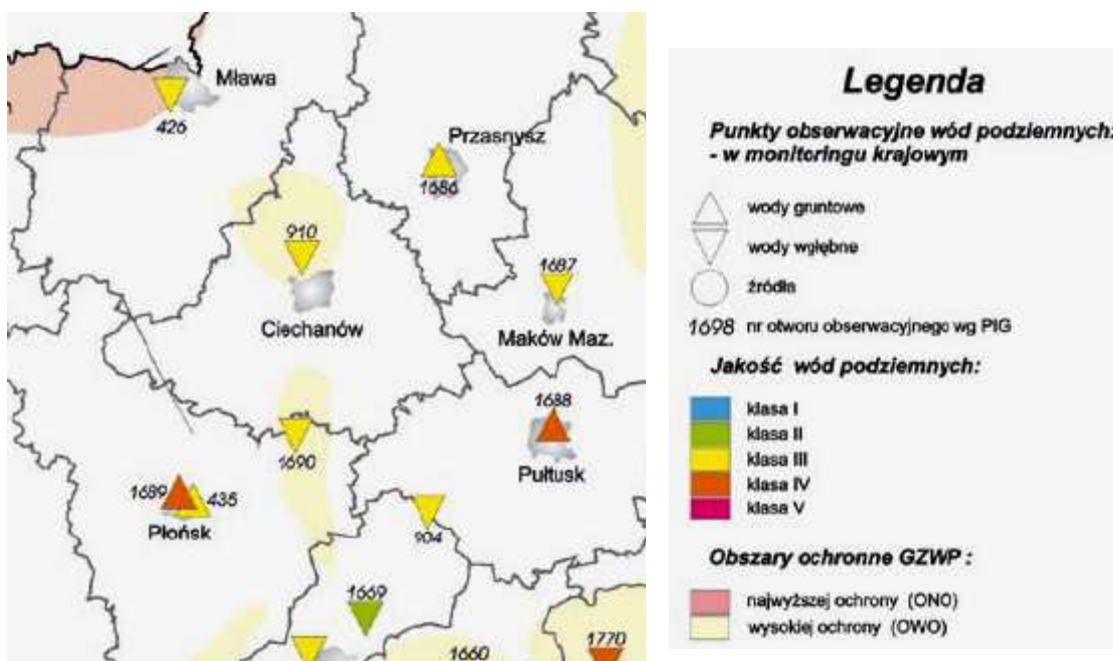
W obszarze OSN SONA stwierdzono w 5 punktach wody III klasy (zadowolającej jakości) i w 3 punktach wody IV klasy (niezadowolającej jakości). O IV klasie jakości wód decydowała obecność amoniaku (2 punkty: Wola Wierzbowska i Kołaczków) i azotynów (1 punkt – Opinogóra) w punktach zlokalizowanych na terenie powiatu ciechanowskiego.

Tab. 30. Zestawienie punktów badawczych w monitoringu operacyjnym PIG z oceną jakości w 2007 roku.

Nr	Wody W/G/Z	Miejscowość	Klasa wody	Przechr. Wskaźniki klasa IV
910	W	Ciechanów	III	Fe
1690	W	Gościmin Wielki	III	Fe
2538	W	Wola Wierzbowska	IV	HCO ₃ , NH ₄ , Fe
2539	W	Opinogóra	IV	HCO ₃ , K, NO ₂

2540	W	Kołaczków	IV	HCO ₃ , NH ₄ , Fe
2541	W	Damiety Nawroty	III	Fe
2542	W	Ciemińsko	III	Fe
2543	W	Klukówek	III	Fe

W obszarach zagrożonych, w ramach realizacji programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszarów szczególnie narażonych (Dziennik Urzędowy Woj. Mazowieckiego Nr 109 z 10.05.2004 r., poz. 2674 i poz. 2675), badania wód podziemnych wykonywał również Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. Zakres badań był zgodny z wytycznymi GIOŚ zawartymi w opracowaniu pt. „Weryfikacja monitoringu wód podziemnych na obszarach wrażliwych na zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego” wykonanym przez PIG na zlecenie GIOŚ w 2005 r. W 2 terminach: wiosennym i jesiennym zbadano jakość wód w 7 punktach (3 w OSN Sona) w zakresie 13 wskaźników, w tym azotanów. W 6 otworach stężenia azotanów mieściły się w granicach I i II klasy wód dobrej jakości. Wysokie, odpowiadające IV klasie czystości, stężenia amoniaku stwierdzono natomiast w punkcie Kołaczków.

Rys. 4. Jakość wód podziemnych w 2006 roku na tle GZWP (źródło WIOŚ).

Obszary perspektywiczne do budowy dużych ujęć.

Obszary, w których można otrzymać z jednego otworu powyżej 70 m³/h to:

- okolice Przedwojewa i Lekowa na północ od Ciechanowa o głębokości 20-60 m,
- okolice pomiędzy Głinojeckiem a Strzegowem, gdzie stwierdzono dwie warstwy wodonośne należące do poziomu trzeciego.
- Górna warstwa na głębokości 40-60 m w rejonie Zalesia zbudowana z piasków i żwirów, jej miąższość w Zalesiu – tj. na wschód od Głinojecka wynosi 28 m. Zwierciadło stabilizuje się

55 m nad stropem warstwy. W Zalesiu stwierdzono również występowanie drugiego poziomu wodonośnego o miąższości 40 metrów zbudowanego z piasków leżących w stropie profilu o zwierciadle swobodnym, oraz na głębokości 160 m – 34 metrową warstwę piasków zawodnionych, o różnej granulacji, z których otrzymano 34 m³/h wody przy depresji 25,0 m.

- okolice Regimina – ujęcie perspektywiczne dla potrzeb miasta Ciechanowa – 6 studni o wydajności - 670 m³/h.
- na południe od Ojrzenia - Dąbrówka – Wola Wodzyńska – teren ten charakteryzuje się występowaniem piasków głównie drobnych i średnich o dużej miąższości (w Woli Wodzyńskiej do 54 m) przewarstwionych drobnymi wkładkami pyłów i ilów. Warstwa wodonośna znajduje się pod ok. 40 m przykryciem utworów gliniastych i pylastych. Zwierciadło wody stabilizuje się 34 m nad stropem warstwy wodonośnej.

4.2.2. Zaopatrzenie mieszkańców w wodę.

Z wód podziemnych ujmowanych studniami głębinowymi korzysta przede wszystkim ludność zaopatrywana w wodę ze zbiorowych wodociągów. Długość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie powiatu wynosi 1367,6 km. Na terenie powiatu ustanowiono 10 stref pośredniej, zewnętrznej ochrony sanitarnej zarówno dla ujęć komunalnych jak i dla zakładów. Średnioroczny pobór wody z ujęć komunalnych w powiecie wynosił w ostatnich pięciu latach około 5,2 mln m³. Pobory wody na cele przemysłowe (wg danych GUS) stanowią około 17 % całkowitego poboru wody w powiecie, tj. około 888 tys. m³ rocznie.

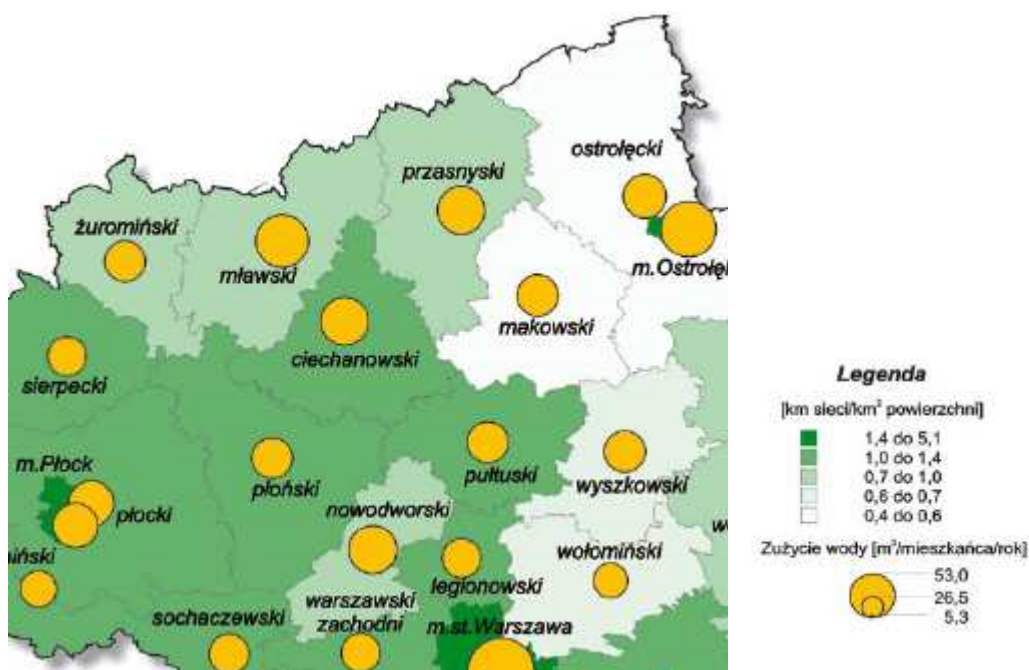
Tab.31 Długość sieci rozdzielczej wodociągowej i kanalizacyjnej w km (GUS)

Rok	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Wodociągi	944,6	1084,8	1188	1225,8	1284,4	1316,4	1367,6
Kanalizacja	112,7	117,2	121,6	126,7	133,6	146,7	153,6

Tab.32. Ujęcia wody w powiecie:

Lokalizacja	Zasoby eksploatacyjne [m ³ /h]
Gostków, m. Ciechanów	300
Kalisz – Przedwojewo, gm. Opinogóra i Regimin	225
Tysiąclecia, m. Ciechanów	37
PKS, m. Ciechanów	35,5
Chotum, gm. Ciechanów	27
Gumowo, gm. Ciechanów	52,5
Sokołówek, gm. Ciechanów	30
Glinojeck	80
Malużyn, gm. Glinojeck	80
Cukrownia Glinojeck	102
Gołymin Kałęczyn, gm. Gołymin	64
Gogole, gm. Gołymin	32
Pajewo, gm. Gołymin	93
Grudusk	54
Przywicz, gm. Grudusk	30

Łysakowo, gm. Grudusk	14
Wiksin, gm. Grudusk	40
Stryjewo, gm. Grudusk	38
Humięcino, gm. Grudusk	20
Kraszewo Skarzynek, gm. Ojrzeń	20
Ojrzeń Dąbrowa, gm. Ojrzeń	75
Luberadz, gm. Ojrzeń	32
Opinogóra	47
Kończaków, gm. Opinogóra	65
Wola Wierzbowska, gm. Opinogóra	42
Trętowo, gm. Opinogóra	35
Regimin	100
Zeńbok, gm. Regimin	40
Radomka, gm. Regimin	40
Sońsk Gołotczyzna, gm. Sońsk	117
Damięty, gm. Sońsk	50
Gąsocin, gm. Sońsk	25
Ciemniewko, gm. Sońsk	115

Rys. 5. Długość sieci wodociągowej na km² powierzchni powiatu oraz zużycie wody w gospodarstwach domowych.

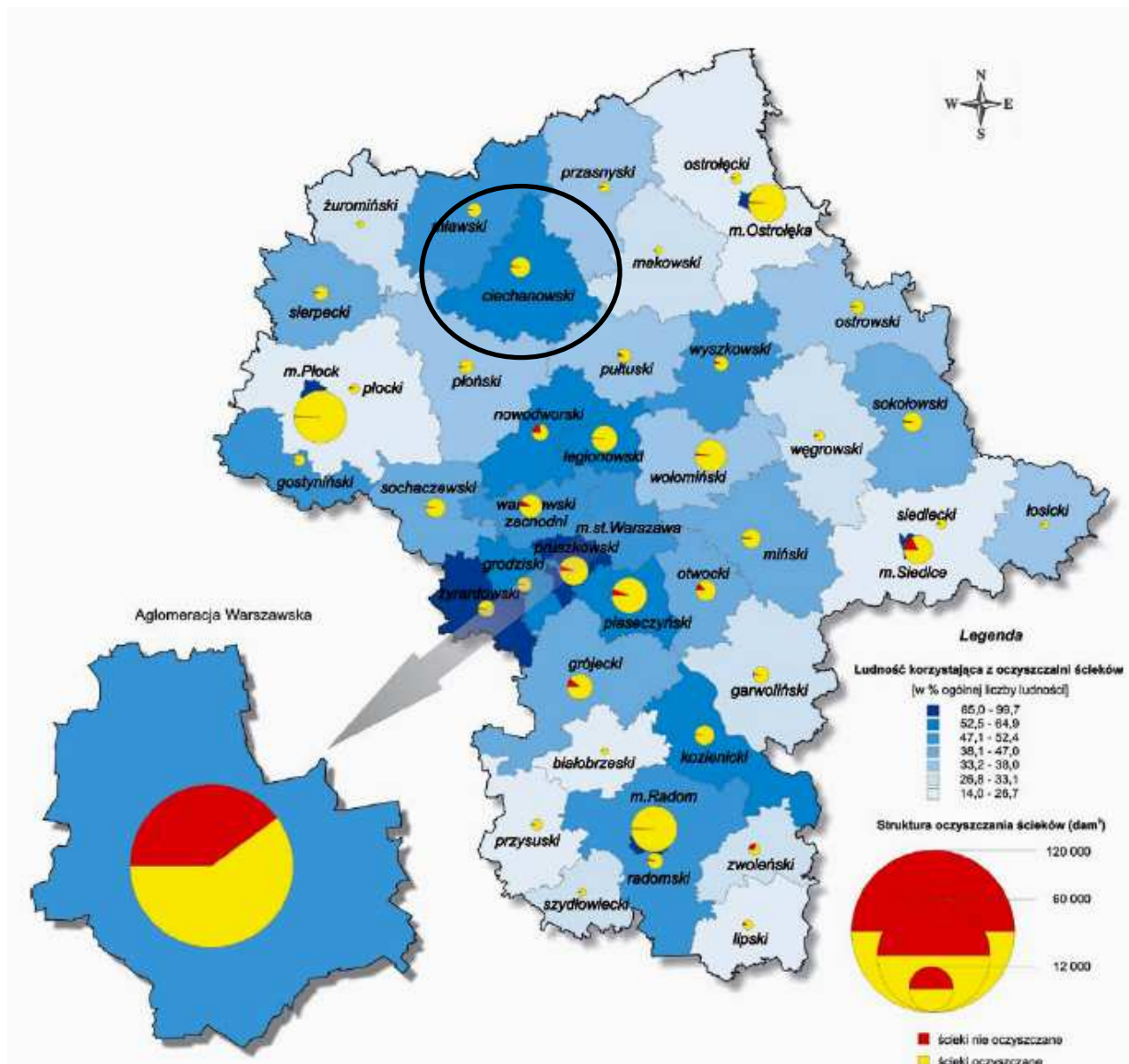
W ciągu ostatnich lat długość sieci wodociągowej w powiecie ciągle rośnie co przekłada się również na systematyczny wzrost zużycia wody z sieci w gospodarstwach domowych.

4.2.3. Odprowadzenie ścieków.

Infrastruktura techniczna dotycząca gospodarki ściekowej obejmuje na terenie powiatu około 154 km rozdzielczej sieci kanalizacyjnej oraz oczyszczalnie ścieków. W poszczególnych gminach na terenie powiatu funkcjonuje 7 oczyszczalni, w tym 1 przemysłowa. Działają one w miastach Ciechanów i Głinojeck, a także w gminach wiejskich: Ciechanów, Gołymień, Grudusk, Opinogóra, Regimin oraz Sońsk. Zwraca uwagę relacja (9:1) pomiędzy długością rozdzielczej sieci wodociągowej i długością rozdzielczej sieci kanalizacyjnej. Oznacza to, że duży odsetek ścieków (głównie komunalnych) „odprowadzany” jest niezgodnie z obowiązującymi przepisami. Poważnym problemem na terenie powiatu jest duża ilość tzw. nieszczelnych szamb.

Tab. 33. Wykaz oczyszczalni ścieków w powiecie ciechanowskim za rok 2007 r. (wg. ewidencji WIOŚ).

Lp.	Właściciel	Rodzaj oczyszczalni	Przepustowość [m ³ /dobę]	Odbiornik ścieków
1	Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Ciechanowie Oczyszczalnia miejska	Biologiczna z podwyższonym usuwaniem biogenów	15 000	Łydynia Wkra
2	BSO POLSKA S.A. w Zyguntowie	Biologiczna	10 000	Wkra
3	Urząd Miasta i Gminy w Głinojecku SUPERBOS 1000	Biologiczna	1 100	Wkra
4	Urząd Gminy Grudusk Oczyszczalnia gminna	Biologiczna	390,0	Gruduszcanka Łydynia Wkra
5	Urząd Gminy Opinogóra Oczyszczalnia gminna w Pomorzu	Biologiczna	19	Rów melior. Sona Zach. Sona Wkra
6	Urząd Gminy Opinogóra Oczyszczalnia gminna BIOVAC	Biologiczna	80	rów mel. Sona Zach. Sona Wkra
7	Urząd Gminy Sońsk Oczyszczalnia Gminna w Komorach Dąbrownych	Biologiczna	650	Rów melior. Sona Wkra

Rys.6. Ludność korzystająca z oczyszczalni w woj. mazowieckim.

Procent liczby ludności w powiecie korzystających z oczyszczalni wynosi ponad 52,5 % co na tle województwa stanowi wysoki wskaźnik. Również ilość oczyszczonych ścieków w odniesieniu do ścieków odprowadzonych jest wysoka - 98%. Należy zwrócić uwagę, że jest to ilość ścieków odprowadzonych „legalnie” a krótkie odcinki sieci kanalizacyjnej w porównaniu z siecią wodociagową wskazują, że sporo ścieków może uciekać z systemu nielegalnie.

W celu sprostania wymogom Unii Europejskiej w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej w grudniu 2003 uchwalony został tzw. „Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych” (KPOŚK). W województwie mazowieckim zgodnie z KPOŚK - aktualizacja z maja 2005 roku 101 aglomeracji powinno spełniać wymagania do 31 grudnia 2010 roku.

Oczyszczalnie z powiatu ciechanowskiego, które powinny spełniać wymogi KPOŚK do 2010 r to: oczyszczalnie w Ciechanowie, w Głinojecku, w Regiminie i w Grudusku.

Problem nieszczelnych zbiorników bezodpływowych.

W związku z tym, że żadna z gmin na terenie powiatu nie jest skanalizowana w stopniu zadowalającym (pomimo zrealizowanych wielu inwestycji) gospodarka ściekowa w znacznym stopniu oparta jest na gromadzeniu ścieków w zbiornikach bezodpływowych i wywozie ich do punktów zlewnych włączonych najczęściej do kanalizacji komunalnej lub bezpośrednio zlokalizowanych na oczyszczalniach ścieków. Ścieki często są wylwane na pola, do lasów i do wód powierzchniowych. Efektem takiej działalności jest zły stan wód powierzchniowych na terenie powiatu.

4.2.4. Przewidywane kierunki zmian.

Zaopatrzenie w wodę o dobrej jakości jest jednym z najważniejszych celów zaspokajania potrzeb ludności. Ocena stanu urządzeń służących do poboru wody oraz jej uzdatniania i dalej przesyłu do punktów poboru wymusza dążenie do rozbudowy i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę w taki sposób, aby obejmowały one jak największą liczbę użytkowników na terenie wszystkich gmin powiatu.

W celu ochrony wody i środowiska gruntowo – wodnego niezbędnym jest ograniczanie do niezbędnego minimum źródeł stanowiących zagrożenie dla jakości wód podziemnych i powierzchniowych.

Jednym z najważniejszych elementów mających wpływ na jakość oraz stan zasobów wodnych i nierozzerwalnie związanych z gospodarką wodną jest gospodarka ściekowa. W świetle takich uwarunkowań na terenie powiatu będą podjęte działania mające na celu dążenie do realizacji zadań w gospodarce ściekowej wynikających ze zobowiązań międzynarodowych Polski (stanowisko negocjacyjne w negocjacjach z UE w sprawie wdrażania Dyrektywy 91/271/EWG) i zapisów Prawa Wodnego oraz aktualnego stanu gospodarki ściekowej w województwie.

4.2.5. Przyjęte cele, priorytety, limity i wynikające z dokumentów rządowych.

Cele wynikające z założeń Polityki Ekologicznej Państwa

Cele średniookresowe do roku 2014: Do końca 2015r. Polska powinna zapewnić 75% redukcji całkowitego ładunku azotu i fosforu w ściekach komunalnych pochodzących z obszaru kraju w celu ochrony wód powierzchniowych, w tym wód morskich, przed eutrofizacją oraz zakończyć program budowy, rozbudowy i modernizacji systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w aglomeracjach o RLM od 2 000 do 15 000.

Celem średniookresowym polityki ekologicznej w odniesieniu do jakości wód jest osiągnięcie dobrego stanu krajowych wód powierzchniowych i podziemnych.

Działania inwestycyjne wyznaczać będzie Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych oraz postanowienia Traktatu Akcesyjnego. Do końca 2010r. powinny zostać osiągnięte następujące cele:

- wyposażenia aglomeracji powyżej 100 000 RLM w oczyszczalnie ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów do wartości nieprzekraczalnych 10 mg N/dm³ i 1 mg P/dm³ oraz niezbędna modernizacja i rozbudowa istniejącej w tych aglomeracjach sieci kanalizacyjnej

- wyposażenia aglomeracji o wielkości 15 000 - 100 000 RLM w biologiczne oczyszczalnie ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów. Budowa sieci kanalizacyjnej w tych aglomeracjach, w których ona nie istnieje,

- wyposażenia zakładów sektora rolno-spożywczego w oczyszczalnie ścieków zapewniające osiągnięcie wprowadzonych standardów emisji zanieczyszczeń.

Do końca 2010 r. powinien zakończyć się program budowy w gospodarstwach rolnych instalacji do bezpiecznego przechowywania nawozów naturalnych, tj. zbiorników na gnojowicę i gnojówkę oraz płyt obornikowych, zgodnie z obowiązującymi przepisami. Niezbędne będą także działania podejmowane przez podmioty korzystające ze środowiska mające na celu ograniczenie bądź eliminację substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego odprowadzanych w ściekach oraz eliminację zrzutów substancji priorytetowych.

Kierunki działań:

1. Realizacja inwestycji wskazanych w Krajowym programie oczyszczania ścieków komunalnych (budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków i systemów kanalizacji zbiorczej).
2. Wspieranie budowy indywidualnych systemów oczyszczania ścieków, w miejscach gdzie jest niemożliwa lub ekonomicznie nieuzasadniona budowa sieci kanalizacyjnej.
3. Intensyfikacja działań kontrolnych mających na celu przeciwdziałanie odprowadzaniu nieoczyszczonych ścieków komunalnych do wód oraz przeciwdziałanie nieprawidłowościom w odprowadzaniu ścieków przemysłowych, w tym weryfikacja pozwoleń wodnoprawnych.
4. Wspieranie budowy szczelnych zbiorników na gnojowicę i/lub gnojówkę oraz płyt obornikowych w gospodarstwach rolnych prowadzących hodowlę i chów zwierząt.
5. Wspieranie działań inwestycyjnych, mających na celu ograniczenie i eliminację ładunku zanieczyszczeń odprowadzanych w ściekach do środowiska wodnego, a w szczególności substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego.
6. Opracowanie działań wodno-środowiskowych w celu przeciwdziałania zanieczyszczeniu wody poszczególnymi substancjami priorytetowymi, w tym zmniejszanie zawartości substancji priorytetowych w wodach, zaprzestanie lub eliminacja zrzutów, emisji i strat tych substancji.
7. Wspieranie działań mających na celu poprawę jakości wody przeznaczonej do spożycia, w tym budowa lub modernizacja stacji uzdatniania wody i sieci wodociągowych.
8. Rozwój sieci monitoringu jakości wód powierzchniowych i podziemnych i jej dostosowanie do wymagań wspólnotowych.
9. Zapewnienie stabilnego finansowania prac rozwojowych i monitoringu.
10. Kontynuacja zmian organizacyjnych i instytucjonalnych mających na celu wzmocnienie ochrony wód w Polsce i pełne dostosowanie instytucjonalne i proceduralne do systemu europejskiego.
11. Realizacja prac planistycznych niezbędnych dla wdrożenia wymagań Ramowej Dyrektywy Wodnej
12. Rozwój współpracy ze wszystkimi instytucjami wpływającymi na jakość wód, wspieranie edukacji ekologicznej w zakresie racjonalnej gospodarki wodami i jej ochrony przed zanieczyszczeniem.
13. Współpraca z resortem rolnictwa w zakresie wdrażania dobrych praktyk rolniczych, niezbędnych dla skutecznej ochrony wód przed zanieczyszczeniem obszarowym oraz przygotowywania i wdrażania programów wodno-środowiskowych.

14. Prowadzenie prac mających na celu zagwarantowanie odpowiednich środków finansowych na działania w zakresie ochrony wód, w tym analiz możliwości wdrożenia nowych instrumentów ekonomicznych oraz określania efektywności kosztowej działań objętych programem wodnośrodowiskowym.
15. Współpraca z krajami ościennymi w zakresie ochrony wód granicznych przed zanieczyszczeniami awaryjnymi.
16. Ratyfikacja przez Polskę Protokołu ds. Wody i Zdrowia do Konwencji o Ochronie i Wykorzystaniu Wód Transgranicznych i Jezior Międzynarodowych.

4.2.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Osiągnięcie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych poprzez dążenie do poprawy jakości wód i ochrony zasobów.

Kierunki działań:

- Budowa, rozbudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków komunalnych i systemów kanalizacji zbiorczej;
- Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków przemysłowych oraz wprowadzanie technologii produkcji ograniczających zrzut substancji niebezpiecznych;
- Ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa;
- Wspieranie realizacji indywidualnych systemów oczyszczania ścieków w zabudowie rozproszonej;
- Zapewnienie skutecznej ochrony wód podziemnych przed degradacją zwłaszcza głównych zbiorników wód podziemnych;
- Zapewnienie mieszkańcom wody pitnej dobrej jakości.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Ograniczenie odprowadzania nieczyszczonych ścieków do wód.

Działania:

- Wyposażenie aglomeracji (o równoważnej liczbie mieszkańców równej i powyżej 2000) w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych.
- Rozdział kanalizacji ogólnospławnej na kanalizację sanitarną i kanalizację wód opadowych – w szczególności w dużych miastach.
- Ograniczanie i eliminacja zrzutu substancji niebezpiecznych do wód ze źródeł przemysłowych.
- Dostosowanie istniejących oczyszczalni ścieków do wymogów ustawowych (III stopień oczyszczania).
- Kontynuacja budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni na terenach wiejskich.
- Ograniczenie odpływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych przez kontynuację budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę.
- Opracowanie planu działań w celu eliminowania zanieczyszczenia wód powierzchniowych przez substancje priorytetowe.

4.2.7. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów, koncepcji władz.

Strategia przewiduje, że efektywna gospodarka wodna i wodno-ściekowa, stanowiąc mogą istotny zespół czynników rozwoju, zarówno gospodarczego jak i społecznego Powiatu. W celu stopniowego osiągnięcia efektów podejmowane będą następujące działania:

- wspieranie rozwoju małej retencji, w tym wznowienie prac na rzecz wybudowania na rzece Łydni (na północ od Ciechanowa w gminie Regimin) wielofunkcyjnego zbiornika retencyjnego;
- wspieranie modernizacji urządzeń melioracyjnych;
- wspieranie nowoczesnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

4.2.8. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne Źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Opracowanie Programu Gospodarki Wodnej	Starostwo Powiatowe										Budowa narzędzi do zarządzania gospodarką wodną	Budżet Powiatu
2	Opracowanie planu Ochrony przed powodzią z uwzględnieniem ochrony środowiska dla terenów zagrożonych powodzią.	Starostwo Powiatowe										Budowa narzędzi do zarządzania gospodarką wodną	Budżet Powiatu
Zadania koordynowane													
3	Dalsza rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Zarząd gmin, przedsiębiorstwa komunalne										Ochrona wód podziemnych i powierzchniowych	Budżet województwa powiatu, gmin/ WFOŚiGW, przedsiębiorstw komunalnych
4	Objęcie monitoringiem wszystkich źródeł zanieczyszczenia mogących mieć wpływ na jakość wód podziemnych	WIOŚ/gminy										Ochrona wód podziemnych	Budżet gmin, WIOŚ
5	Kontynuacja prac związanych z ustanawianiem stref ochrony pośredniej dla źródeł i ujęć wody	Gminy										Ochrona wód podziemnych	Budżety gmin, fundusze środowiskowe
6	Udział w prowadzeniu monitoringu wód powierzchniowych	WIOŚ/gminy										Element systemu zarządzania	Budżet gmin, WIOŚ

											środowiskiem	
7	Budowa wielofunkcyjnego zbiornika retencyjnego w Regiminie	Gmina									Powstrzymanie odpływu wód opadowych	budżet gminy, NFOŚiGW, WFOŚiGW, fundusze UE
8	Rozbudowa i modernizacja istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych i przemysłowych	Gminy									Modernizacja systemu oczyszczania	budżety gmin, NFOŚiGW, WFOŚiGW
9	Kontrola istniejących urządzeń kanalizacji i sieci deszczowej	Gminy, zarządcy dróg									Modernizacja systemu oczyszczania	Budżety zarządców dróg
10	Porządkowanie gospodarki ściekami deszczowymi	Gminy, zarządcy dróg									Eliminacja nielegalnych połączeń	Budżety zarządców dróg, gmin
11	Budowa oczyszczalni miejskich oraz przydomowych	Gminy									Modernizacja systemu oczyszczania	budżety gmin, NFOŚiGW, WFOŚiGW
12	Modernizacja i rozbudowa systemu melioracji wodnych	Spółki wodne, gminy									Zapewnienie odpowiedniego nawodnienia gleb	Budżety spółek wodnych i gmin
13	Przywracanie naturalnego charakteru ciekom	Gminy, właściciele wód									Ochrona wód, renaturalizacja	Budżety gmin, właściciele wód
Wytyczne dla gmin												
14	Opracowanie programu małej retencji dla gmin powiatu	Gminy									Powstrzymanie odpływu wód opadowych	Budżety gmin/ WFOŚiGW
15	Modernizacja i budowa systemów melioracyjnych	Gminy/spółki wodne									Zapewnienie odpowiedniego nawodnienia gleb	Budżety gmin i właścicieli gruntów
16	Działania na rzecz właściwego zagospodarowania terenów przyległych do wód stojących i płynących	Gminy/RZGW									Ochrona wód	Budżety gmin
17	Zapobieganie i przeciwdziałanie naruszaniu równowagi przyrodniczej na rzekach oraz przywracanie im odpowiedniej klasy czystości	gminy									Ochrona wód, renaturalizacja	Budżety gmin i właścicieli wód
18	Rozszerzenie współpracy międzygminnej w zakresie rozwiązywania problemów gospodarki wodno ściekowej	gminy, przedsiębiorstwa komunalne/									Element systemu zarządzania środowiskiem	Budżety gmin i przedsiębiorstw komunalnych
19	Ograniczenie zanieczyszczeń przemysłowych poprzez wzmożone działania kontrolne podejmowane wspólnie ze służbami WIOŚ	Gminy/WIOŚ									Kontrola przedsiębiorców	Budżety gmin, WIOŚ

4.2.9. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

Do opracowania kompleksowych programów ochrony wód powierzchniowych i podziemnych na szczeblu gminnym niezbędnym będzie uwzględnienie dotychczasowych rozwiązań gospodarki wodno – ściekowej na terenie każdej gminy oraz precyzyjne zdiagnozowanie stanu i zidentyfikowanie źródeł obecnych i potencjalnych zagrożeń na obszarze objętym programem.

W zakresie ochrony wód w programach ochrony środowiska poszczególnych gmin należy przewidzieć i przeanalizować realizację następujących zadań szczegółowych:

1. Sukcesywna rozbudowa kanalizacji sanitarnej
2. Sukcesywna modernizacja i rozbudowa stacji uzdatniania wody, oczyszczalni oraz wodociągów
3. Racjonalna gospodarka studniami głębinowymi, likwidacja nieczynnych ujęć wody
4. Utrzymywanie należytego stanu sanitarnego, porządku i czystości w strefie wód podziemnych
5. Porządkowanie gospodarki ściekami deszczowymi
6. Zapobieganie i przeciwdziałanie naruszeniu równowagi przyrodniczej na rzekach przywracanie im odpowiedniej klasy czystości.
7. Porządkowanie i ewentualna rozbudowa systemów melioracyjnych
8. Kontrola istniejących urządzeń kanalizacji i sieci deszczowej
9. Wymiana zużytej sieci wodociągowo-kanalizacyjnej.
10. Budowa oczyszczalni przydomowych na terenach nie objętych budową sieci kanalizacyjnych
11. Wyznaczenie stref ochronnych oraz zasobów ujęć wód
12. Promowanie i wspieranie modernizacji sieci wodociągowych celem racjonalizacji wykorzystania zasobów wód podziemnych i eliminacji starych przestarzałych i nieodpowiadających normom sanitarnym instalacji wodociągowych
13. Promowanie i wspieranie rekultywacji "starych" składowisk odpadów.
14. Wdrażanie programów edukacji mieszkańców w zakresie m.in. oszczędzania wody, szkodliwości niewłaściwej gospodarki ściekami dla stanu wód i gleby, prawidłowego wykorzystania ścieków gospodarczych
15. Ochrona przeciwpowodziowa gmin
16. Eksploatacja ujęć wód podziemnych zgodnie z ich naturalnymi zasobami

4.3. Jakość powietrza i zmiany klimatu.

Ochrona powietrza, zgodnie z polskimi przepisami, polega na zapobieganiu powstawaniu zanieczyszczeń, ograniczaniu lub eliminowaniu wprowadzanych do powietrza substancji zanieczyszczających w celu zmniejszenia stężeń do dopuszczalnego poziomu, względnie utrzymania ich na poziomie dopuszczalnych wielkości.

Decydujący wpływ na jakość powietrza na obszarach zurbanizowanych mają emisje z pojazdów samochodowych oraz z komunalnych i przemysłowych źródeł stacjonarnych, w tym głównie zakładów energetycznych oraz sieciowych i lokalnych źródeł ciepła.

Największą presję na stan powietrza na obszarze większych aglomeracji wywiera energetyczne spalanie paliw. Można tu wyodrębnić emitory wysokie, oddziałujące w większych odległościach (emitory punktowe - duże obiekty przemysłowe) oraz emitory niskie, mające wpływ na bezpośrednie ich sąsiedztwo (emitory punktowe lub powierzchniowe - małe zakłady i lokalne kotłownie oraz indywidualne systemy grzewcze mieszkańców). Energetyczne spalanie paliw jest źródłem emisji podstawowej: dwutlenku siarki, dwutlenku azotu i pyłu. Stężenia tych substancji w powietrzu wykazują zmienność w ciągu roku – rosną w sezonie grzewczym i maleją latem.

Do najgroźniejszych substancji emitowanych do atmosfery należą:

- Dwutlenek siarki

- Tlenki azotu
- Węglowodory i ich pochodne
- Chłowocpochodne organiczne
- Tlenki węgla
- Pyły
- Metale ciężkie
- Ozon i nadtlutki

Emisja gazów cieplarnianych do atmosfery powoduje efekt cieplarniany i prowadzi do zmian klimatycznych. Ponadto nadmiar zanieczyszczeń niszczy warstwę ozonową, powoduje powstanie smogu i kwaśnych opadów.

Zgodnie z Prawem Ochrony Środowiska ocenę jakości powietrza i obserwacji zmian przeprowadza się w ramach państwowego monitoringu środowiska w strefach, które stanowią:

- 1) aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy;
- 2) obszar jednego lub więcej powiatów położonych na obszarze tego samego województwa, niewchodzący w skład aglomeracji.

Dla strefy powiat ciechanowski został określony program ochrony powietrza zatwierdzony uchwałą nr 228/08 z dnia 17 listopada 2008 roku (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 216, poz. 9135), mający na celu osiągnięcie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10.

Na podstawie tego programu podstawowe kierunki działań obejmują:

1) W zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno - bytowej i technologicznej):

- a) rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
- b) zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej oraz indywidualnych źródeł energii odnawialnej
- c) zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,
- d) ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
- e) zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu zawieszonego PM10;

2) W zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej):

- a) całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu na terenie miasta Ciechanów,
- b) zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym,
- c) budowa obwodnic drogowych miasta, kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych,
- d) tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,
- e) rozwój systemu transportu publicznego,
- f) polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
- g) organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta,
- h) tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- i) tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
- j) wprowadzenie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,

- k) intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic,
- l) wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni,
- m) stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji;

3) W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:

- a) ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego PM10 poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
- b) zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu,
- c) stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- d) stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
- e) stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
- f) zmniejszenie strat przesyłu energii,
- g) likwidacja źródeł emisji;

4) W zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne:

- a) stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych,
- b) zmiana technologii produkcji, w tym likwidacja źródeł o znaczącej emisji pyłu,
- c) zmiana profilu produkcji wpływająca na ograniczenie emisji pyłu;

5) W zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:

- a) kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,
- b) prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z ustanawianiem mandatów za spalanie odpadów (śmieci), nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
- c) uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci cieplnej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
- d) promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
- e) wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza;

6) W zakresie planowania przestrzennego:

- a) uwzględnianie w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji pyłu zawieszonego PM10 poprzez działania polegające na:
 - likwidacji zabudowy nie posiadającej wartości kulturowej i nie spełniającej wymogów bezpieczeństwa ludzi,
 - zmianie dotychczasowego sposobu przeznaczenia gruntów po zlikwidowanej zabudowie na tereny zielone, pasaże, place, poszerzanie i budowy nowych dróg oraz inne formy niekubaturowego wykorzystania przestrzeni,
 - włączaniu systemów grzewczych budynków do scentralizowanych systemów ciepłowniczych,
 - w przypadku braku możliwości podłączenia do sieci ciepłowniczej – ustalaniu sposobu zaopatrzenia w ciepło z preferencją dla następujących czynników grzewczych: gaz ziemny, gaz płynny, olej opałowy lekki, energia elektryczna, energia odnawialna,

- stosowaniu w lokalnych kotłowniach węglowych, do czasu ich zastąpienia przez system scentralizowany lub modernizacji z wykorzystaniem nowoczesnych kotłów niskoemisyjnych, wyłącznie paliw o niskiej zawartości siarki i popiołu,
- b) wprowadzenie w planach zagospodarowania przestrzennego zapisów dotyczących lokalizacji zakładów przemysłowych wprowadzających pył do powietrza na terenach oddalonych od zabudowy mieszkaniowej i terenów cennych kulturowo bądź przyrodniczo.

4.3.1. Analiza stanu istniejącego.

Ocenę jakości powietrza dla województwa mazowieckiego wykonano za rok 2007 w oparciu o układ stref wg Rozporządzenia z dnia 6 marca 2008 roku (Dz.U. Nr 47, poz.281) . Powiat ciechanowski należy do strefy ciechanowsko mławskiej, zajmującej powierzchnię 3878 km² w której znalazł się też powiat pułtuski, mławski i żuromiński.

Klasyfikacji stref dokonuje się oddzielnie ze względu na ochronę zdrowia ludzi i ochronę roślin:

Klasa C – stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji,

Klasa B - stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji,

Klasa A - stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych i poziomów celów długoterminowych.

W przypadku ozonu strefy w woj. mazowieckim podzielono na aglomerację warszawską i strefę mazowiecką (obejmującą powiat ciechanowski).

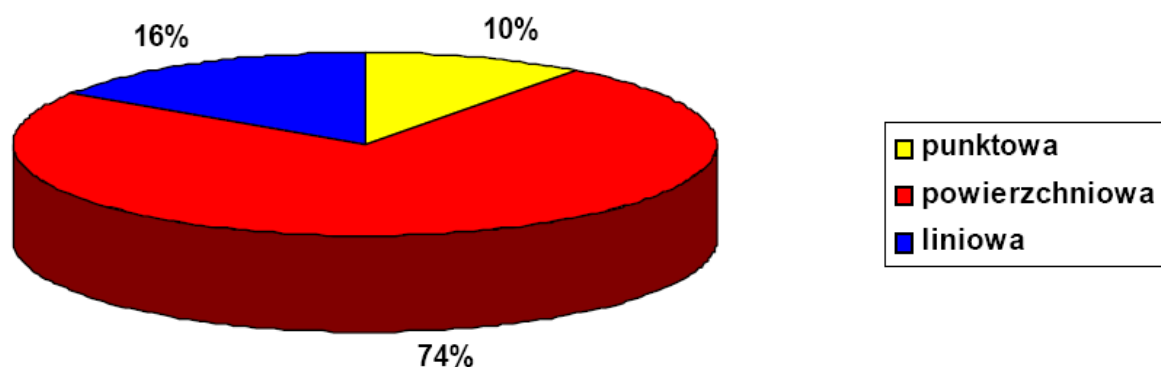
Pod kątem zanieczyszczeń mających określone poziomy dopuszczalne takich jak: dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla, benzen, ołów strefę ciechanowsko mławską sklasyfikowano jako A, jedynie ze względu na pył podlega klasie C.

Pod kątem zanieczyszczeń mających określone poziomy docelowe takich jak: nikiel, arsen, kadm w pyłe przedmiotową strefę sklasyfikowano jako A, ale już benzopiren w pyłe dla wszystkich stref województwa jest w klasie C.

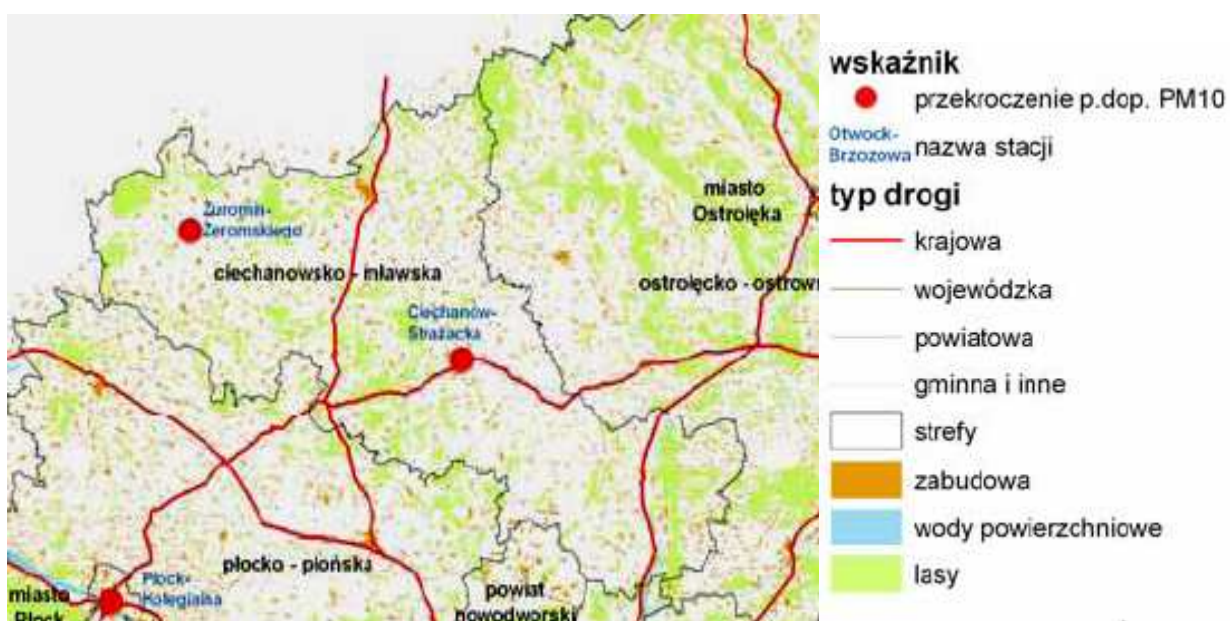
Ze względu na przekroczenia poziomów docelowych ozonu i ze względu na wielkość stężeń ozonu strefa mazowiecka została zakwalifikowana do klasy C.

We wspomnianym wcześniej programie ochrony powietrza strefy ciechanowskiej wykonana została analiza stanu zanieczyszczenia powietrza pod kątem pyłu zawieszonego PM10. W ramach opracowania programu, obliczenia rozkładów stężeń wykonano w oparciu o uzupełnioną bazę emisji i dane meteorologiczne za 2005 rok. W zdecydowanej większości receptorów na terenie powiatu stężenia pyłu zawieszonego PM10 są powodowane głównie emisją napływową (głównie spoza województwa). W Ciechanowie również przeważa wpływ emisji napływowej, z wyjątkiem obszarów z przekroczonymi wartościami stężeń pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników pomiarów 24 godziny, które powodowane są głównie emisją powierzchniową.

Przeprowadzone analizy wskazują, że na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 o okresie uśredniania wyników pomiarów 24 godziny w powiecie ciechanowskim największy wpływ ma emisja z ogrzewania indywidualnego.

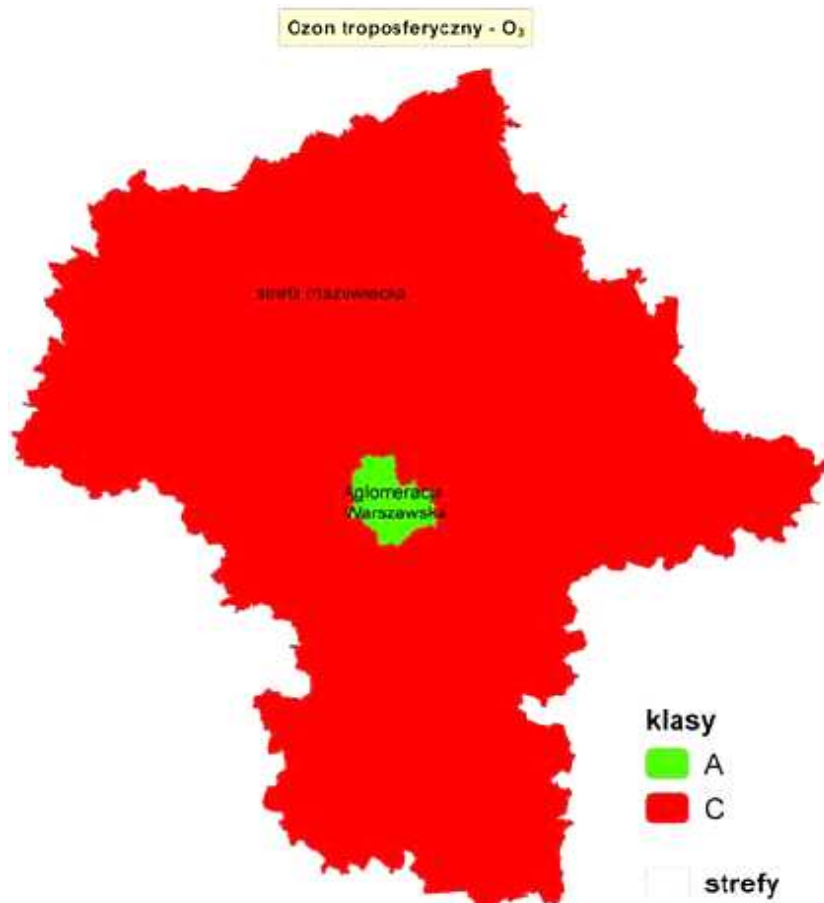
Rys. 7. Udział procentowy poszczególnych typów źródeł emisji w całości zinwentaryzowanej emisji pyłu zawieszonego PM10 na terenie powiatu ciechanowskiego w 2005 roku (źródło Dz. Urz. Woj. Maz. nr 216, poz. 9135)

Rys. 8. Miejsca przekroczeń poziomu dopuszczalnego pyłu PM10.

Rys. 9. Miejsca przekroczeń poziomu dopuszczalnego benzo/a/pirenu.

Rys. 10. Klasyfikacja stref zanieczyszczeń ozonu ze względu na ochronę zdrowia.

Podsumowując strefa ciechanowsko mławska została zakwalifikowana do klasy C ze względu na zawartość pyłu w powietrzu oraz benzo/a/pirenu. Przekroczenia odnotowano w mieście Ciechanów. Przyczyny to prawdopodobnie emisja w indywidualnego ogrzewania, komunikacja, napływ zanieczyszczeń spoza terenu województwa, warunki meteorologiczne. Stacja pomiarowa, w której wykonywano pomiary znajduje się w mieście Ciechanów przy ul. Strażackiej.

Zgodnie z art. 91 ustawy - Prawo ochrony środowiska dla stref, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych, powiększonych o margines tolerancji, docelowych lub celów długoterminowych, konieczne jest opracowanie Programów Ochrony Powietrza, mających na celu doprowadzenie do osiągnięcia standardów jakości powietrza w danej strefie.

Wartości średniorocznych stężeń substancji zanieczyszczających powietrze w latach 2000 – 2007 (ul. Strażacka) przedstawiono w poniższej tabeli:

Substancja	Średnioroczne stężenia [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
SO ₂	3,4	5,0	6,3	3,8	2,4	1,9	3,4	1,0
NO ₂	14,9	14,1	15,4	15,7	14,7	13,4	14,9	12,4
Pył PM10	38,4	41,4	35,4	33,4	30,3	31,7	38,3	30,4
Benzen	-	-	-	-	-	-	-	-
Ul. Pułtуска				3,4	2,4	3,1	2,0	-
Ul. Ściegiennego				2,7	2,0	3,1	-	-

Tab. 33

Jakość powietrza w Ciechanowie w zakresie poszczególnych substancji w ciągu ostatnich 7 lat przedstawiała się następująco:

- SO₂ – najwyższe stężenia odnotowano w latach 2001, 2002, później systematycznie spadały do roku 2006, kiedy to nastąpił wzrost do poziomu z roku 2000, stężenie średnioroczne w roku 2007 wynosiło 1,0 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, co stanowiło 5 % rocznego dopuszczalnego ze względu na ochronę roślin stężenia ($\text{Da}=20 \mu\text{g}/\text{m}^3$). W stosunku do roku poprzedniego nastąpił ponad 3-krotny spadek stężenia dwutlenku siarki. Najwyższe dobowe stężenie wynosiło 18,9 $\mu\text{g}/\text{m}^3$ przy dopuszczalnym ze względu na ochronę zdrowia ludzi, obowiązującym od 01.01.2005 r. - 125 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Przez większość dni w roku nie przekraczane było stężenie 0,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- NO₂ – od 2000 do 2006 roku stężenia osiągały wartość z przedziału 13, 4 – 15, 7, stężenie średnioroczne w roku 2007 osiągnęło wartość 12,4 $\mu\text{g}/\text{m}^3$, co stanowiło 31% normy rocznej określonej ze względu na ochronę ludzi ($\text{Da}=40\mu\text{g}/\text{m}^3$) i 41 % normy rocznej określonej ze względu na ochronę roślin ($\text{Da}=30 \mu\text{g}/\text{m}^3$). W stosunku do lat ubiegłych nastąpił spadek stężenia średnioroczne (o 17% w stosunku do 2006 r.). Maksymalna odnotowana wartością było 31 $\mu\text{g}/\text{m}^3$. Przez większość dni w roku nie przekraczane było stężenie 12 $\mu\text{g}/\text{m}^3$.
- Pył PM10 – stwierdzone zostały przekroczenia dopuszczalnej normy 24-godzinnej. W 2007 r. dobowe dopuszczalne stężenie, ustalone ze względu na ochronę zdrowia ludzi ($\text{D}_{24}= 50 \mu\text{g}/\text{m}^3$), przekraczane było 37 razy (w 2006 r. – 75 razy, w 2005 – 43 razy) przy dopuszczalnej częstości – 35. Wartości powyżej dopuszczalnej normy stwierdzano w

okresach ochłodzeń. Od połowy maja do połowy września nie zanotowano wyniku powyżej 50 µg/m³, chociaż zdarzały się dni ze stężeniami niewiele niższymi od dopuszczalnej wartości. Maksymalna wartość wyniosła S₂₄ = 132 µg/m³ i ponad 2-krotnie przekraczała dobową normę obowiązującą w 2007 r. Stężenie średnioroczne wynosiło 30,4 µg/m³ i stanowiło ok. 76 % dopuszczalnego (D_a = 40 µg/m³). W stosunku do roku 2006 zaobserwowano spadek stężeń pyłu PM₁₀ o 21%. Porównywalne stężenie średnioroczne wystąpiło w 2004 r.

- Metale i WWA - stężenia metali: arsenu, kadmu, niklu i ołowiu nie stanowiły zagrożenia, były poniżej normy. W 2007 r. docelowe poziomy stężenie dla metali były dotrzymane.
- Benzen - nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych stężeń rocznych. Na ul. Pułtuskiej średnioroczne stężenie benzenu stwierdzono w wysokości 1,8 µg/m³ (przy dopuszczalnym ze względu na ochronę zdrowia ludzi - 5 µg/m³). Analizując wyniki pomiarów z okresu 2003 r. - 2007, stężenie to było najniższe.

Generalnie stężenia wszystkich substancji omawianych powyżej wykazywały w 2007 r. tendencje spadkową. Związane było to z niezbyt mrozną zimą – ujemna średnia temperatura w miesiącu była tylko w lutym (-2,6 °C) i w grudniu (-0,2 °C) .

EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIE UCIAŹLIWYCH						
Emisja zanieczyszczeń pyłowych		2003	2004	2005	2006	2007
ogółem	t/r	312	329	325	256	217
ze spalania paliw	t/r	312	329	325	256	217
Emisja zanieczyszczeń gazowych						
ogółem	t/r	185 000	189 531	189 346	188 995	217 875
dwutlenek siarki	t/r	654	677	736	645	641
tlenki azotu	t/r	242	228	254	275	256
tlenek węgla	t/r	250	299	321	519	713
dwutlenek węgla	t/r	183 843	188 317	188 014	187 537	216 250
Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji						
pyłowe	t/r	267	270	528	507	476

Tab. 34. Emisja zanieczyszczeń powietrza w powiecie ciechanowskim (źródło GUS)

Analiza emisji zanieczyszczeń wskazuje, że emisja pyłów w powiecie systematycznie spada od roku 2004. W roku 2007 zaobserwowano znaczny wzrost emisji tlenku węgla i dwutlenku węgla do atmosfery. CO₂ jest gazem odpowiedzialnym za efekt cieplarniany, więc wielkość emisji ma w związku z tym istotne znaczenie. Głównym źródłem emisji tego gazu jest energetyczne spalanie węgla kamiennego, gazu ziemnego i ropy naftowej oraz transport.

Główne źródła zanieczyszczeń powietrza na terenie powiatu:

- BSO POLSKA S.A. w Zygmuntowie, gm. Głinojeck (kotłownia technologiczno – grzewcza, linia do produkcji cukru, piece wapienne, suszarnia z dwoma ciągami suszarniczymi);
- PEC Sp. z o.o. w Ciechanowie;
- Delitissue Sp. z o.o. w Ciechanowie;
- BAUER Drukarnia w Ciechanowie;
- SGT EuRoPol GAZ S.A. Tłocznia Gazu Ciechanów w Lekowie;

- Ciechanowskie Zakłady Drobiarskie „CEDROB” S.A.;
- Zakłady Mechaniczne i Cynkownia Ogniowa „METAL-TECH”.

W zakresie emisji gazów i pyłów do powietrza wydano od roku 2004 dwanaście decyzji - pozwoleń na wprowadzanie określonych substancji wraz z określeniem emisji dopuszczalnej.

Poza tym w latach 2004 – 2008 zgłoszono 45 instalacji, które mogą niekorzystnie oddziaływać na stan powietrza atmosferycznego.

Decydujący wpływ na zanieczyszczenie powietrza mają lokalne małe kotłownie pracujące dla potrzeb centralnego ogrzewania, małe przedsiębiorstwa spalające węgiel w celach grzewczych i technologicznych oraz piece węglowe używane w indywidualnych gospodarstwach domowych. Nie posiadają one praktycznie żadnych urządzeń ochrony powietrza. Głównym paliwem w sektorze gospodarki komunalnej jest węgiel o różnej jakości i różnym stopniu ziasarczenia. Funkcjonujące w tym sektorze głównie stare urządzenia grzewcze posiadają niską sprawność.

Spala się w nich także różnego rodzaju materiały odpadowe, w tym odpady komunalne, które mogą być źródłem emisji dioksyn. Zwiększona emisja dwutlenku i tlenku węgla może wskazywać na duże zużycie węgla kamiennego do produkcji energii. Ze względu na środowisko znacznie lepsze jest energetyczne spalanie gazu ziemnego i oleju opałowego. Na zwiększoną emisję wpływa również transport samochodowy.

Ponadto na terenie powiatu znajdują się punktowe źródła zanieczyszczeń, tj. takie zakłady i przedsiębiorstwa, z których emisja zanieczyszczeń objęta jest kontrolą i ewidencją. Zatem emisja rzeczywista z terenu powiatu jest znacznie wyższa, gdyż nie uwzględnia emisji z wielu małych zakładów, palenisk indywidualnych, emisji powierzchniowej i liniowej.

Prowadzone działania zmierzające do zmniejszenia wielkości emisji niskiej, w tym termomodernizacje oraz zmiany systemu ogrzewania na bardziej przyjazne dla środowiska należy przeciwstawić spalaniu odpadów w kotłach grzewczych czy spalaniu węgla coraz gorszych parametrach, co jest konsekwencją zubożenia społeczeństwa. Wykorzystanie alternatywnych źródeł energii jest nadal zbyt małe w stosunku do potrzeb i możliwości.

Obszary uciążliwości zapachowej.

Odory do chwili obecnej nie są w Polsce normowane, co nie znaczy, że możemy je pominąć. Dodatkowo samo odczucie siły i klasyfikacja zapachów na przyjemne i nieprzyjemne, czy odrażające jest bardzo subiektywna. Zdolność rozpoznawania przez człowieka niektórych lotnych substancji w otoczeniu jest cechą bardzo zindywidualizowaną. Dokładne określenie odległości oddziaływania zapachów jest niemożliwe, gdyż jest ono bardzo zmienne, uzależnione od wielu czynników, w tym od pogody. Zasięg i oddziaływanie odorów uzależnione są od samego źródła, jego rodzaju i wielkości oraz od warunków atmosferycznych, a przede wszystkim od siły i kierunku wiatru oraz opadów atmosferycznych. Najbardziej bezpośrednią miarą wielkości emisji substancji zapachowo uciążliwych są opinie ludności narażonej na ten rodzaj uciążliwości. Tereny uciążliwości zapachowej powinny być lokalizowane w znacznej odległości od zabudowy mieszkaniowej (skupisk ludzi) oraz od strony zawietrznej w stosunku do tej zabudowy, przy uwzględnieniu najczęściej występujących kierunków wiatru. Ponadto należałoby w decyzjach administracyjnych dotyczących lokalizacji, pozwoleń na budowę i pozwoleń na użytkowanie takich przedsięwzięć, narzucać konieczność stosowania nowoczesnych technologii - zamkniętych, hermetycznych, dających największe zabezpieczenie przed ewentualną uciążliwością odorową.

Źródłem odorów w powiecie są przede wszystkim gospodarstwa rolne zajmujące się hodowlą zwierząt gospodarskich. W wyniku fermentacji - rozkładu bakteryjnego związków azotu zawartych w odchodach zwierzęcych powstaje amoniak o bardzo nieprzyjemnym zapachu.

W powiecie funkcjonują następujące gospodarstwa rolne stanowiące działalność gospodarczą:

- Gospodarstwo Rolno – Handlowe Tomasz Pawłowski Gumowo 20, gm. Ciechanów
- Gospodarstwo Rolno-Handlowe Pan Edward Witkowski Zygmuntowo 3, 06-450 Głinojeck
- Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Adam Milewski, Pawłowo, 06-461 Regimin
- Arkadiusz Bieńkowski Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Rzeczki 5, 06-400 Ciechanów
- Edward Kołakowski Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Kołaki Kwasy 16, 06-406 Opinogóra
- Tomasz Kołakowski Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Wola Wierzbowska 37, 06-406 Opinogóra
- Józef Kołakowski Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Wola Wierzbowska 22, 06-406 Opinogóra
- Arkadiusz Humięcki, Gospodarstwo Rolno-Handlowe, Wola Wierzbowska 48, 06-406 Opinogóra
- Gospodarstwo rolne Mirosławy Klonowskiej zam. Łębki Wielki Gm. Ojrzeń
- Ferma drobiu w Kondrajcu Pańskim, gm. Głinojeck
- Farma trzody chlewnej w Kondrajcu Pańskim

Poza tym ze względu na charakter rolny gmin powiatu, wielu rolników prowadzi tego typu gospodarstwa indywidualnie.

Obszary uciążliwości spowodowanej przez ciągi i obiekty komunikacyjne.

Istotne źródło zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego stanowi komunikacja drogowa.

Najbardziej zagrożone pod tym względem są duże ośrodki miejskie oraz miejscowości usytuowane w pobliżu tras komunikacyjnych o największym natężeniu ruchu pojazdów.

Przez teren powiatu przebiegają:

- trzy drogi krajowe (o łącznej długości 82 km), w tym:
 - droga krajowa nr 7 – Warszawa-Płońsk-Głinojeck-Mława-Gdańsk;
 - droga krajowa Nr 50 - Ciechanów-Płońsk-Sochaczew-Ostrów Mazowiecka;
 - droga krajowa nr 60 – Kutno-Płock-Ciechanów-Ostrów Mazowiecka;
- drogi wojewódzkie (o łącznej długości 61,5 km):
 - nr 615 Ciechanów- Mława;
 - nr 616 Ciechanów-Grudusk;
 - nr 617 Ciechanów-Przasnysz;
- drogi powiatowe – o łącznej długości 440,8 km;
- drogi gminne – o łącznej długości 356 km.

Polityka transportowa powiatu musi być nakierowana na stworzenie rozwiązań mniej uciążliwych dla mieszkańców i środowiska naturalnego. Redukcja zanieczyszczeń emitowanych do środowiska nastąpi w wyniku: poprawy stanu nawierzchni dróg i ulic, skierowania ruchu tranzytowego poza centra miast (budowa obwodnic i obejść) oraz budowy systemu parkingów.

Równie istotne jest polepszenie stanu technicznego pojazdów. Należy egzekwować normy emisji spalin przez pojazdy oraz stopniowo eliminować z ruchu samochody nieposiadające katalizatorów oraz niesprawne technicznie. Ważna jest również modernizacja autobusów miejskich.

4.3.2. Przewidywane kierunki zmian.

Najlepszym sposobem ochrony powietrza jest likwidacja emisji „u źródła” lub ograniczania ilości strumieni zanieczyszczeń wprowadzanych do atmosfery. Głównym źródłem zanieczyszczeń gazowych jest energetyka, spalanie w piecach indywidualnych gospodarstw domowych oraz

komunikacja samochodowa. Realizacja techniczna oczyszczania gazów jest możliwa w przypadku energetyki zawodowej, przemysłu i samochodowych gazów spalinowych. W przypadku pieców gospodarstw domowych jedynym rozsądnym rozwiązaniem alternatywnym jest zmiana systemu ogrzewania domów i mieszkań.

Restrukturyzacja przemysłu, zmiany technologiczne oraz realizacja inwestycji proekologicznych będą głównymi działaniami zmierzającymi do dalszej redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza. Ograniczenie emisji z procesów technologicznych osiągane powinno być m.in. poprzez: systematyczne wprowadzanie nowoczesnych, przyjaznych dla środowiska technologii, modernizację procesów technologicznych (zmniejszenie energochłonności produkcji) oraz ich hermetyzację. Sprzyjać temu będzie również racjonalna gospodarka energią i ciepłem oraz zmiana nośników energii na bardziej ekologiczne.

Dla osiągnięcia dalszych efektów, w zakresie obniżenia emisji zanieczyszczeń ze źródeł przemysłowych konieczne będzie technik „czystej produkcji”. Coraz szerzej powinna być wdrażana zasada stosowania najlepszych, dostępnych środków technicznych (BAT). Działania zmierzające do redukcji emisji przemysłowej powinny być w pierwszym rzędzie ukierunkowane na zakłady znajdujące się na krajowej i wojewódzkiej liście zakładów najbardziej uciążliwych dla środowiska. Równoległe z przedsięwzięciami nakierowanymi na źródła emisji należy podjąć tzw. działania „na końcu rury”. Związane jest to z instalowaniem nowoczesnych wysokosprawnych urządzeń redukujących ilość zanieczyszczeń emitowanych do atmosfery (urządzenia odpylające, odsiarczające spaliny, redukujące tlenki azotu i in.) oraz z modernizacją obecnie funkcjonujących instalacji, mającą na celu poprawę ich sprawności. Tendencje te należy kontynuować poprzez systematyczną likwidację kotłowni wyposażonych w stare wyeksploatowane kotły opalane węglem. Muszą one być wymieniane na kotły nowoczesne, wysokosprawne, posiadające atest, przyjazne dla środowiska. Likwidacja lokalnych kotłowni będzie też możliwa w wyniku budowy kolejnych odcinków miejskiej sieci ciepłowniczej i systematycznego podłączania do niej nowych obiektów. W gospodarstwach domowych należy zastępować węgiel innymi bardziej ekologicznymi nośnikami ciepła (gaz, olej). Konieczny jest, więc dalszy rozwój sieci gazowniczej i podłączanie do niej nowych użytkowników. Upowszechnianie ekologicznych nośników ciepła jest jednak utrudnione ze względu na niekorzystne relacje cenowe tych nośników, w stosunku do węgla.

4.3.3. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych wynikających z dokumentów rządowych.

Podstawowym celem polityki ekologicznej państwa w zakresie ochrony powietrza w perspektywie średniookresowej do roku 2014 jest osiągnięcie takiego jego stanu, który nie będzie zagrażał zdrowiu ludzi i środowisku oraz będzie spełniał wymagania prawne w zakresie jakości powietrza i norm emisyjnych.

Cele średniookresowe do 2016 r.

Najważniejszym zadaniem będzie dążenie do spełnienia przez RP zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych. Z

Dyrektywy LCP wynika, że emisja z dużych źródeł energii, o mocy powyżej 50 MWc, już w 2008 r. nie powinna być wyższa niż 454 tys. ton dla SO₂ i 254 tys. ton dla NO_x.

Limity te dla 2010 r. wynoszą dla SO₂ - 426 tys., dla NO_x - 251 tys. ton, a dla roku

2012 wynoszą dla SO₂ - 358 tys. ton, dla NO_x - 239 tys. ton. Trzeba dodać, że są to limity niezwykle trudne do dotrzymania dla kotłów spalających węgiel kamienny lub brunatny nawet przy zastosowaniu instalacji odsiarczających gazy spalinowe. Podobnie trudne do spełnienia są

normy narzucone przez Dyrektywę CAFE, dotyczące pyłu drobnego o granulacji 10 mikrometrów (PM10) oraz 2,5 mikrometra (PM 2,5). Do roku 2016 zakłada się także całkowitą likwidację emisji substancji niszczących warstwę ozonową przez wycofanie ich z obrotu i stosowania na terytorium Polski.

Kierunki działań w latach 2009-2012

Z przeglądu zadań, jakie stoją obecnie przed Polską w zakresie ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem wynika, że największym jest wyzwaniem:

- dalsza redukcja emisji SO₂, NO_x i pyłu drobnego z procesów wytwarzania energii; zadanie to jest szczególnie trudne dlatego, że struktura przemysłu energetycznego Polski jest głównie oparta na spalaniu węgla i nie można jej zmienić w ciągu kilku lat,
- możliwie szybkie uchwalenie nowej polityki energetycznej Polski do 2030 r., w której zawarte będą mechanizmy stymulujące zarówno oszczędność energii, jak i promujące rozwój odnawialnych źródeł energii; te dwie metody bowiem w najbardziej radykalny sposób zmniejszają emisję wszelkich zanieczyszczeń do środowiska, jak też są efektywne kosztowo i akceptowane społecznie; Polska zobowiązała się do tego, aby udział odnawialnych źródeł energii w 2010 r. wynosił nie mniej niż 7,5%, a w 2020 r. - 14% (wg Komisji Europejskiej udział powinien być nie mniejszy niż 15%); tylko przez szeroką promocję korzystania z tych źródeł, wraz z zachętami ekonomicznymi i organizacyjnymi Polska może wypełnić te ambitne cele,
- modernizacja systemu energetycznego, która musi być podjęta jak najszybciej nie tylko ze względu na ochronę środowiska, ale przede wszystkim ze względu na zapewnienie dostaw energii elektrycznej; decyzje o modernizacji bloków energetycznych i całych elektrowni powinny zapadać przed rokiem 2010 ze względu na długi okres realizacji inwestycji w tym sektorze; może tak się stać jedynie przez szybką prywatyzację sektora energetycznego i związanym z nią znacznym dopływem kapitału inwestycyjnego,
- w latach 2009-2012 także podjęcie działań związanych z gazyfikacją węgla (w tym także z gazyfikacją podziemną) oraz z techniką podziemnego składowania dwutlenku węgla; dopiero dzięki uruchomieniu pełnego pakietu ww. działań można liczyć na wypełnienie przez Polskę zobowiązań wynikających z opisanych wyżej dyrektyw,
- konieczne opracowanie i wdrożenie przez właściwych marszałków województw programów naprawczych w 161 strefach miejskich, w których notuje się przekroczenia standardów dla pyłu drobnego PM10 i PM2,5 zawartych w Dyrektywie CAFE.

Za programy te, polegające głównie na eliminacji niskich źródeł emisji oraz zmniejszenia emisji pyłu ze środków transportu, odpowiedzialne są władze samorządowe.

4.3.4. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Osiągnięcie standardów jakości powietrza atmosferycznego.

Kierunki działań:

- Ograniczenie emisji zanieczyszczeń z dużych źródeł spalania paliw – pozwolenia zintegrowane.
- Eliminowanie węgla, jako paliwa w kotłowniach lokalnych i gospodarstwach domowych.
- Zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w szczególności energii geotermalnej i biomasy.
- Promocja ekologicznych nośników energii.
- Konsekwentna realizacja programów ochrony powietrza podejmowanych w wyniku kolejnych rocznych ocen jakości powietrza.

- Przygotowanie założeń rozwoju śródlądowego transportu wodnego na terenie województwa.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń.

Działania:

- Przygotowanie i realizacja Programów Ochrony Powietrza poprzez kontynuację lub podjęcie działań naprawczych wyznaczonych w wyniku corocznych ocen jakości powietrza.
- Działania kontrolne dotyczące realizacji rozporządzeń Wojewody Mazowieckiego dotyczących Programów Ochrony Powietrza.
- Wprowadzenie monitoringu emisji zanieczyszczeń w najważniejszych źródłach, takich jak: ciepłownie, elektrociepłownie i kotłownie w celu eliminacji przekroczeń.
- Dalszy systematyczny monitoring emisji zanieczyszczeń powietrza, który pozwoli prawidłowo ocenić jego stan oraz podjąć odpowiednie działania.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Ograniczenie emisji niskiej.

Działania:

- Realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej.
- Modernizacja taboru komunikacji autobusowej.
- Likwidacja palenisk domowych opalanych węglem poprzez zamianę na bardziej przyjazne dla środowiska (gazowe lub elektryczne).
- Termomodernizacja budynków.
- Budowa sieci gazowych na terenach wiejskich i cennych pod względem przyrodniczym.
- Wprowadzanie indywidualnych liczników ciepła.

4.3.5. Lista przedsięwzięć własnych Powiatu wynikających z dokumentów lokalnych i koncepcji władz.

Strategia powiatu wskazuje na działania w kierunku promowania wykorzystywania energii odnawialnej oraz rozwój nowoczesnej ekologicznej infrastruktury transportowej i technicznej na obszarach wiejskich.

4.3.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Modernizacja dróg powiatowych – realizacja programu	Zarząd Dróg Powiatowych										Zmniejszenie emisji ze źródeł liniowych	Budżet powiatu, fundusze unijne
2	Termomodernizacja obiektów zarządzanych	Jednostki organizacyjne										Ograniczenie zużycia energii,	Budżet powiatu, WFOŚiGW

przez powiat	powiatu										ochrona powietrza	
Zadania koordynowane												
3	Zmniejszanie przekroczeń poziomów stężeń zanieczyszczeń – realizacja Programu Ochrony Powietrza	Gminy									Zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza	Budżet gmin, WFOŚiGW
4	Modernizacja taboru komunikacji autobusowej	Zarząd miasta i gminy Ciechanów									Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza	Budżet miasta i gminy Ciechanów,
5	Tworzenie warunków do rozwoju komunikacji zbiorowej oraz budowa ścieżek rowerowych przy ciągach komunikacyjnych, optymalizacja prędkości ruchu na obszarach zabudowanych	Gminy									Ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza	Budżety gmin, fundusze strukturalne
6	Kontynuacja procesu ograniczenia emisji zanieczyszczeń z istniejących miejskich i zakładowych kotłowni (głównie węglowych), poprzez zmianę technologii, podłączenie do sieci ciepłowniczej bądź budowę instalacji zabezpieczającej środowisko przed zanieczyszczeniem	Właściciele budynków, Urząd Miasta Ciechanów, PEC Sp. z o.o.									Ograniczenie emisji niskiej zanieczyszczeń do powietrza	Środki własne Urzędu Miasta, PEC Sp. z o.o. RPO WM, Fundusz Spójności UE, właściciele budynków, WFOŚiGW, NFOŚiGW
7	Ograniczenie emisji zanieczyszczeń technologicznych	Przedsiębiorcy, gminy, WIOŚ									Zmniejszanie emisji zanieczyszczeń	Środki własne przedsiębiorców, fundusze pomocowe
8	Podejmowanie przedsięwzięć dotyczących usuwania azbestu z obiektów i instalacji budowlanych.	Właściciele nieruchomości i instalacji									Ochrona zdrowia mieszkańców	WFOŚiGW
9	Opracowanie i wdrożenie programów ograniczenia emisji substancji i energii do powietrza przez termoizolację budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych i modernizację systemów ogrzewania .	Zarządcy nieruchomości, gminy									Zmniejszenie zapotrzebowania na energię, przeciwdziałanie zmianom klimatycznym	Środki zarządców, WFOŚiGW, PFOŚiGW, fundusze unijne
Wytyczne dla gmin												
10	Budowa sieci gazowych na terenach wiejskich i cennych pod względem przyrodniczym	Gminy, PGNiG									Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza	Środki PGNiG
11	Likwidacja palenisk opalanych węglem poprzez zamianę na bardziej przyjazne dla środowiska (gazowe lub elektryczne).	Gminy									Zmniejszenie emisji zanieczyszczeń do powietrza	Budżety gmin
12	Ograniczenie emisji substancji odorotwórczych	Gminy, WIOŚ									Ograniczenie emisji do powietrza	Budżety gmin
13	Ujawnianie i zgłaszanie WIOŚ nowych źródeł	Gminy, WIOŚ									Zdyscyplinowanie przedsiębiorców	Budżety gmin

Zgodnie z POŚ ochrona przed hałasem polega na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska, w szczególności poprzez:

- 1) utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie;
- 2) zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Nadzór nad utrzymaniem właściwego poziomu hałasu prowadzony jest przy pomocy wskaźników hałasu:

- 1) wskaźniki hałasu mające zastosowanie do prowadzenia długookresowej polityki w zakresie ochrony środowiska przed hałasem, w szczególności do sporządzania map akustycznych oraz programów ochrony środowiska przed hałasem:
 - a) LDWN – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich dób w roku, z uwzględnieniem pory dnia (rozumianej jako przedział czasu od godz. 6 do godz. 18), pory wieczoru (rozumianej jako przedział czasu od godz. 18 do godz. 22) oraz pory nocy (rozumianej jako przedział czasu od godz. 22 do godz. 6),
 - b) LN – długookresowy średni poziom dźwięku A wyrażony w decybelach (dB), wyznaczony w ciągu wszystkich pór nocy w roku (rozumianych jako przedział czasu od godz. 22 do godz. 6);
- 2) wskaźniki hałasu mające zastosowanie do ustalania i kontroli warunków korzystania ze środowiska w odniesieniu do jednej doby:
 - a) LAeq D – równoważny poziom dźwięku A dla pory dnia (rozumianej jako przedział czasu od godz. 6 do godz. 22),
 - b) LAeq N – równoważny poziom dźwięku A dla pory nocy (rozumianej jako przedział czasu od godz. 22 do godz. 6).

Dopuszczalne poziomy hałasu określone wskaźnikami zawiera *Rozporządzenie Ministra Środowiska z 14.06.2007 w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku. (Dz. U. Nr 120, poz.826)*
Sposób prowadzenia pomiarów i obliczania wskaźników zawiera *Rozporządzenie Ministra Środowiska z 04.11.2008 w sprawie wymagań w zakresie prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz pomiarów ilości pobieranej wody (Dz.U. Nr 206, poz. 1291).*

Sposób obliczania wskaźnika L_{DWN} przedstawia *Rozporządzenie Ministra Środowiska z 07.11.2007 zmieniające Rozporządzenie w sprawie ustalania wartości wskaźnika hałasu L_{DWN} (Dz. U. Nr 210, poz.1535)*

Wielkość emisji hałasu wyznacza się i ocenia na podstawie pomiarów poziomu hałasu w środowisku. W przypadku stwierdzenia przez organ ochrony środowiska, na podstawie pomiarów własnych, pomiarów dokonanych przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska lub pomiarów podmiotu obowiązującego do ich prowadzenia, że poza zakładem, w wyniku jego działalności, przekroczone są dopuszczalne poziomy hałasu, organ ten wydaje decyzję o dopuszczalnym poziomie hałasu; za przekroczenie dopuszczalnego poziomu hałasu uważa się przekroczenie wskaźnika hałasu LAeq D lub LAeq N.

Dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny, tworzy się programy ochrony środowiska przed hałasem, których celem jest dostosowanie poziomu hałasu do dopuszczalnego.

Oceny stanu akustycznego środowiska i obserwacji zmian dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska na podstawie wyników pomiarów poziomów hałasu określonych wskaźnikami hałasu L_{DWN} i L_N oraz z uwzględnieniem pozostałych danych, w szczególności demograficznych oraz dotyczących sposobu zagospodarowania i użytkowania terenu.

Ocena stanu akustycznego środowiska obowiązkowo ma być dokonywana dla:

- aglomeracji o liczbie mieszkańców większej niż 100 tys.,
- terenów poza aglomeracjami, gdy dotyczy to terenów dróg, linii kolejowych lub lotnisk, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie na znacznych obszarach,
- terenów wskazanych w powiatowych programach ochrony środowiska.

Zgodnie z ustawą podstawowym poziomem oceny klimatu akustycznego jest powiat. Starosta, odpowiedzialny za dokonywanie ocen w formie map akustycznych opracowywanych i aktualizowanych w cyklach 5 letnich, ma obowiązek wykonywania w tym celu pomiarów oraz pozyskiwania wyników badań od innych jednostek.

Mapy akustyczne opracowuje także, i również co 5 lat, zarządzający drogą lub linią kolejową w przypadkach oddziaływania akustycznego tych obiektów na znacznych obszarach.

Ze względu na rodzaj źródeł hałasu wyodrębniamy hałas komunikacyjny, przemysłowy i komunalny. Największy zasięg ma hałas komunikacyjny, odbierany przez mieszkańców jako najbardziej dokuczliwy. Jego ograniczenie przedstawia też największe problemy techniczne. W ostatnich latach globalnie nie obserwuje się znaczącego wzrostu emisji hałasu komunikacyjnego. Wiąże się to z coraz lepszym technicznie taborem transportowym, lepszymi drogami zapewniającymi płynność ruchu, posiadającymi nowe nawierzchnie o właściwościach pochłaniających dźwięk i wyposażanymi przy każdej modernizacji w środki ograniczające emisję. Ekrany wzdłuż nowych arterii komunikacyjnych są coraz częstszym elementem krajobrazu nie tylko w pobliżu nowych dróg tranzytowych i autostrad, ale także w obrębie miast i wsi. Niestety, w warunkach lokalnych, najczęściej na terenach zwartej zabudowy śródmiejskiej z wąskimi ulicami obciążonymi ruchem na granicy przepustowości, stwierdza się bardzo duże odstępstwa od wartości dopuszczalnych poziomu hałasu w środowisku. Hałas uliczny oceniany jest jako szczególnie uciążliwy.

Z hałasów komunikacyjnych jako najmniej dokuczliwy postrzegany jest hałas kolejowy.

Presja hałasu przemysłowego staje się w ostatnich latach mniejsza. Oddawane do użytkowania zakłady są prawidłowo projektowane pod kątem minimalizacji emisji hałasu do środowiska, co zapewniają (wymuszają) obowiązujące przepisy. Zakłady istniejące podejmują w większości niezbędne działania organizacyjne i techniczne ograniczające emisję hałasu do wartości zapewniających właściwy standard jakościowy środowiska.

Spośród źródeł hałasu komunalnego najistotniejsze znaczenie ma hałas towarzyszący obiektom sportu, rekreacji i rozrywki. Dyskoteki, nocne kluby, obiekty koncertowe na wolnym powietrzu, nawet ogródki wiedeńskie przy restauracjach i kawiarniach są źródłem wielu skarg mieszkańców odczuwających w związku z ich działalnością dyskomfort akustyczny. Negatywnie odbierany jest również tzw. hałas osiedlowy.

4.4.1. Analiza stanu istniejącego.

Pomiary hałasu na terenie powiatu przeprowadzane są przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska. W Ciechanowie w 2007 r. wykonano badania poziomu hałasu w mieście w jednym przekroju pomiarowym. W obszarze zabudowy wielorodzinnej norma dzienna nie była przekraczana, natomiast dla nocy przekroczenie zanotowano w czerwcu – o 2,3 dB. Jesienią poziom hałasu utrzymywał się na poziomie dopuszczalnym. W latach 2004, 2006 dopuszczalny poziom hałasu był przekraczany zarówno w porze dnia jak i nocy.

Rok	Lokalizacja punktu pomiarowego	Data wykonania pomiarów	LAeq dla pory dziennej [dB]	Dopuszczalny poziom hałasu dla pory dziennej [dB]	LAeq dla pory nocnej [dB]	Dopuszczalny poziom hałasu dla pory nocnej [dB]
2004	Ciechanów ul. 17 Stycznia 3	wiosna	68,7	60	64,4	50
		jesień	68,5		65,5	
	Ciechanów ul. Sienkiewicza 64/66	wiosna	68,5		61,0	
		jesień	70,8		65,9	
2006	Ciechanów ul. 17 Stycznia 3	wiosna	68,7		64,7	
		jesień	70,5		67,2	
2007	Ciechanów ul. Armii Krajowej 39	wiosna	56,8		52,3	
		jesień	57		50,2	

Tab. 35. Zestawienie wyników pomiarów hałasu komunikacyjnego w Ciechanowie w latach 2004, 2006 i 2007 (źródło WIOS).

W powiecie nie występują zakłady przemysłowe, które byłyby źródłem znaczących emisji hałasu, chociaż sporadycznie stwierdza się przekroczenia dopuszczalnych norm hałasu z zakładów produkcyjnych, czy w wyniku prowadzonej działalności usługowej. Stan środowiska akustycznego w mieście kształtowany jest głównie przez ruch komunikacyjny i powodowany jest znaczącym wzrostem ilości pojazdów. Przekroczenia poziomów hałasu w większości punktów pomiarowych wskazują na konieczność wprowadzenia rozwiązań eliminujących nadmierny hałas komunikacyjny.

Poniżej przedstawiono rozmieszczenie punktów pomiarowych oraz wyniki badań hałasu z lat 1998-2007.

Rozmieszczenie punktów pomiarowych wraz z wynikami badań hałasu komunikacyjnego w porze dziennej (poziom równoważny w dB) w Ciechanowie w latach 1998 - 2007 r.

*-norma dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej - 55 dB,
dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej - 60 dB,
dla szkół - 55 dB*

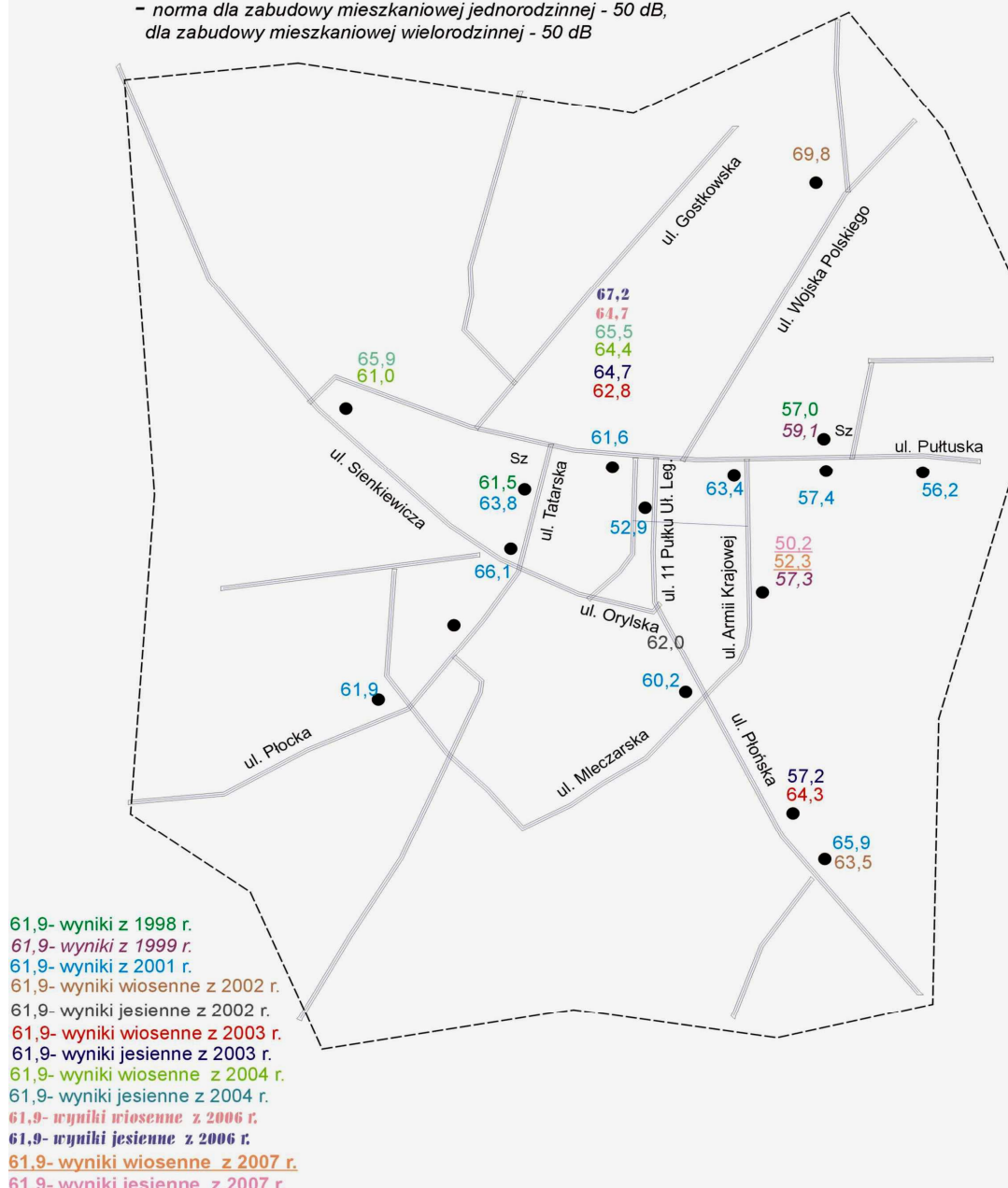

- 61,9- wyniki z 1998 r.
- 61,9- wyniki z 1999 r.
- 61,9- wyniki z 2001 r.
- 61,9- wyniki wiosenne z 2002 r.
- 61,9- wyniki jesienne z 2002 r.
- 61,9- wyniki wiosenne z 2003 r.
- 61,9- wyniki jesienne z 2003 r.
- 61,9- wyniki wiosenne z 2004 r.
- 61,9- wyniki jesienne z 2004 r.
- 61,9- wyniki wiosenne z 2006 r.
- 61,9- wyniki jesienne z 2006 r.
- 61,9- wyniki wiosenne z 2007 r.
- 61,9- wyniki jesienne z 2007 r.

Rys.11.

Rozmieszczenie punktów pomiarowych wraz z wynikami badań hałasu komunikacyjnego w porze nocnej (poziom równoważny w dB) w Ciechanowie w latach - 1998 - 2007 r.

- norma dla zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej - 50 dB,
dla zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej - 50 dB

Rys.12.

4.4.2. Przewidywane kierunki zmian.

Biorąc pod uwagę zmiany gospodarcze i strategię rozwoju należy przewidywać, że w przyszłości będzie następować zmniejszanie się ilości źródeł hałasu przemysłowego i ograniczanie jego zasięgu, zgodnie z obserwowaną w ostatnich latach tendencją ogólnokrajową wynikającą z upadku dużych nienowoczesnych obiektów przemysłowych i korelującą się ze wzmocnieniem działania organów administracji publicznej coraz skuteczniej wdrażających i egzekwujących prawo ochrony środowiska.

W powiecie należy się przede wszystkim spodziewać intensyfikacji oddziaływania akustycznego dróg krajowych. Znaczny wzrost ruchu pojazdów, w tym całodobowego ruchu samochodów ciężarowych, nie zawsze sprawnych technicznie, powoduje poszerzenie liczby osób narażonych na ponadnormatywny hałas.

Można się spodziewać, że hałas komunalny, a w tym głównie osiedlowy, nie będzie cechował się tendencją rozwoju. Stąd, więc nie należy przewidywać zwiększenia zasięgu oddziaływania tego rodzaju hałasu. W związku z planowanym rozwojem turystyki może pojawić się większa liczba obiektów będących źródłami hałasu komunalnego, towarzyszącego miejscom rekreacji i rozrywki.

4.4.3. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Zadania wynikające z polityki ekologicznej Państwa w latach 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2016:

Cele średniookresowe do 2016 r.

Celem średniookresowym w zakresie ochrony przed hałasem jest dokonanie wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe.

Kierunki działań w latach 2009-2012

Działania zmierzające do ochrony społeczeństwa przed ponadnormatywnym działaniem hałasu należą do kompetencji władz samorządowych. Jest konieczne pilne sporządzenie map akustycznych dla miast powyżej 100 tys. mieszkańców oraz dla dróg krajowych i lotnisk, a także wynikających z nich programów ochrony przed hałasem. W programach tych powinny być zawarte konkretne przedsięwzięcia techniczne i organizacyjne dla zmniejszenia poziomu hałasu tam, gdzie jest on ponadnormatywny. Szczególnie ważna jest likwidacja źródeł hałasu przez tworzenie stref wolnych od transportu, ograniczenie szybkości ruchu, wymianę taboru tramwajowego na mniej hałaśliwy, a także budowę ekranów akustycznych. Istotne też jest wykorzystywanie planowania przestrzennego dla rozdzielania potencjalnych źródeł hałasu od terenów mieszkaniowych. Konieczny jest też rozwój systemu monitoringu hałasu.

4.4.4. Lista przedsięwzięć wynikających bezpośrednio z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Ograniczenie uciążliwości hałasu dla mieszkańców regionu.

Kierunki działań:

- Minimalizacja emisji ponadnormatywnego hałasu do środowiska.
- Propagowanie rozwiązań technicznych i organizacyjnych zapobiegających powstawaniu i przenikaniu hałasu do środowiska.
- Zabezpieczenie przed degradacją „obszarów cichych”.
- Systematyczne eliminowanie w przemyśle technologii i urządzeń przekraczających wartości normatywne emisji hałasu.
- Preferowanie mało-konfliktowych lokalizacji obiektów przemysłowych przy opracowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego i w procedurach inwestycyjnych.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów.

Działania:

- Opracowanie i wdrożenie programów ograniczeń hałasu dla miast zagrożonych ponadnormatywnym hałasem.
- Budowa ekranów akustycznych o stosownej konfiguracji w miejscach występowania szczególnych uciążliwości akustycznych dla mieszkańców lub wskazanych przez opracowane przeglądy ekologiczne z określeniem ich rzeczywistej skuteczności.
- Poprawa stanu nawierzchni dróg z wykorzystaniem technologii obniżających emisję hałasu powstającego na styku „koło-nawierzchnia”.
- Zwiększanie izolacyjności budynków (np. poprzez wymianę okien) w miejscach występowania przekroczeń wartości progowych hałasu w sytuacji, gdy inne sposoby ograniczenia emisji hałasu nie dają skutecznych rezultatów.
- Opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska.
- Poprawa stanu technicznego tras kolejowych i tramwajowych.
- Interwencyjna działalność organów kontroli środowiska w przypadku stwierdzenia poważnych naruszeń zasad przestrzegania emisji hałasu przemysłowego do środowiska.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian.

Działania:

- Rozwój systemu monitoringowego hałasu (spełnienie wymogów stawianych przez dyrektywę 2002/49/WE dotyczącą oceny i zarządzania hałasem w środowisku).
- Określenie przez Wojewodę Mazowieckiego w terminie do 30 czerwca 2008 r. programu działań ograniczających ponadnormatywną emisję hałasu do środowiska dla dróg, linii kolejowych lub lotnisk zaliczonych do obiektów mogących powodować negatywne skutki oddziaływań na znacznych obszarach (w oparciu o mapy akustyczne sporządzane przez zarządzającego obiektem).
- Wyznaczenie obszarów „ciszy” na terenie aglomeracji oraz na otwartym terenie poza miastem i prowadzenie na tym terenie całodobowego, okresowego monitoringu i uwzględnienie ochrony prawnej w planach zagospodarowania przestrzennego przez wprowadzenie odpowiednich zapisów.
- Prowadzenie badań akustycznych na potrzeby sporządzenia przez odpowiedniego starostę map akustycznych dla aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców.

4.4.5. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.

Ze względu na znaczące oddziaływanie dróg w zakresie hałasu komunikacyjnego, poprawa warunków akustycznych nastąpi poprzez:

- osiąganie obowiązujących standardów technicznych dróg powiatowych, między innymi w wyniku współdziałania samorządu powiatowego z samorządem województwa i samorządami gmin oraz sąsiednich powiatów a także poprzez efektywne wykorzystywanie środków pomocowych UE;
- poprawa systemu funkcjonalnych powiązań głównych dróg powiatowych z drogami wojewódzkimi i krajowymi oraz z drogami gminnymi;

- usprawnienie powiązań komunikacyjnych Ciechanowa z Warszawą: drogowych - w tym między innymi poprzez nowo ukształtowany ciąg drogowy wzdłuż linii kolejowej E65 na kierunku Ciechanów-Nasielsk oraz kolejowych;

4.4.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Modernizacja dróg powiatowych zgodnie z Programem	Zarząd dróg, zarząd powiatu										Poprawa jakości powietrza i zmniejszenie poziomu hałasu	Budżet zarządców dróg
Zadania koordynowane													
2	Wzmocnienie działalności kontrolnej w zakresie oddziaływania akustycznego podmiotów korzystających ze środowiska	WIOŚ/gminy										Zwiększenie skuteczności egzekwowania przepisów prawnych i decyzji administracyjnych	Budżet WIOŚ, gmin
3	Ograniczenie emisji hałasu poprzez inwestycje dotyczące budowy i modernizacji infrastruktury drogowej (głównie: modernizacja dróg krajowych, wojewódzkich i gminnych, prowadzenie nasadzeń i odnowy zieleni ochronnej wzdłuż dróg)	Zarządcy dróg, gminy										Zmniejszenie poziomów hałasu komunikacyjnego	Środki budżetowe, środki własne przedsiębiorców, fundusze pomocowe
4	Prowadzenie badań kontrolnych poziomu hałasu komunikacyjnego przy drogach, krajowych i wojewódzkich, powiatowych i gminnych	Zarządcy dróg										Rozwój systemu monitoringu hałasu	Budżet zarządców dróg, WFOŚiGW
5	Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa o stanie klimatu akustycznego na terenie powiatu i trendach jego zmian z zastosowaniem najnowszych technik informatycznych i multimedialnych	WIOŚ/gminy										Poprawa świadomości ekologicznej	WIOŚ, fundusze pomocowe
6	Modernizacja i rozwój środków transportu zbiorowego	Właściciele przedsiębiorstw przewozowych, zarząd powiatu, gminy										Zmniejszenie poziomów hałasu	Środki właścicieli przedsiębiorstw przewozowych
Wytyczne dla gmin													
7	Przyjęcie zasady lokalizacji zakładów uciążliwych	Gminy										Zmniejszenie uciążliwości hałasu	Budżety gmin

	wyłącznie na terenach przeznaczonych pod przemysł lub usługi (poprzez właściwe ustalenia w planach zagospodarowania przestrzennego)																			
8	Modernizacja dróg gminnych celem uzyskania lepszych parametrów akustycznych dróg	Gminy														Zmniejszenie poziomów hałasu	Budżety gmin / fundusze pomocowe			
9	Kreowanie warunków wysokiego komfortu akustycznego na terenach o walorach turystyczno – krajobrazowych poprzez akty prawa miejscowego	Gminy														Zmniejszenie uciążliwości hałasu	Budżety gmin			
10	Podjęcie działań na rzecz rozwoju systemu transportu zbiorowego i minimalizowania poziomu hałasu spowodowanego przez pojazdy	Gminy														Zmniejszenie poziomów hałasu	Budżety gmin, właścicieli firm przewozowych			

4.4.7. Wytyczne dla gmin.

Działania gmin na rzecz wprowadzenia systemów zarządzania stanem akustycznym środowiska powinny być zintegrowane z programem działania powiatu. Z uwagą na kompetencje organów gmin, w programach ochrony środowiska winny być w szczególności wyeksponowane przedsięwzięcia związane z:

- planowaniem przestrzennym – w tym z tworzeniem jasnej wizji obszarów wymagających zapewnienia komfortu akustycznego i zapewnieniem właściwego ich rozdziału od obszarów niewymagających komfortu, co w ten sposób wymusi kształtowanie najlepszego stanu akustycznego środowiska poprzez właściwe zagospodarowanie przestrzenne; w dziedzinie planowania przestrzennego istotne jest również zadanie ustawowe umieszczania informacji o stanie akustycznym środowiska i o standardach akustycznych w opracowaniach ekofizjograficznych, prognozach do planów miejscowych oraz w samych planach miejscowych zagospodarowania przestrzennego;
- tworzeniem komfortu akustycznego na terenach o walorach turystyczno-krajobrazowych;
- dbałością o prawidłowość przebiegu procedur w prawie ocen oddziaływania na środowisko na etapie ustalania warunków zabudowy;
- wzmocnieniem funkcji kontrolnej i intensyfikacją działań prewencyjnych;
- wymianą informacji o stanie akustycznym środowiska i jego ochronie oraz promocją zachowań ekologicznych;
- działaniami organizacyjno-inwestycyjnymi na rzecz zmiany systemu transportu zbiorowego;
- budową ścieżek rowerowych, prowadzeniem nasadzeń zieleni ochronnej przy drogach gminnych.

4.5. Stres miejski - oddziaływanie pól elektromagnetycznych.

W środowisku występują tzw. pola elektromagnetyczne (PEM), których występowanie nie jest związane z działalnością człowieka (naturalne) oraz pola będące efektem działalności człowieka (sztuczne).

Najbliższym człowiekowi naturalnym źródłem pól elektromagnetycznych jest planeta Ziemia.

Rozkład pola elektromagnetycznego Ziemi ulega przejściowym, ale znaczącym zaburzeniom w czasie wzmożonej aktywności Słońca, podczas której do powierzchni Ziemi dociera promieniowanie o częstotliwościach 80 – 200 MHz. Życie biologiczne na Ziemi jest przystosowane do oddziaływania naturalnych pól elektromagnetycznych.

Pola elektromagnetyczne (PEM) ustawa Prawo ochrony środowiska definiuje jako pola elektryczne, magnetyczne oraz elektromagnetyczne o częstotliwościach od 0 Hz do 300 GHz, tworzące zakres promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego.

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska prowadzi monitoring pól elektromagnetycznych, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku (Dz. U. Nr 221 poz. 1645). Rozporządzenie określa zakres i sposób prowadzenia przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska badań poziomów pól elektromagnetycznych. Na obszarze każdego województwa, dla każdego roku kalendarzowego z trzyletniego cyklu pomiarowego, wyznacza się po 15 punktów pomiarowych w dostępnych dla ludności miejscach. Łącznie na terenie województwa wyznacza się 135 punktów pomiarowych dla trzyletniego cyklu pomiarowego, po 45 punktów pomiarowych dla każdego roku.

Źródłem sztucznych pól elektromagnetycznych emitowanych do środowiska są stacje i linie elektroenergetyczne, urządzenia radionadawcze i radiokomunikacyjne oraz liczne urządzenia medyczne i przemysłowe. Wpływ tych urządzeń na środowisko jest zależny od częstotliwości ich pracy, ale przede wszystkim od wielkości wytwarzanej przez nie energii. W związku z tym z punktu widzenia ochrony środowiska istotne znaczenie mają następujące obiekty:

- linie i stacje elektroenergetyczne o napięciu znamionowym równym 110 kV lub wyższym,
- obiekty radionadawcze, w tym: stacje nadawcze radiowe i telewizyjne,
- urządzenia radiokomunikacyjne, w tym stacje bazowe telefonii komórkowej o częstotliwości 450 – 1800 MHz,
- urządzenia radiolokacyjne.

4.5.1. Analiza stanu istniejącego.

Badania pól elektromagnetycznych przeprowadził WIOŚ w Ciechanowie w roku 2006 przy ul. Małgorzackiej i wynosiły one dla częstotliwości 0,1-1000 MHz – 0,3 V/m oraz dla częstotliwości 1-40000 MHz – poniżej 0,8 V/m. Wartości nie przekraczały poziomów dopuszczalnych.

Rys. 13. Lokalizacja stacji bazowych telefonii komórkowej w powiecie ciechanowskim (źródło WIOŚ)

4.5.2. Przewidywanie kierunki zmian.

Przewiduje się, że w najbliższych latach będzie następował ciągły rozwój nowych technik telekomunikacyjnych i informatycznych. Mając to na względzie oraz biorąc pod uwagę rosnące zapotrzebowanie na usługi telefonii komórkowej i łączności internetowej, która w najbliższym czasie będzie się opierać na łączach radiowych, należy się spodziewać w najbliższych latach

budowy kolejnych obiektów radiokomunikacyjnych - źródeł emisji pól elektromagnetycznych do środowiska.

4.5.3. Cele i priorytety wynikające z dokumentów rządowych.

Zgodnie z polityką ekologiczną państwa kierunki działań w latach 2009-2012 W zakresie ochrony przed oddziaływaniem pól elektromagnetycznych obejmują zorganizowanie laboratorium referencyjnego do pomiaru pól w ramach Inspekcji Ochrony Środowiska i szkolenie specjalistów w zakresie ich pomiaru, a także opracowanie w Ministerstwie Środowiska procedur zapewniających bezpieczną lokalizację źródeł pól elektromagnetycznych. Poza tym jest konieczne zobowiązanie operatorów telefonii komórkowej do zgłoszenia organowi ochrony środowiska instalacji stanowiących źródła promieniowania.

Celem średniookresowym do roku 2016 jest zabezpieczenie społeczeństwa przed nadmiernym oddziaływaniem pól elektromagnetycznych.

4.5.5. Cele i zadania wynikające z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Minimalizacja oddziaływania promieniowania elektromagnetycznego niejonizującego.

Kierunki działań:

- Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł promieniowania.
- Wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed polami elektromagnetycznymi z wyznaczeniem stref ograniczonego użytkowania m.in. wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych, gdzie jest rejestrowane przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych.
- Kontynuacja badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia wywołanego polami elektromagnetycznymi oraz poszerzenie wiedzy na temat stopnia ich oddziaływania.
- Prowadzenie bazy danych dotyczących źródeł promieniowania elektromagnetycznego z wykorzystaniem narzędzi GIS.
- Opracowanie systemu informowania społeczeństwa o oddziaływaniu pól elektromagnetycznych na danym terenie (media).

Polia elektromagnetyczne są elementem tzw. stresu miejskiego, które wraz z innymi czynnikami wpływają, na jakość życia ludności, zwłaszcza na obszarach zurbanizowanych i uprzemysłowionych.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.

Działania:

- Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych.
- Wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zagadnień dotyczących pól elektromagnetycznych; uwzględnianie wyników badań i analiz dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych w planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach lokalizacyjnych obiektów.
- Egzekwowanie zapisów dotyczących przestrzegania obszarów ograniczonego użytkowania (zawartych w raportach oddziaływania źródeł pól elektromagnetycznych na środowisko).
- Rozwój systemu monitoringu pól elektromagnetycznych i prowadzenie bazy danych.

- Prowadzenie cyklicznych kontrolnych badań poziomów promieniowania na obszarach miejskich oraz innych terenach o zwiększonym stopniu ryzyka.
- Stworzenie na podstawie pomiarów oraz danych technicznych bazy danych dotyczących źródeł promieniowania z wykorzystaniem GIS.
- Podnoszenie świadomości społeczeństwa związanej z występowaniem źródeł promieniowania i ich oddziaływaniem (poprzez media).

4.5.6. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Zadania koordynowane												
1	Współpraca ze służbami kontrolno pomiarowymi obiektów emitujących pola elektromagnetyczne	WIOS/gminy									Minimalizacja oddziaływania promieniowania	Środki WIOS/gmin
2	Modernizacja istniejących sieci elektroenergetycznych stacji transformatorowych	Zakłady energetyczne									Poprawa bezpieczeństwa	Środki zakładu energetycznego, fundusze pomocowe
3	Rozwój systemu monitoringu pól elektromagnetycznych i prowadzenie bazy danych	WIOS/gminy									Minimalizacja oddziaływania promieniowania	Środki WIOS, fundusze krajowe i unijne
Wytyczne dla gmin												
4	Wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zagadnień dotyczących pól elektromagnetycznych	Gminy									Minimalizacja oddziaływania promieniowania	Budżety gmin
5	Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych.	Gminy									Minimalizacja oddziaływania promieniowania	Budżety gmin

4.5.7. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz w wydawanych decyzjach o warunkach zabudowy powinny być uwzględniane następujące działania:

- lokalizacja terenów zabudowy mieszkaniowej lub innej przeznaczonej na stały pobyt ludzi w pobliżu linii elektroenergetycznych o napięciu 110 kV powinna być poprzedzona badaniami poziomu pól elektromagnetycznych w środowisku,
- w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zaleca się wskazywać tereny, na których ze względu na ochronę krajobrazu, niedopuszczalna będzie budowa urządzeń radiokomunikacyjnych wymagających wysokich konstrukcji wsporczych, takich jak np. stacje bazowe telefonii komórkowej, nadajniki radiowo-telewizyjne, które mogą mieć wpływ na utratę walorów krajobrazowych terenu,

- ze względu na ochronę krajobrazu należy minimalizować liczbę wysokich konstrukcji antenowych i lokalizować urządzenia nadawcze kilku użytkowników na jednej konstrukcji wsporczej.

5. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego – poważne awarie przemysłowe, klęski żywiołowe, chemikalia.

Bezpieczeństwo ekologiczne to utrzymanie na odpowiednim poziomie różnorodności biologicznej, krajobrazowej, zwiększenie skali rekultywacji obszarów zdewastowanych i zdegradowanych oraz zapobieganie pogarszaniu się jakości środowiska. Bezpieczeństwo zarówno chemiczne jak i biologiczne odgrywa dużą rolę w realizacji celów w zakresie bezpieczeństwa ekologicznego.

Bezpieczeństwo chemiczne oznacza wprowadzenie kontroli zagrożeń dla środowiska związanych przede wszystkim z awariami przemysłowymi z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych i obejmuje kwestie: rozpoznawania miejsc i charakteru potencjalnych zagrożeń, opracowanie właściwych planów operacyjnych na wypadek awarii przemysłowych i transportowych oraz posiadanie sprawnego systemu ratowniczego. Dynamiczny rozwój gospodarczy powoduje, że wszystkie elementy tego systemu powinny być w sposób ciągły aktualizowane, a ze względu na wymóg rozpoznania możliwych skutków i zagrożeń, niezbędne jest ciągłe monitorowanie sytuacji oraz działania profilaktyczne (wśród nich oceny ryzyka i raporty bezpieczeństwa).

Przemysłowo - rolniczy charakter powiatu ciechanowskiego może spowodować, że niewłaściwa gospodarka chemikaliami może przyczynić się do powstania skutków w środowisku niemożliwych do usunięcia wyniku działalności człowieka.

Ustawa Prawo Ochrony Środowiska jest podstawowym aktem prawnym zawierającym przepisy ogólne, instrumenty prawne służące zapobieganiu i przeciwdziałaniu poważnym awariom, a także obowiązki zakładów i organów administracji związane z awarią przemysłową i współpracą międzynarodową w przypadku, gdy skutki awarii mogą mieć zasięg transgraniczny. To na prowadzącym zakład zwiększonego lub dużego ryzyka wystąpienia awarii spoczywają główne obowiązki związane z awariami przemysłowymi, a także na organach Państwowej Straży Pożarnej i Wojewodzie.

Z dniem 1 czerwca 2007 r. weszło w życie Rozporządzenie REACH, które zawiera wszystkie zagadnienia dotyczące kontroli oraz warunków produkcji i obrotu chemikaliami. Celem Rozporządzenia REACH jest przede wszystkim ochrona zdrowia ludzkiego i ochrona środowiska, zachęta do wprowadzania nowych, bezpieczniejszych substancji, zwiększenie przejrzystości systemu obrotu chemikaliami i ograniczenie do minimum badań na zwierzętach kręgowych. Ciężar odpowiedzialności za dokonywanie oceny ryzyka oraz badań każdej nowej substancji przeniesiony został z administracji państwowej na producentów chemikaliów. Producenci i importerzy zostali zobowiązani do dokonywania rejestracji substancji, a informacja o ryzyku stworzonym przez poszczególne substancje chemiczne musi być dostępna w całym łańcuchu dostaw. Do 1 grudnia 2008 roku wszyscy producenci i importerzy mogli wstępnie zarejestrować wprowadzane przez siebie substancje. Pełna rejestracja nastąpi do roku 2010-2018 w zależności od ilości substancji.

5.1. Analiza stanu istniejącego.

Zagrożenie pożarowo-wybuchowe i chemiczne na terenie powiatu ciechanowskiego wynika z nagromadzenia substancji chemicznych (np. toksycznych środków przemysłowych), warunków ich magazynowania, stosowania w procesach technologicznych oraz transportu tych substancji, a zatem poważne awarie mogą być związane m. in. z:

- transportem drogowym substancji niebezpiecznych,
- magazynowaniem i stosowaniem w instalacjach technologicznych substancji niebezpiecznych,
- magazynowaniem i dystrybucją produktów ropopochodnych,

· niewłaściwym postępowaniem z odpadami zawierającymi substancje niebezpieczne. Zagrożenie dla środowiska oraz zdrowia i życia ludzi stanowi możliwość wystąpienia klęsk żywiołowych, które w powiecie najczęściej mogą być związane z powodzią, podtopieniami, pożarami, ograniczeniem w ruchu komunikacyjnym, awariami linii energetycznych i telefonicznych. Zagrożenia powodziowe mogą wystąpić w przypadku niekorzystnych zjawisk hydrologicznych – powodzi opadowych i roztopowych czy powstaniem zatorów. Potencjalne zagrożenia stanowią rzeki płynące w granicach powiatu (Wkra, Łydynia, Sona).

Zagrożenia stanowią również zlokalizowane na terenie powiatu składowiska odpadów. Mogą one być powodować:

- niekontrolowany wybuch metanu i pożar spowodowany samozapłonem,
- niekontrolowane zanieczyszczenie wód podziemnych i powierzchniowych na skutek uszkodzenia uszczelnienia składowiska lub systemu drenażu.

Zagrożenie pożarowe obejmuje kompleksy leśne oraz tereny wiejskie. Rolniczy charakter powiatu wiąże się z dużym zagrożeniem pożarowym, wynikającym z faktu uprawy, składowania i przetwórstwa płodów rolnych oraz dużą ilością, gęstością i stanem zabudowań gospodarstw rolnych.

Na terenie powiatu nie występują zakłady zobowiązane do opracowania wewnętrznych planów operacyjno ratowniczych. W latach 2004 – 2007 wystąpiło 7 dużych pożarów, 122 pożary średnie i 1295 pożarów małych.

Wykaz katastrof drogowych i awarii przemysłowych w latach 2004 – 2007:

- wyciek około 9 ton oleju chłodniczego z transformatora w Ciechanowie,
- wyciek około 200 kg odpadów poprodukcyjnych po produkcji kleju do płyt wiórowych wskutek nieprawidłowego zabezpieczenia transportowanego materiału w Ciechanowie,
 - ryzyko rozszczelnienia zbiorników instalacji chłodniczej Przedsiębiorstwa Przemysłu Chłodniczego w Ciechanowie,
- wyciek około 200 litrów emulsji chłodzącej do miejskiej sieci kanalizacji deszczowej w Ciechanowie,
- wyciek mieszaniny mocznika i azotanu amonu z wagonu – cysterny w Gąsoccinie.

5.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Zgodnie z Polityką ekologiczną Państwa średniookresowym celem w odniesieniu do chemikaliów jest stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH.

Głównym zadaniem, po przyjęciu przez Sejm ustawy o zmianie ustawy o substancjach i preparatach chemicznych oraz niektórych innych ustaw, będzie przygotowanie aktów wykonawczych do znowelizowanej ustawy w celu pełnej implementacji do polskiego prawa przepisów rozporządzenia REACH i innych aktów wspólnotowych. Kontynuowane będą także programy krajowe dotyczące usuwania PCB z transformatorów, kondensatorów i innych urządzeń zawierających te związki wraz z dekontaminacją tych urządzeń, usuwanie azbestu, likwidacja mogiłników. Konieczne są szkolenia dotyczące odpowiedzialnego stosowania chemikaliów i postępowania z ich odpadami, wspierane finansowo przez fundusze ekologiczne oraz propagowanie produktów z substancji ulegających biodegradacji (np. torby na zakupy i naczynia jednorazowego użytku).

Istotne jest też uczestniczenie w pracach Europejskiej Agencji Chemikaliów oraz ratyfikacja Konwencji Sztokholmskiej w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych.

5.3. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Ograniczenie skutków występowania powodzi i suszy.

Kierunki działań:

- Wdrożenie systemów ostrzegania i ochrony przeciwpowodziowej.
- Przygotowanie i realizacja Studium Ochrony Przeciwpowodziowej.
- Prowadzenie forum dyskusyjnego z udziałem hydrotechników, przyrodników i ekologicznych organizacji pozarządowych dla wypracowania konsensusu dotyczącego technicznych, nietechnicznych i innych rozwiązań ochrony przed powodzią w powiązaniu z ochroną przyrody.
- Tworzenie warunków dla właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną.
- Zwiększanie retencyjności zlewni oraz poprawa stanu technicznego urządzeń zabezpieczenia przeciwpowodziowego, realizacja „Programu Małej Retencji Województwa Mazowieckiego”.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Doskonalenie systemu przeciwdziałania zagrożeniom pożarowym i likwidacji pożarów.

Kierunki działań:

- Sukcesywne modernizowanie (wymiana, uzupełnienie) sprzętu dla jednostek ochotniczych straży pożarnych.
- Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu.
- Wspomaganie przez Samorząd Województwa Mazowieckiego jednostek ochotniczych straży pożarnych (doposażenie w sprzęt techniczno-chemiczno-ekologiczny).

Cel strategiczny do 2014 r.:

Ograniczenie ryzyka wystąpienia awarii przemysłowych i minimalizacja ich skutków.

Kierunki działań:

- Opracowanie systemu ratowniczo-gaśniczego na wypadek zaistnienia awarii, obejmującego wszystkie zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej, w ramach którego opracowane powinny być różne scenariusze postępowania w przypadku wystąpienia poważnej awarii.
- Opracowanie standardów prawidłowych zachowań społeczeństwa w sytuacji wystąpienia zagrożeń środowiska z tytułu awarii przemysłowych, w tym transportu materiałów niebezpiecznych i prowadzenie konsekwentnej akcji edukacyjnej w mediach.
- Opracowanie procedur określania bezpiecznych tras przewozu substancji niebezpiecznych na terenie miast, a w następnej kolejności oznakowanie dróg pod tym kątem.
- Prowadzenie stałej informacji i szkoleń dla społeczeństwa w zakresie zagrożeń wynikających z poważnych awarii przemysłowych.
- Opracowanie zasad systemowej pomocy dla jednostek Straży Pożarnej - Służb Ratownictwa techniczno-chemiczno-ekologicznego.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Poprawa organizacji transportu substancji niebezpiecznych.

Kierunki działań:

- Budowa przy głównych drogach w pobliżu dużych miast parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.
- Opracowanie regionalnego systemu informacji o trasach przewozu materiałów niebezpiecznych.

- Systemowa kontrola firm i pojazdów przewożących substancje niebezpieczne pod kątem przestrzegania przepisów bezpieczeństwa.

5.4. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.

Strategia Powiatu zwraca uwagę na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa mieszkańców poprzez prowadzenia następujących działań:

- poprawa organizacji ruchu drogowego oraz jakości dróg i urządzeń drogowych;
- rozwijanie i doskonalenie zintegrowanego (policja, straż pożarna, służba zdrowia oraz inne służby) systemu ratownictwa i reagowania kryzysowego;
- doskonalenie organizacji działania służb reagowania kryzysowego w celu usprawniania systemu interwencji w sytuacjach kryzysowych.

5.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania	
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016			
Zadania własne													
1	Sporządzenie powiatowych planów zarządzania kryzysowego	Starostwo Powiatowe, Straż Pożarna										Prewencyjne eliminowanie zagrożeń	Budżet powiatu
Zadania koordynowane													
2	Opracowanie procedur określania bezpiecznych tras przewozu substancji niebezpiecznych na terenie miast	Zarządcy dróg, zarządy miast i gmin										Prewencyjne eliminowanie zagrożeń	Budżet gmin , budżet zarządców dróg
3	Doposażenie w sprzęt jednostek Straży Pożarnej	Zarząd gminy, Straż Pożarna										Zwiększenie skuteczności działania służb ratowniczych	Budżet gmin i jednostek Straży Pożarnej
4	Opracowanie regionalnego systemu informacji o trasach przewozu materiałów niebezpiecznych	Zarządcy dróg, zarządy miast i gmin										Prewencyjne eliminowanie zagrożeń	Budżet gmin , fundusze pomocowe
5	Kontrola przestrzegania europejskiej umowy „ADR” o przewozie substancji i materiałów niebezpiecznych	Inspekcja transportu drogowego										Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżet państwa
6	Rozpowszechnianie informacji na temat poważnych awarii w sposób podnoszący świadomość ekologiczną społeczeństwa	Straż Pożarna, gminy										Element systemu zarządzania środowiskiem	Budżety gmin, fundusze pomocowe
7	Podejmowanie przedsięwzięć w zakresie ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa	Straż Pożarna										Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżet państwa , fundusze pomocowe

8	Upowszechnienie Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej w zakresie prawidłowego stosowania nawozów	Ośrodki doradztwa rolniczego									Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego i sanitarnego	Budżety gmin, fundusze pomocowe
Wytyczne dla gmin												
9	Modernizacja i doposażenie w sprzęt ratownictwa ekologicznego remiz OSP	Gminy, Straż Pożarna									Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżety gmin, fundusze pomocowe
10	Stworzenie systemu informowania społeczeństwa o możliwości wystąpienia zagrożenia	Gminy									Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżety gmin, fundusze pomocowe
11	Uwzględnienie zasad bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych w projektach organizacji ruchu na drogach gmin	Gminy, zarządcy dróg									Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżety gmin, zarządców dróg fundusze pomocowe
12	Utrzymanie we właściwym stanie technicznym dróg, którymi przemieszczają się transporty substancji niebezpiecznych	Gminy, zarządcy dróg									Zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego	Budżety gmin, zarządców dróg fundusze pomocowe

6. Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii.

6.1. Racjonalne gospodarowanie wodą.

6.1.1. Analiza stanu istniejącego.

Zużycie wody przez gospodarstwa domowe.

	2004	2005	2006	2007
Ludność korzystająca z sieci wodociągowej	77 780	77 878	77 791	77 952
Zużycie wody na korzystającego z sieci [m ³]	41,8	37,1	39,1	34,4
Zużycie wody ogółem z gospodarstw domowych [tys.m ³ na rok]	2846,4	2885,7	3043,8	3114,5

Tab.36.

Zużycie wody z sieci wodociągowej wykazuje tendencje spadkową, wyjątkiem był jedynie rok 2006. Wiąże się to prawdopodobnie z oszczędnością wody przez mieszkańców ze względu na rosnące ceny. Jednocześnie na przestrzeni lat 2004-2007 można zaobserwować systematyczny wzrost ogólnego zużycia wody, co wskazuje rosnący na pobór wody z innych niż wodociąg źródeł.

Zużycie wody przez przemysł i rolnictwo.

Wg danych GUS do roku 2004 zużycie wody do celów przemysłowych w powiecie ciechanowskim systematycznie rosło do ilości 781 tys m³. W kolejnych latach zużycie to podlegało wahaniom, a w 2007 wyniosło 888 tys. m³. Na potrzeby rolnictwa i leśnictwa zużyto w 2007 roku 529 tys.m³.

Woda wykorzystywana do celów rolniczych i przemysłowych oprócz systemu wodociągowego także często pobierana jest z własnych ujęć wody podziemnej lub powierzchniowej niezależnie od dostarczanej wody zorganizowanymi systemami wodociągowymi na potrzeby komunalne.

6.1.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Polityka ekologiczna państwa na lata 2009 – 2014 z perspektywą do roku 2016 wskazuje, że głównym celem średniookresowym do roku 2016 jest racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych w taki sposób, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej. Naczelnym zadaniem będzie dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej oraz skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem.

Kierunki działań w latach 2009-2012

Pierwszym jej krokiem będzie przyjęcie przez Rząd i Parlament Narodowej Strategii Gospodarowania Wodami do 2030 r. (z uwzględnieniem etapu 2015 r.). Powinna ona formułować główne kierunki działań, w tym m. in.:

- wyodrębnienie w ramach gospodarowania wodami dwóch sektorów, tj. sektora zarządzania zasobami wodnymi (funkcja organu właściwego w sprawach gospodarowania wodami, zarządzającego zasobami wodnymi i wykonującego kontrole) oraz sektora administrowania majątkiem Skarbu Państwa (utrzymanie wód i urządzeń wodnych oraz planowanie i realizacja inwestycji w gospodarce wodnej),
- stopniowe wprowadzanie odpłatności przez użytkowników wód za korzystanie przez nich z zasobów wodnych, z uwzględnieniem oddziaływania na środowisko,
- pełne dostosowanie polskiego prawa do prawa UE,
- opracowanie i wdrożenie systemu informatycznego gospodarowania wodami spójnego z systemem informatycznym resortu „Środowisko”,
- przygotowanie oceny ryzyka powodziowego, która wskazywała będzie obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi, dla których należało będzie do 2013 r. opracować mapy zagrożenia i mapy ryzyka powodziowego,
- wyznaczenie obszarów zalewowych tam, gdzie nie zostały jeszcze wyznaczone,
- realizację zadań wynikających z ustawy - Prawo wodne przez państwową służbę hydrologiczno-meteorologiczną i państwową służbę hydrogeologiczną,
- rozwój tzw. małej retencji wody przy wsparciu finansowym z programów UE,
- realizacja projektów z środków Programu Operacyjnego „Infrastruktura i Środowisko” (priorytet III), mających na celu zapewnienie odpowiedniej ilości zasobów wodnych na potrzeby ludności i gospodarki kraju oraz ochrony przed powodzią,
- modernizacja systemów melioracyjnych przez zaopatrzenie ich w urządzenia piętrzące wodę, umożliwiające sterowanie odpływem,
- dokończenie systemu monitorowania terenów osuwiskowych,
- rozpoczęcie realizacji ochrony głównych zbiorników wód podziemnych,
- propagowanie zachowań sprzyjających oszczędzaniu wody przez działania edukacyjno-promocyjne (akcje, kampanie skierowane do wszystkich grup społecznych).

6.1.3. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.

Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi.

Działania:

- Opracowanie Warunków korzystania z wód regionu wodnego (zgodnie z wymogami ustawy Prawo wodne).
- Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu informacyjnego o sposobie gospodarowania wodami oraz wynikach monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:
Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych.

Działania:

- Eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe.
- Wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodooszczędnych technologii.
- Przedsięwzięcia modernizacyjne w systemach zaopatrzenia w wodę, ukierunkowane na zmniejszenia strat wody.
- Identyfikacja i instytucjonalizacja poborów wód powierzchniowych i podziemnych, szczególnie w zakresie poborów dla celów bytowych i rolniczych oraz eliminowanie wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych.
- Realizacja Samorządowego Programu Rozwoju Mazowsza.
- Realizacja założeń Programu Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych Województwa Mazowieckiego w zakresie udroźnienia rzek dla ryb dwuśrodowiskowych.
- Opracowanie i wdrożenie „Programu małej retencji dla województwa mazowieckiego”.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:
Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych.

Działania:

- Realizacja zbiorników m.in.: Regimin na rzece Łydyni, Niewiadoma na rzece Cetyni, Strzegowo-Unierzyż na rzece Wkrze.
- Ochrona siedlisk bagiennych i podmokłych oraz obszarów wododziałowych.
- Opracowanie i wdrażanie programów ochrony wód dla zlewni: Liwca, Omulwi, Łydyni i Radomki.
- Opracowanie i wdrażanie programów przywrócenia prawidłowego funkcjonowania melioracji dla terenów zagrożonych deficytem wodnym.
- Wdrażanie Programu Budowy Zbiorników Retencyjnych na Terenie Województwa Mazowieckiego.

6.1.4. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Zadania koordynowane												
1	Budowa wielofunkcyjnego zbiornika retencyjnego w	Gminy									Zmniejszenie deficytu wód	Budżet gmin, fundusze

na 1 korzystającego / odbiorcę	m3	601,6	578,9	542,8	510,3
CIEPŁOWNICTWO					
Sprzedaż energii cieplnej w ciągu roku wg celu					
ogółem	GJ	440 543,3	444 313,8	436 122,2	414 568,6
budynki mieszkalne	GJ	328 358,8	331 482,8	322 225,5	306 164,8
urzędy i instytucje	GJ	112 184,5	112 831,0	113 896,7	108 403,8
Kotłownie i sieć ciepła					
kotłownie ogółem	ob.	19	19	19	18
długość sieci ciepłej przesyłowej	km	25,8	26,8	26,7	27,3
długość sieci ciepłej połączeń do budynków i innych obiektów	km	24,8	25,7	25,5	29,0

Tab. 37. Zużycie energii elektrycznej i ciepłej w powiecie ciechanowskim (źródło GUS)

Największe zużycie energii elektrycznej i ciepłej odnotowano w 2005 roku oraz w miastach w roku 2006, kiedy to pomimo zmniejszenia liczby odbiorców zużycie w miastach było większe niż rok wcześniej. W miastach zużycie energii elektrycznej było mniejsze w roku 2007 niż w roku 2006, ale zwiększyło się zużycie na wsi.

Zużycie energii ciepłej systematycznie maleje od roku 2004 prawdopodobnie skutkiem montowania indywidualnych podzielników ciepła.

Energia elektryczna służąca zaspokajaniu podstawowych potrzeb odbiorców indywidualnych i zbiorowych (podmioty gospodarcze) dostarczana jest spoza powiatu. Służą temu linie przesyłowe WN 110 kV długości około 110 km (Płock – Ciechanów – Przasnysz oraz Dębe – Ciechanów – Mława – Nidzica). Powiat ciechanowski obsługiwany jest przez Zakład Energetyczny Płock – Dystrybucja Wschód Sp. z o. o. Część linii przesyłowych jest przestarzała. Odbija się to na jakości dostaw do odbiorców indywidualnych, głównie na terenach wiejskich.

Przez teren powiatu przebiega gazociąg przesyłowy wysokiego ciśnienia długości ponad 40 km. Poprzez dwie stacje redukcyjno-pomiarowe w Ciechanowie zaopatrywanych jest prawie 12 tys. mieszkańców miasta. Spośród pozostałych miejscowości z gazu przewodowego korzystają mieszkańcy: Regimina, Lekowa i Gumowa.

Przez obszary gmin: Opinogóra, Ciechanów, Regimin i Glinojeczek przebiega gazociąg tranzytowy Jamał – Europa Zachodnia. Na terenie gminy Regimin (Grzybowo) znajduje się tłocznia gazu.

Spośród 9 gmin zlokalizowanych na obszarze powiatu ciechanowskiego jedynie 4 opracowały programy zaopatrzenia w energię. Są to gminy: Ciechanów (wiejska), Gołymin, Grudusk i Ojrzeń.

Zmniejszanie się zużycia energii we wszystkich aspektach gospodarczych, w tym także organizacji i wykorzystania transportu, stanowi jeden z podstawowych czynników stymulujących rozwój z zachowaniem stabilności środowiska. Energetyczne potrzeby transportu należy przede wszystkim ograniczać bezpośrednio poprzez szeroko rozumiane racjonalne wykorzystanie przewozów oraz pośrednio poprzez wydłużanie cyklu życia produktów.

W tym celu niezbędne jest promowanie takich form transportu, który zapewni optymalne jego wykorzystanie przy maksymalnym dopuszczalnym obciążeniu. Odbywać się to będzie poprzez m.in.: rozwój różnorodnych sieci komunikacyjnych, ich racjonalne wykorzystanie, optymalizowanie środków transportu, ale także poprzez promowanie i wdrażanie systemów zarządzania środowiskowego, zidentyfikowanie istotnych problemów środowiskowych (w tym także oddziaływania transportu) i wdrożenia odpowiednich procedur postępowania oraz prowadzenia w ramach systemu wymaganej dokumentacji.

Zapotrzebowanie ciepła na przestrzeni najbliższych lat powinno sukcesywnie spadać, co wynika z możliwości wprowadzania nowych technologii, charakteryzujących się znacznie lepszymi współczynnikami przenikania ciepła. Zmniejszenie zapotrzebowania na energię cieplną można osiągnąć przez podejmowanie działań związanych z efektywnością wykorzystania tej energii, tj: termorenowacja, termomodernizacja budynków, modernizacja działających systemów grzewczych w budynkach, stosowanie elementów pomiarowych i regulatorów zużycia energii.

Odnawialne źródła energii.

Użytkowanie odnawialnych źródeł energii umożliwia osiągnięcie korzyści ekologicznych, gospodarczych i społecznych, a wzrost wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych powinien stać się integralnym elementem zrównoważonego rozwoju.

W wyniku prowadzonych badań stwierdzono na terenie powiatu istnienie złóż wód geotermalnych. Nie są one jednak udokumentowane i eksploatowane. W niewielkim jeszcze stopniu wykorzystuje się w powiecie inne niekonwencjonalne źródła energii (wody, biomasy, wiatru). Energia biomasy jest wytwarzana na składowisku w Woli Pawłowskiej. W Kondrajcu Szlacheckim w gminie Głinojeck jest realizowana mała elektrownia wodna na rzece Wkra. Taka inwestycja ma również powstać w samym Głinojecku – aktualnie jest wydawana decyzja o środowiskowych uwarunkowaniach. Na Mazowszu nie ma dobrych warunków do wykorzystania energii słonecznej ze względu na wysoki poziom zachmurzenia. Stosowanie instalacji solarnych jest najbardziej ekonomiczne w obiektach o dużym zapotrzebowaniu ciepłej wody np. hotelach, szpitalach, basenach.

Ponadto w trakcie realizacji znajdują się również elektrownie wiatrowe (29 szt. wiatraków) w gm. Grudusk - na terenie gruntów wsi: Żarnowo, Kołaki Wielkie, Grudusk, Wiśniewo, Pszczółki Górne, Przywilcz, Humięcino Koski, Stryjowo Wielkie, Nieborzyn - moc farmy wiatrowej 72 MW.

Pozostałe lokalizacje są na etapie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Należą do nich:

- gm. Opinogóra Górna - na gruntach wsi: Kąty, Dzbonie - 13 szt. wiatraków o mocy 2 MW każdy
- gm. Opinogóra Górna - na gruntach wsi: Kąty, Władysławowo - 10 szt. po 2 MW każdy
- Przedwojwo gm. Opinogóra - 2 szt. każdy po 1 MW
- miasto Ciechanów - 3 szt. każdy po 150 kW
- Nużewo gm. Ciechanów - 1 szt. 2 MW
- Kownaty Żędowe gm. Ciechanów - 1 szt. 2 MW
- Kargoszyn gm. Ciechanów - 2 szt. po 2 Mw każdy
- Grędzice gm. Ciechanów - 1 szt. 2 MW
- Gumowo gm. Ciechanów - 1 szt. 2 MW
- Kozdroje gm. Regimin - 1 szt. 2 MW

6.2.2. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów rządowych.

Zgodnie z „Polityką Energetyczną Państwa do roku 2025”, dla zapewnienia odnawialnym źródłom energii właściwej pozycji w energetyce powinny być podjęte działania realizacyjne polityki energetycznej w następujących kierunkach:

1. **Utrzymanie stabilnych mechanizmów wsparcia wykorzystania odnawialnych źródeł energii** - do roku 2025 przewiduje się stosowanie mechanizmów wsparcia rozwoju wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Sprawą szczególnie istotną jest zapewnienie

stabilności tych mechanizmów, a tym samym stworzenie warunków do bezpiecznego inwestowania w OZE. Przewiduje się też stałe monitorowanie stosowanych mechanizmów wsparcia i w miarę potrzeb ich doskonalenie. Ewentualne istotne zmiany tych mechanizmów wprowadzane będą z odpowiednim wyprzedzeniem, aby zagwarantować stabilne warunki inwestowania.

2. Wykorzystywanie biomasy do produkcji energii elektrycznej i ciepła - w warunkach polskich technologie wykorzystujące biomasę stanowią nadal podstawowy kierunek rozwoju odnawialnych źródeł energii, przy czym wykorzystanie biomasy do celów energetycznych nie powinno powodować niedoborów drewna w przemyśle drzewnym, celulozowo-papierniczym i płytowym - drewnopochodnym. Wykorzystanie biomasy w znaczącym stopniu będzie wpływać na poprawę gospodarki rolnej oraz leśnej i stanowić powinno istotny element polityki rolnej. Zakłada się, że pozyskiwana na ten cel biomasa w znacznym stopniu pochodzić będzie z upraw energetycznych. Przewiduje się użyteczne wykorzystanie szerokiej gamy biomasy, zawartej w różnego rodzaju odpadach przemysłowych i komunalnych, także spoza produkcji roślinnej i zwierzęcej, co przy okazji tworzy nowe możliwości dla dynamicznego rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Warunkiem prowadzenia intensywnych upraw energetycznych musi być jednak gwarancja, że wymagane w tym wypadku znaczne nawożenie nie pogorszy warunków środowiskowych (woda, grunty).

3. Intensyfikacja wykorzystania małej energetyki wodnej - podejmowane będą działania mające na celu zwiększenie do roku 2025 mocy zainstalowanej w małych elektrowniach wodnych. Określone zostaną warunki do lokalizacji i realizacji budowy takich źródeł, w tym zapewniające maksymalne wykorzystanie istniejących stopni na ciekach wodnych. Przewiduje się także wzrost zainstalowanej mocy poprzez modernizację i rozbudowę istniejących małych elektrowni wodnych, z uwzględnieniem uwarunkowań dotyczących planowanej przez rolnictwo restytucji ryb.

4. Wzrost wykorzystania energetyki wiatrowej - obserwowany w ostatnich latach znaczny postęp w wykorzystaniu energii wiatru czyni energetykę wiatrową jedną z najszybciej rozwijających się gałęzi przemysłu. Planuje się działania polepszające warunki inwestowania także w tym obszarze odnawialnych źródeł energii. Konieczne jest również wdrożenie rozwiązań zmierzających do poprawy współpracy elektrowni wiatrowych w ramach krajowego systemu elektroenergetycznego. Działania w tym zakresie nie mogą kolidować z wymaganiami ochrony przyrody (NATURA 2000). Należy ocenić od strony sieciowej, na ile mogą być lokalizowane w strefie przybrzeżnej Morza Bałtyckiego morskie farmy wiatrowe.

5. Zwiększenie udziału biokomponentów w rynku paliw ciekłych - zakłada się sukcesywny wzrost udziału biokomponentów w ogólnej puli paliw ciekłych wprowadzanych na rynek polski. Działania w tym zakresie będą się koncentrować przede wszystkim na wdrażaniu przepisów wspólnotowych.

6. Rozwój przemysłu na rzecz energetyki odnawialnej - rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii niesie ze sobą korzystne efekty związane przede wszystkim z aktywizacją zawodową na obszarach o wysokim stopniu bezrobocia, stymulując rozwój produkcji rolnej, wzrost zatrudnienia oraz rozwój przemysłu i usług na potrzeby energetyki odnawialnej. Zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii towarzyszyć będzie także rozwój przemysłu działającego na rzecz energetyki odnawialnej. Szczególne działania przewiduje się w zakresie rozwoju produkcji urządzeń dla elektrowni wiatrowych. Stopień rozwoju tej gałęzi przemysłu powinien wykraczać poza potrzeby krajowe i warunkować opłacalny eksport tych urządzeń.

6.2.3. Lista przedsięwzięć wynikających z Programu Województwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Zmniejszenie energochłonności gospodarki i wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Kierunki działań:

- Promocja najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji.
- Wspieranie podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.
- Upowszechnianie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii.
- Promocja podmiotów gospodarczych posiadających certyfikaty i znaki jakości.
- Promocja ekologicznych nośników energii.
- Zwiększanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Wzmocnienie struktur zarządzania środowiskowego.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Zmniejszenie energochłonności gospodarki.

Działania:

- Wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody i ciepła.
- Szerokie promowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji.
- Wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.

Cel szczegółowy krótkoterminowy do 2010 r.:

Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Działania:

- Wdrożenie i monitorowanie „Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego”.
- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła.
- Wspieranie wykorzystania zasobów wód termalnych.

6.2.4. Lista przedsięwzięć wynikających z dokumentów, strategii i koncepcji władz.

Strategia rozwoju powiatu do roku 2020 przewiduje:

- tworzenie warunków do zapewniania bezpieczeństwa energetycznego, ze szczególnym uwzględnieniem wyeliminowania na terenie powiatu utrudnień w zaopatrywaniu w energię elektryczną środowisk wiejskich;
- promowanie wykorzystywania energii odnawialnej;
- rozwój infrastruktury transportowej oraz technicznej na obszarach wiejskich, obejmujący: między innymi modernizację lokalnych sieci elektroenergetycznych oraz sieci telekomunikacyjnych a także budowę sieci gazowych;

6.2.5. Lista przedsięwzięć własnych i koordynowanych przewidzianych do realizacji w ramach Programu w perspektywie wieloletniej.

Lp	Opis przedsięwzięcia	Jednostka odpowiedzialna/ jednostki współpracujące	Termin realizacji Poszczególne lata								Cel przedsięwzięcia	Potencjalne źródła finansowania
			2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016		
Zadania własne												
1	Termomodernizacja obiektów zarządzanych przez powiat	Zarząd powiatu									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżet powiatu
Zadania koordynowane												
2	Prowadzenie działań na rzecz poprawy efektywności ogrzewania poprzez „termomodernizację” obiektów	Zarządcy nieruchomości									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżet zarządców nieruchomości, fundusze pomocowe
3	Wymiana, źródeł energii cieplnej zasilanych paliwem nieodnawialnym na urządzenia, o mniejszym stopniu negatywnego oddziaływania na środowisko	Zarządcy nieruchomości									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżet zarządców nieruchomości, fundusze pomocowe
4	Podjęcie działań celem wykorzystania, do celów bytowych i gospodarczych, alternatywnych źródeł energii.	Gminy									Wzrost wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	Budżet gmin, fundusze pomocowe
5	Modernizacja i rozbudowa sieci elektroenergetycznych i gazowych	Zakłady energetyczne, gazownie, gminy									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżet zakładów energetycznych, gmin, fundusze pomocowe
6	Wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej	Zarząd województwa, gminy, właściciele przedsiębiorstw, zarządcy nieruchomości									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżet gmin, fundusze pomocowe, budżet zarządców nieruchomości
Wytyczne dla gmin												
7	Opracowanie programów zaopatrzenia w energię (dla gmin, które nie posiadają)	Gminy									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżety gmin
8	Modernizacja oświetlenia ulicznego oraz drogowego	Gminy. Zarządcy dróg									Zmniejszenie energochłonności gospodarki	Budżety gmin, budżet zarządców dróg

6.2.6. Wytyczne do sporządzania programów gminnych.

Do opracowania kompleksowych programów mających na celu ograniczenie wodochłonności, materiałochłonności, energochłonności na szczeblu gminnym niezbędnym będzie uwzględnienie dotychczasowych rozwiązań w zakresie zagospodarowania poszczególnych gmin, systemów zasilania ich w energię, wykorzystania tej energii, wykorzystania surowców, zużycia wody, wprowadzenia systemów wtórnego wykorzystania odpadów, stopnia gazyfikacji oraz sposobów ogrzewania itd.

W podstawowych zadaniach mających na celu określenie wskaźników, materiałochłonności (w tym odpadowości) i energochłonności na terenie powiatu poprzez zaplanowane działania na obszarach gmin należy uwzględnić:

- Określenie termoizolacyjności budynków;
- Stopień wykorzystania energii i jej zasoby;
- Stopień wykorzystania surowców i ich zasoby;
- Stopień gazyfikacji gmin;
- Systemy umożliwiające wykorzystanie surowców wtórnych;
- Rynek surowców wtórnych;
- Ocena zużycia energii przez oświetlenie uliczne;
- Ocenę zastosowanych technologii w odniesieniu do ich wodochłonności, energochłonności, materiałochłonności;
- Edukacja mieszkańców w zakresie racjonalnego korzystania z energii.
- Wspieranie inicjatyw w zakresie wykorzystania energii odnawialnej (stworzenie punktu konsultacyjnego);
- Opracowanie gminnej strategii wykorzystania odnawialnych źródeł energii (zbilansowanie potrzeb energetycznych na cele suszarnicze z wykorzystaniem kolektorów słonecznych, pełne zbilansowanie biomasy itp.).
- Opracowanie strategii wykorzystania odnawialnych źródeł energii.
- Sporządzenie bilansu biomasy: drewna i słomy możliwej do wykorzystania na cele energetyczne.
- Bilans taki musi uwzględnić potrzeby rolnictwa w zakresie słomy. Na cele energetyczne można przeznaczyć nadwyżki słomy.
- Restrykcyjne przestrzeganie zakazu wypalania łąk, ściernisk, nieużytków itp.
- Wspieranie inicjatyw podejmowanych w zakresie zastępowania, jako nośnika energii, paliwa stałego źródłami energii odnawialnej.

7. Edukacja ekologiczna.

Edukacja ekologiczna powinna przyczyniać się do wykreowania społeczeństwa świadomego powiązań między zagadnieniami gospodarczymi, społecznymi, ekologicznymi i politycznymi. Podstawowym celem edukacji ekologicznej jest podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa. Duże znaczenie dla edukacji ekologicznej ma zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku oraz możliwość instytucjonalnego zabezpieczenia dla wyrażania przez społeczeństwo swoich opinii i wpływ na podejmowanie decyzji środowiskowych. Edukacja ekologiczna regulowana jest przez akty prawne, dokumenty rządowe i międzynarodowe oraz porozumienia międzynarodowe. W ramach edukacji ekologicznej wskazane są natychmiastowe działania we wszystkich sferach kształcenia i doskonalenia kadr zarządzających środowiskiem. Niezwykle istotne jest kształtowanie postaw proekologicznych obywateli.

Edukacja ekologiczna, poprzez podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców, pomoże realizować ideę zrównoważonego rozwoju powiatu.

Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej ma na celu:

1. Upowszechnianie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia, uwzględniając również pracę i wypoczynek człowieka, czyli objęcie edukacją ekologiczną wszystkich mieszkańców Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Wdrożenie edukacji ekologicznej, jako edukacji interdyscyplinarnej na wszystkich stopniach edukacji formalnej i nieformalnej.
3. Tworzenie wojewódzkich, powiatowych i gminnych programów edukacji ekologicznej, stanowiących rozwinięcie Narodowego Programu Edukacji Ekologicznej, a ujmujących propozycje wnoszone przez poszczególne podmioty realizujące projekty edukacyjne dla lokalnej społeczności.
4. Promowanie dobrych doświadczeń z zakresu metodyki edukacji ekologicznej.

W Wojewódzkim Programie Ochrony Środowiska jako cele z zakresu edukacji ekologicznej zawarto:

Cel strategiczny do 2014 r.:

Poprawa stanu świadomości ekologicznej mieszkańców i administracji.

Kierunki działań:

- Rozszerzenie zakresu szkoleń dla pracowników administracji publicznej w zakresie edukacji ekologicznej, podejmowania decyzji o realizacji inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska, współpracy z organizacjami pozarządowymi i lokalnymi samorządami itp.
- Organizowanie akcji promocyjnych i konkursów w zakresie efektywności energetycznej, oszczędzania wody, ochrony przed hałasem oraz zrównoważonego transportu.
- Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o ochronie lasu.
- Kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwie domowym prowadzących do zmniejszenia ilości odpadów i ich segregacji.
- Działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej społeczności lokalnych, władz szczebla lokalnego w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej, stałe podejmowanie działań informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych w formie audycji i publikacji w środkach masowego przekazu, kursów, szkoleń, wystaw, konkursów, imprez masowych itp.
- Upowszechnienie w społeczeństwie wiedzy o ochronie przyrody, jak też roli zadrzewień.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Wzmocnienie struktur zarządzania środowiskiem.

Kierunki działań:

- Wzmacnianie etatowe komórek ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- Wzmacnianie etatowe służb inspekcji ochrony środowiska.
- Tworzenie nowych lub powierzenie już istniejącym strukturom nowych zadań związanych ze specyficznymi programami unijnymi lub międzynarodowymi.
- Wzmocnienie kompetencyjne instytucji finansowych odpowiedzialnych za wykorzystanie funduszy pomocowych.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Aktywizacja działań na rzecz zrównoważonego wykorzystania zasobów środowiska w różnych sektorach gospodarki.

Kierunki działań:

- Wdrażanie zasad ekologizacji gospodarki leśnej.
- Wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.
- Upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii (wody geotermalne, wiatr, energia

słoneczna, biomasa).

- Promowanie podmiotów gospodarczych posiadających wdrożone systemy zarządzania środowiskowego (EMAS, ISO 14001) i znaki jakości.
- Włączenie obszarów o wysokich walorach przyrodniczych nieobjętych dotychczas ochroną prawną w krajowy system obszarów chronionych (utworzenie parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, rezerwatów przyrody).
- Ograniczanie spływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa.

Cel strategiczny do 2014 r.:

Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska.

Kierunki działań:

- Kształtowanie równoprawnych warunków konkurencji przez pełne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”, wraz z uwzględnieniem kosztów zewnętrznych.
- Wspieranie powstawania i zachowania „zielonych” miejsc pracy.
- Stymulowanie rozwoju przemysłu urządzeń ochrony środowiska, zwłaszcza urządzeń wykorzystywanych w ochronie wód i powietrza oraz zagospodarowania odpadów.
- Wykorzystanie funduszy strukturalnych na cele modernizacji urządzeń ochrony środowiska stanowiących integralną część wyposażenia przedsiębiorstw.
- Wspieranie procesów inwestycyjnych realizowanych przez przedsiębiorstwa poprzez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Strategia działań.

Wśród najważniejszych celów krótkookresowych, realizowanych do 2012 roku powinny znaleźć się:

- prowadzenie systemu informacji o środowisku dla mieszkańców powiatu
- edukacja ekologiczna dla miejscowych rolników
- propagowanie i promowanie zachowań służących ochronie przyrody i krajobrazu
- współpraca instytucji publicznych z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi
- edukacja ekologiczna w szkolnictwie

Działania długoterminowe na rzecz realizacji celów do 2016 roku zostały określone jako zagadnienia edukacji szkolnej, edukacji dorosłych i edukacji w zakresie kształtowania postaw konsumentów.

Realizować powinno się:

- wprowadzenie edukacji ekologicznej, interdyscyplinarnej na każdym poziomie edukacji formalnej i nieformalnej
- włączenie szkół do realizacji różnych aspektów polityki ekologicznej
- podniesienie świadomości ekologicznej dorosłych
- edukacja ekologiczna w zakresie komunikacji, transportu, gospodarki odpadami, racjonalizacji zużycia wody, energii cieplnej i elektrycznej
- promowanie niekonwencjonalnych źródeł energii, np. biopaliw
- podnoszenie świadomości społecznej w zakresie biotechnologii, bezpieczeństwa biologicznego i chemicznego

Realizatorzy edukacji ekologicznej:

Koordinacją działań w zakresie edukacji ekologicznej w powiecie ciechanowskim będzie zajmował się Starosta Ciechanowski, a w jego imieniu dyrektorzy wydziałów: Rozwoju Gospodarczego, Rolnictwa i Ochrony Środowiska oraz Edukacji, Kultury, Sportu i Zdrowia.

Edukację ekologiczną będą prowadzić:

- Dyrektorzy przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów w gminach powiatu ciechanowskiego
- Dyrektorzy szkół średnich z terenu powiatu
- Liga ochrony przyrody
- Polski Związek Wędkarski Okręg Ciechanowski
- Polski Związek Łowiecki (koła łowieckie)
- Wyższa Szkoła Humanistyczna w Pułtusku i Ciechanowie
- Polskie Towarzystwo Inżynierii Ekologicznej – Koło w Ciechanowie
- Ośrodki Doradztwa Rolniczego.

8. Narzędzia i instrumenty zarządzania dla Programu Ochrony Środowiska Powiatu Ciechanowskiego.

8.1. Instrumenty prawne.

Pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia:

- zintegrowane,
- na wprowadzanie gazów lub pyłów do powietrza,
- na emitowanie hałasu do środowiska,
- na emitowanie pól elektromagnetycznych,
- na wytwarzanie odpadów,
- wodnoprawne.

Zgłoszenia instalacji niewymagających pozwoleń dokonywane przez zakłady je eksploatujące.

Zezwolenia m. in. na:

- odzysk, unieszkodliwianie, zbieranie i transport odpadów,
- przewożenie przez granicę państwa określonych roślin i zwierząt.

Oceny m.in.:

- jakości powietrza,
- jakości wód powierzchniowych i podziemnych,
- stanu akustycznego środowiska,
- pól elektromagnetycznych w środowisku.

Rejestry m.in.:

- terenów, na których stwierdzono przekroczenie dopuszczalnych poziomów pól elektromagnetycznych,
- zawierające informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenie standardów jakości gleby,
- rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, parków narodowych

Programy m.in.:

- programy ochrony powietrza,
- programy zalesień,

- programy ochrony środowiska przed hałasem.

Plany m.in.:

- plany gospodarki odpadami,
- plany działań, sporządzane w przypadku ryzyka występowania przekroczeń dopuszczalnych lub alarmowych poziomów substancji w powietrzu, plany gospodarowania wodami dorzecza,
- zewnętrzne plany ratownicze,
- plany ochrony przeciwpowodziowej,
- plany urządzenia lasów,
- plany ochrony dla rezerwatów przyrody, PK i PN.

8.2. Instrumenty strukturalne.

- Strategia Rozwoju Powiatu Ciechanowskiego do roku 2020.
- Program modernizacji dróg powiatowych w powiecie ciechanowskim w latach 2007 – 2013.
- Wieloletni Program Inwestycyjny Powiatu Ciechanowskiego na lata 2007 – 2010.
- Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Ciechanowskiego na lata 2004 – 2013.

8.3. Instrumenty finansowe.

Do instrumentów finansowych należą:

- opłaty za korzystanie ze środowiska,
- administracyjne kary pieniężne,
- odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna,
- pożyczki i dotacje z funduszy ochrony środowiska,
- opłaty eksploatacyjne za pozyskiwanie kopalin.

Najczęstszymi źródłami finansowania przedsięwzięć w zakresie ochrony środowiska są:

- fundusze własne inwestorów,
- pożyczki, dotacje i dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów udzielane przez Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- pomoc finansowa udzielana poprzez fundacje i programy pomocowe (krajowe i zagraniczne),
- środki pozyskiwane z Programów Rozwoju Regionalnego Unii Europejskiej
- kredyty międzynarodowych instytucji finansowych (np. Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju EBOiR, Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju- Bank Światowy),
- kredyty udzielane przez banki komercyjne.

Tab. 38. Nakłady na realizację programu na lata 2009-2012.

Lp	Cel	Rodzaj działania	Szacunkowe koszty w tys złotych
1	Ochrona przyrody	Rozwój turystyki	800
		Ochrona obszarów i obiektów o dużej wartości przyrodniczej	600
		Ochrona gatunkowa roślin i zwierząt	500
		Rozwój i porządkowanie systemu obszarów chronionych	1000
		Pielęgnacja i ochrona pomników przyrody i	1000

		rezerwatów przyrody	
		Renowacja terenów zielonych	700
2	Ochrona i zrównoważony rozwój lasów	Poprawa lesistości	1000
		Ochrona ekosystemów leśnych	1000
3	Ochrona gleb	Rekultywacja gruntów zdegradowanych	100
		Rozwój rolnictwa ekologicznego	500
4	Ochrona zasobów kopalin	Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych	1 000
5	Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	Ograniczenie ilości odpadów kierowanych do składowania – rozwój segregacji odpadów	60 000
		Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	19 000
		Rozbudowa sieci wodociągowej	1 800
		Modernizacja i budowa oczyszczalni w tym przydomowych	90 000
		Ochrona wód podziemnych	9 000
		Ograniczenie przekroczeń dopuszczalnych stężeń	500
		Modernizacja dróg powiatowych i gminnych	41 500
		Ochrona przed polami elektromagnetycznymi	
6	Poprawa bezpieczeństwa ekologicznego	Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych	200
		Modernizacja i doposażenie jednostek ratownictwa ekologicznego	800
		Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej	1000
7	Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii	Racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych	800
		Zmniejszenie energochłonności gospodarki	10000
		Modernizacja i rozbudowa sieci elektroenergetycznych i gazowych	40000
8	Rozwój edukacji ekologicznej	Rozwój świadomości ekologicznej mieszkańców, w tym rolników	Zadanie ciągłe
		Rozwój działań proekologicznych wśród przedsiębiorców	Zadanie ciągłe

Tab. 39. Nakłady na realizację programu w latach 2013 – 2016 .

Lp	Cel główny	Szacunkowe koszty w tys zł
1	Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	300 000
1.1.	Budowa wielofunkcyjnego zbiornika retencyjnego w Regiminie	150 000
2	Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii	10000
3	Ochrona przyrody	1 000
4	Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	2 000
5	Rozwój edukacji ekologicznej	500

8.4. Możliwości pozyskania środków na realizację programu z różnych źródeł finansowania.

Środki na finansowanie zadań związanych z ochroną środowiska pochodzić mogą z następujących źródeł:

- Budżet Państwa,

- Własne środki samorządu terytorialnego,
- Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Fundusze UE,
- Kredyty udzielane na preferencyjnych warunkach,
- Komercyjne kredyty bankowe,
- Własne środki inwestorów.

Własne środki powiatu, gmin

Na realizację części zadań samorząd terytorialny będzie musiał przeznaczyć własne środki. Jest to niezbędne również z tego względu, że do uzyskania niektórych dotacji konieczne jest zainwestowanie w przedsięwzięcie własnych środków na wymaganym poziomie.

Fundusze te pochodzą z bieżących środków, takich jak np. podatki i opłaty lokalne, udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa.

Fundusze ochrony środowiska mają za zadanie wspieranie realizacji inwestycji ekologicznych, a także działań nie inwestycyjnych (edukacja ekologiczna, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska).

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska

Celem działalności Narodowego Funduszu jest finansowe wspieranie inwestycji ekologicznych o znaczeniu i zasięgu ogólnopolskim i ponadregionalnym oraz zadań lokalnych, istotnych z punktu widzenia potrzeb środowiska.

Dystrybucja środków finansowych z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej odbywa się w ramach następujących dziedzin:

- Ochrona powietrza
- Ochrona wód i gospodarka wodna
- Ochrona powierzchni ziemi
- Ochrona przyrody i krajobrazu oraz leśnictwo
- Geologia i górnictwo
- Edukacja ekologiczna
- Państwowy Monitoring Środowiska
- Programy międzydziedzinowe
- Nadzwyczajne zagrożenia środowiska
- Ekspertyzy i prace badawcze

Wnioskodawcami ubiegającymi się o środki finansowe z Narodowego Funduszu mogą być:

- jednostki samorządu terytorialnego,
- przedsiębiorstwa,
- instytucje i urzędy,
- szkoły wyższe i uczelnie,
- jednostki organizacyjne ochrony zdrowia,
- organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia),
- administracja państwowa,
- osoby fizyczne.

W Narodowym Funduszu stosowane są trzy formy dofinansowywania:

- finansowanie pożyczkowe (pożyczki udzielane przez NF, kredyty udzielane przez banki ze środków NF, konsorcja czyli wspólne finansowanie NF z bankami, linie kredytowe ze środków NF obsługiwane przez banki)
- finansowanie dotacyjne (dotacje inwestycyjne, dotacje nieinwestycyjne, dopłaty do kredytów bankowych, umorzenia)
- finansowanie kapitałowe (obejmowanie akcji i udziałów w zakładanych bądź już istniejących spółkach w celu osiągnięcia efektu ekologicznego)

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska w Warszawie

Pomoc finansowa ze środków Funduszu może być udzielana w formie:

- a) pożyczki,
- b) dotacji,
- c) dopłaty do oprocentowania preferencyjnych kredytów.

Podstawową formą pomocy finansowej ze środków Funduszu są oprocentowane pożyczki, udzielane na preferencyjnych warunkach.

Dotacje mogą być udzielane na:

- a) proekologiczne zadania inwestycyjne i modernizacyjne (w tym również zakupy inwestycyjne), realizowane przez jednostki sfery budżetowej i jednostki samorządowe oraz inne jednostki organizacyjne prowadzące działalność w zakresie ochrony zdrowia, profilaktyki zdrowotnej, pomocy społecznej, oświaty i kultury, kompleksowej gospodarki odpadami,
- b) edukację ekologiczną, ochronę przyrody, monitoring środowiska, ochronę lasów i zalesienia, badania naukowe, zapobieganie i likwidację skutków nadzwyczajnych zagrożeń środowiska, inwestycje w gospodarce wodnej zgodne z zasadami ochrony środowiska, utrzymanie i rewaloryzację zabytkowych parków oraz zieleni chronionej, profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów określonych w art. 406 pkt 8 ustawy Prawo ochrony środowiska, utrzymywanie przedstawicieli gatunków chronionych przebywających w ośrodkach rehabilitacyjnych i ogrodach zoologicznych, a także obiektów i zespołów o szczególnych walorach przyrodniczych i krajobrazowych, mających zasadnicze znaczenie z punktu widzenia ochrony przyrody w województwie mazowieckim,
- c) opracowanie planów służących gospodarowaniu zasobami przyrodniczymi, wodnymi oraz innych - wynikających z ustaw, utworzenie katastru wodnego,
- d) inne przedsięwzięcia o istotnym znaczeniu dla ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie mazowieckim, po zatwierdzeniu przez Radę Nadzorczą.

Preferencyjne pożyczki przeznaczone są na następujące zadania:

- ochrony wód i gospodarki wodnej: sieci kanalizacyjne, oczyszczalnie ścieków, sieci wodociągowe, zbiorniki retencyjne,
- ochrony atmosfery: modernizacji kotłowni, likwidacja niskiej emisji, odnawialne źródła energii, termorenowacja budynków,
- ochrony powierzchni ziemi: selektywna zbiórka odpadów, recykling, nowoczesne składowiska odpadów,
- przeciwdziałania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska: zakup pojazdów ratowniczo-gaśniczych, zakup specjalistycznego sprzętu ratowniczego,

- edukacji ekologicznej: konkursy ekologiczne, szkolenia, konferencje, badania naukowe, zielone szkoły,
- ochrony przyrody: ochrona gatunkowa i obszarowa, pielęgnacja pomników przyrody, zalesienia, plany gospodarki zasobami przyrody,
- monitoringu środowiska: zakup specjalistycznego sprzętu do monitorowania środowiska.

Fundusze unijne.

Środki w budżecie Unii Europejskiej pochodzą z trzech podstawowych źródeł:

- z ceł pobieranych od towarów importowanych z państw, które nie są członkami Unii Europejskiej (tzw. tradycyjne zasoby własne Unii),
- z dochodów z VAT (czyli podatku od wartości dodanej) – jest to określony procent, który dane państwo ma zapłacić Unii od środków pochodzących z podatku VAT)
- ze środków uzależnionych od dochodu narodowego każdego z państw członkowskich (każde państwo płaci 0,73 proc. swojego Produktu Narodowego Brutto (PNB) do budżetu Unii. Jest to obecnie największe źródło środków finansowych Unii Europejskiej.

Oprócz wymienionych wyżej źródeł zasilania budżetu Unii Europejskiej, trzeba jeszcze wymienić mniej znaczące, takie jak: podatki od wynagrodzeń pracowników instytucji Unii Europejskiej, składki wpłacane przez państwa spoza Unii Europejskiej do niektórych programów unijnych oraz kary finansowe nakładane na przedsiębiorstwa za łamanie prawa konkurencji i innych przepisów. Środki te stanowią w przybliżeniu ok. 1% budżetu Unii Europejskiej.

Duża część przychodów do budżetu Unii Europejskiej uzależniona jest od poziomu gospodarczego państw członkowskich. Oznacza to, że państwa bogatsze wpłacają do Unii Europejskiej więcej niż kraje biedniejsze, mimo to nie otrzymują więcej dotacji unijnych. Przykładowo, Polska należy do tych krajów, które wpłacają o wiele mniej, niż otrzymują od Unii Europejskiej.

Źródłami finansowania nowej polityki spójności krajów Unii są trzy fundusze:

1. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
2. Europejski Fundusz Społeczny
3. Fundusz Spójności

Aby było możliwe wykorzystanie środków z EFRR, EFS oraz FS, przygotowane zostały programy, które opisują kto i na co może otrzymać dotację. Programy Operacyjne (PO) tworzone są na podstawie SWW i NSRO. Obecnie wszystkie cele zawarte w NSS będą realizowane przez określone programy finansujące, a są to:

- Program Infrastruktura i Środowisko – współfinansowany z EFRR i FS
- Program Innowacyjna Gospodarka – współfinansowany z EFRR
- Program Kapitał Ludzki – współfinansowany z EFS
- 16 Programów Regionalnych – finansowane z EFRR
- Program Rozwój Polski Wschodniej – finansowany z EFRR
- Program Pomoc Techniczna – finansowany z EFRR
- Programy Europejskiej Współpracy Terytorialnej – finansowany z EFRR

Oprócz polityki regionalnej Unia Europejska kładzie także spory nacisk na politykę rolną, rybactwa i rybołówstwa. W Polsce przejawia się to w istnieniu dwóch programów:

- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013
- Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007-2013”

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013 (PO IiŚ)

Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Bardzo ważną rzeczą dla rozwoju i poprawy warunków życia społeczeństwa jest tzw. infrastruktura techniczna. Składa się na nią szereg elementów, takich jak:

- energetyka
- dostarczanie wody
- usuwanie ścieków
- usuwanie odpadów
- transport

Poprawa stanu dróg, wody pitnej, sieci energetycznej służy dwóm podstawowym celom – poprawie atrakcyjności Polski dla inwestorów oraz polepszeniu poziomu życia mieszkańców. Z PO IiŚ można otrzymać dotacje na projekty z zakresu powyższych dziedzin. Z tego programu wsparte są projekty duże. Czasami będzie to oznaczać, że koszt tego projektu będzie sięgał aż 50 milionów euro! Muszą to także być projekty o dużym znaczeniu, czyli obszarze realizacji obejmującym więcej niż jedno województwo. Natomiast projekty, których celem jest pomoc mieszkańcom na poziomie gminy lub powiatu, można zrealizować w ramach programu regionalnego.

Środowiskowe priorytety określone w ramach Programu PO IiŚ to:

Priorytet 1 – gospodarka wodno-ściekowa; celem jest redukcja ilości zanieczyszczeń odprowadzanych wraz ze ściekami do wód i ziemi oraz zapewnienie dobrej jakości wody pitnej,

Priorytet 2 – gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi: celem jest zmniejszenie presji na powierzchnię ziemi poprzez redukcję udziału składowanych odpadów komunalnych i rekultywację terenów zdegradowanych,

Priorytet 3 – bezpieczeństwo ekologiczne; celem jest ograniczenie ryzyka zagrożeń ekologicznych poprzez inwestycje i system monitorowania środowiska,

Priorytet 4 – przedsięwzięcia dostosowujące przedsiębiorstwa do wymogów ochrony środowiska; celem jest ograniczenie negatywnego wpływu istniejącej działalności przedsiębiorstw do wymogów prawa wspólnotowego,

Priorytet 5 – ochrona przyrody i kształtowanie postaw ekologicznych; celem jest ograniczenie degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej, w tym działania z zakresu edukacji ekologicznej.

Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)

Program jest w całości realizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem strategicznym Programu jest umożliwienie pełnego wykorzystania potencjału zasobów ludzkich, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. W szczególności chodzi tu o koncentrację na obszarach zatrudnienia, edukacji, aktywizacji zawodowej, integracji społecznej oraz o budowę sprawnej administracji publicznej. Program Operacyjny Kapitał Ludzki ma na celu wzrost poziomu zatrudnienia i potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw i ich pracowników, podniesienie poziomu wykształcenia, zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego, wsparcie dla budowy struktur administracyjnych państwa oraz zwiększenie spójności społecznej i terytorialnej.

Wszystkie działania realizowane w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki mają wpływać na zwiększenie konkurencyjności gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości. Wdrażanie wyżej wymienionych celów odbywać się będzie poprzez realizację projektów miękkich, takich jak szkolenia, seminaria, programy rozwojowe, doradztwo. Program Operacyjny Kapitał Ludzki składa się z 10 Priorytetów realizowanych na poziomie centralnym i regionalnym.

Program Operacyjny Innowacyjna Gospodarka (POIG)

Program ma na celu wspieranie szeroko rozumianej innowacyjności (w skali kraju lub na poziomie międzynarodowym). W ramach POIG wsparcie mogą otrzymać przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki naukowe, które chcą pomóc firmom we wdrażaniu najnowszych rozwiązań technologicznych. Ponadto POIG finansuje duże projekty, które mają na celu stworzenie odpowiednich warunków rozwoju dla innowacyjnych przedsiębiorstw. Ważne jest, aby firma, która chce pozyskać środki z POIG chciała realizować projekt związany z innowacyjnością produktową (wytworzenie nowego, lepszego produktu), procesową (wytworzenie produktu w inny, nowocześniejszy sposób), marketingową lub organizacyjną. Należy pamiętać, że w ramach POIG nie będzie wspierana innowacyjność na poziomie lokalnym lub regionalnym. Tego rodzaju innowacyjne projekty (tzn. o zasięgu lokalnym i regionalnym) będą finansowane z Regionalnych Programów Operacyjnych i Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej.

Głównym celem POIG jest rozwój polskiej gospodarki w oparciu o innowacyjne przedsiębiorstwa. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez zwiększenie innowacyjności przedsiębiorstw, wzrost konkurencyjności polskiej nauki, zwiększenie roli nauki w rozwoju gospodarczym, zwiększenie udziału innowacyjnych produktów polskiej gospodarki w rynku międzynarodowym, tworzenie trwałych i lepszych miejsc pracy, wzrost wykorzystania technologii informacyjnych i komunikacyjnych w gospodarce.

Instytucje odpowiedzialne za realizację PO IG to:

- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego (MRR) – jest to Instytucja Zarządzająca (IZ) PO IG. oraz Instytucje Pośredniczące, które będą odpowiedzialne za wdrażanie poszczególnych priorytetów w ramach Programu:
- Ministerstwo Gospodarki (MG)
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW)
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji (MSWiA)

Program Operacyjny Pomoc Techniczna 2007-2013 (PO PT)

Ten program powstał z myślą o tych, którzy są odpowiedzialni za przyznawanie dotacji unijnych w Polsce. Są to m.in. Instytucje Zarządzające, Instytucje Wdrażające i Pośredniczące. To one przygotowują całą dokumentację, prowadzą nabory wniosków, sprawdzają wnioski i decydują, kto otrzyma dotację. Celem Programu jest zapewnienie sprawnej realizacji założeń wydatkowania środków unijnych, za co odpowiedzialne są Instytucje Zarządzające. Środki z programu PO PT mają pomóc temu, aby przyznawanie dotacji nie opóźniało się i aby wszyscy byli dobrze poinformowani, kiedy i na co mogą otrzymać środki, a także co muszą zrobić, aby otrzymać dotację. Są to właśnie środki z programu PO PT.

Regionalne Programy Operacyjne na lata 2007-2013 (RPO WM)

Oprócz pięciu programów operacyjnych funkcjonujących na poziomie krajowym istnieją także programy operacyjne dla każdego województwa, a zatem szesnaście Regionalnych Programów Operacyjnych. 16 RPO stanowi przykład znaczącej decentralizacji zarządzania procesami rozwojowymi. Takie rozwiązanie ma na celu identyfikowanie potrzeb na jak najniższym szczeblu, tak, aby działania zawarte w Regionalnych Programach Operacyjnych odpowiadały planom rozwoju każdego województwa z osobna. Samorządy województw otrzymały szerokie kompetencje związane z przygotowaniem i realizacją RPO.

Kluczową rolę w zarządzaniu i wdrażaniu RPO pełnią zarządy województw jako instytucje zarządzające programami (IZ), które odpowiadają za przygotowanie i realizację RPO, w tym za ocenę i wybór projektów do dofinansowania, dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów, kontrolę projektów, monitorowanie i ewaluację realizacji programu. Ponadto IZ wydają wytyczne, zalecenia i podręczniki dotyczące różnych aspektów związanych z realizacją programu oraz prowadzą działania promocyjno-informacyjne.

W RPO Województwa Mazowieckiego zostało określonych 7 priorytetów, z których na szczególną uwagę zasługuje Priorytet IV – Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka. W ramach tego priorytetu finansowo wspierane będą działania inwestycyjne w zakresie wodociągów i kanalizacji, ochrony powietrza oraz gospodarki odpadami. Realizowane będą również inwestycje w technologie wykorzystujące energię pochodzącą ze źródeł odnawialnych i kogeneracyjnych o wysokiej sprawności, służące ograniczeniu nadmiernego zużycia paliw, dotyczące rozbudowy i modernizacji infrastruktury energetycznej, sieci ciepłowniczych, a także umożliwiające przyłączanie OZE do sieci elektroenergetycznej. Ponadto wspierane będą działania zmierzające do tworzenia spójnych, regionalnych systemów monitoringu środowiska oraz prognozowania, ostrzegania, reagowania i likwidacji skutków zagrożeń, zarówno naturalnych, jak i technologicznych oraz inwestycje w tym zakresie. Realizowane będą również projekty wsparcia dla przedsiębiorstw we wprowadzaniu przyjaznych środowisku technologii oraz usprawnienia zarządzania środowiskiem, a także projekty w zakresie zachowania i ochrony istniejących zasobów dziedzictwa naturalnego na terenach parków narodowych, obszarów Natura 2000 i leśnych kompleksów promocyjnych.

Na ten priorytet w latach 2007-2013 przewidziano kwotę 230 mln euro, przy czym na lata 2007-2010 132 mln euro, a na lata 2011-2013 kwotę 98 mln euro. Zapewne z kwoty przewidziane dla

pozostałych priorytetów zawartych w RPO WM będą wykorzystywane dla części zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z celami i zadaniami określonymi w niniejszym Programie.

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013

W Programie Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) zapisane są pieniądze przeznaczone dla polskich rolników, przetwórców rolnych oraz gmin wiejskie i małych miast. Podobnie jak w innych programach, środki finansowe, o które mogą starać się rolnicy – chociaż pochodzą z innych źródeł – przekazywane są w formie dotacji. Nie są jednak przeznaczone wyłącznie dla najbiedniejszych regionów (tak jak większość środków polityki regionalnej), ale dla rolników w całej Unii Europejskiej.

W celu wzmocnienia rolnictwa, rolnicy oraz właściciele lasów mogą przeznaczyć dotację na zakup usług doradczych, unowocześnienie swojego gospodarstwa oraz zakup maszyn czy urządzeń, które potrzebują do pracy w swoim gospodarstwie. Producenci rolni mogą także wykorzystać dotację na wprowadzenie znaku jakości dla swoich produktów, chronionego oznaczenia geograficznego czy też nazwy pochodzenia dla swojej tradycyjnej specjalności. Wsparcie może uzyskać także grupa producentów rolnych, która dopiero rozpoczęła swoją działalność – dotację można dostać na pierwsze pięć lat działania i wykorzystać na koszty administracyjne związane z prowadzeniem grupy. Mogą oni także otrzymać dotację na reklamowanie swojej żywności i informowanie o jej zaletach.

Z PROW wsparcie otrzymają także młodzi rolnicy, którzy potrzebują środków na start swojego gospodarstwa, jak i starsi w wieku przedemerytalnym, rezygnujący z prowadzenia swojego gospodarstwa i chcący je przekazać swoim następcom lub innemu producentowi. Rolnicy mogą także otrzymać dotacje na rezygnację z gospodarstwa i zmianę jego profilu, np. na gospodarstwo agroturystyczne lub założenie swojej firmy. Środki można także otrzymać na zalesianie oraz odtworzenie lasów, które zostały zniszczone.

Oprócz rolników z tego programu wspierani są także przetwórcy rolni, którzy produkują np. produkty mleczne, soki z owoców, przetwarzają warzywa, pieczarki, produkują mięsa czy wędliny, itp. Oni mogą otrzymać duże środki na wybudowanie i wyposażenie swoich zakładów przetwórczych.

Aby poprawić jakość życia mieszkańców wsi i małych miast, środki z PROW trafiają także do władz gmin wiejskich oraz instytucji, które dzięki dotacji mogą poprawić warunki życia i pracy na wsi. Mogą one wyremontować centrum wsi, wybudować boiska, świetlice czy też place zabaw. Dotację można także przeznaczyć na wybudowanie wodociągu czy kanalizacji, a także na scalenie gruntów oraz na ich meliorację.

Z PROW można także otrzymać środki na podniesienie aktywności i integracji mieszkańców danej wsi. Wtedy należy stworzyć tzw. Lokalną Grupę Działania, która przygotowuje plan imprez i innych wydarzeń we wsi, na których organizację może później otrzymać dotację.

8.5. Instrumenty karne.

Zgodnie z ustawą Prawo Ochrony Środowiska środki finansowo-prawne ochrony środowiska stanowią w szczególności:

- 1) opłata za korzystanie ze środowiska;
- 2) administracyjna kara pieniężna;
- 3) zróżnicowane stawki podatków i innych danin publicznych służące celom ochrony środowiska.

Administracyjne kary pieniężne wymierza, w drodze decyzji, wojewódzki inspektor ochrony środowiska za:

- 1) przekroczenie określonych w pozwoleniach, ilości lub rodzaju gazów lub pyłów wprowadzanych do powietrza;
- 2) przekroczenie określonych w pozwoleniach, warunków dotyczących ilości ścieków, ich stanu, składu, minimalnej procentowej redukcji stężeń substancji w ściekach oraz masy substancji w odprowadzanych ściekach przypadającej na jednostkę masy wykorzystanego surowca, materiału, paliwa lub wytworzonego produktu;
- 3) przekroczenie określonej w pozwoleniach na pobór wód, ilości pobranej wody;
- 4) naruszenie warunków decyzji zatwierdzającej instrukcję eksploatacji składowiska odpadów albo decyzji określającej miejsce i sposób magazynowania odpadów, wymaganych przepisami ustawy o odpadach, co do rodzaju i sposobów składowania lub magazynowania odpadów;
- 5) przekroczenie, określonych w decyzji o dopuszczalnym poziomie hałasu lub pozwoleniu poziomów hałasu.

Do odpowiedzialności za szkody spowodowane oddziaływaniem na środowisko stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego.

9. Kontrola realizacji Programu.

Podczas realizacji programu muszą być uwzględnione:

- ścisłe powiązanie z programem procesu budowy i realizacji budżetu, a zwłaszcza budowy budżetu zadaniowego,
- zarządzanie jakością jako element zarządzania sferą usług publicznych w powiecie,
- systemowe podejście do budowy marketingu powiatowego (w tym promocji).

Istotną sprawą jest również informowanie opinii społecznej o postępach w realizacji wybranych zadań programu (wszystkimi kanałami komunikacji społecznej).

Zarządzanie realizacją to przede wszystkim:

- tworzenie i doskonalenie instrumentów realizacji,
- monitorowanie, czyli obserwacja realizacji celów i zadań programu oraz zmian w warunkach realizacji,
- aktualizacja programu.

W procesie wdrażania Programu ważna jest kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji zadań w nim wyznaczonych z punktu widzenia osiągnięcia założonych celów. Z tego względu ważne jest wyznaczenie systemu monitorowania, na podstawie którego będzie możliwe dokonanie oceny procesu wdrażania, jak i również będą mogły być dokonane ewentualne modyfikacje Programu.

Monitoring powinien być sprawowany w następujących zakresach:

- monitoring środowiska;

- monitoring programu;
- monitoring odczuć społecznych.

Monitoring środowiska – system kontroli środowiska, jest narzędziem wspomagającym prawne, finansowe i społeczne instrumenty zarządzania środowiskiem. Dostarcza informacji o efektach wszystkich działań na rzecz ochrony środowiska i może być traktowany jako podstawa do oceny całej polityki ochrony środowiska. Jest jednym z najważniejszych kryteriów, na podstawie których tworzona jest nowa polityka. Mierniki efektów ekologicznych są w znacznym stopniu dostępne jako wielkości mierzone w ramach istniejących systemów kontroli i monitoringu.

Monitoring programu – najważniejszym wskaźnikiem jest monitorowanie realizacji poszczególnych zadań. Zarząd Powiatu Ciechanowskiego będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu, natomiast na bieżąco będzie kontrolowany postęp w zakresie wykonania przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Pod koniec 2012 roku nastąpi ocena realizacji przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w latach 2009 - 2012. Wyniki oceny będą stanowiły wkład dla nowej listy przedsięwzięć, obejmujących okres 2012 - 2016. W przypadku nie osiągnięcia zaplanowanych zamierzeń należy dokonać analizy sytuacji i poznać jej przyczyny. Powodem mogą być np. brak czasu, pieniędzy, zasobów ludzkich lub też zmiana kolejności przewidzianych w programie zadań. W cyklach czteroletnich będzie oceniany stopień realizacji celów ekologicznych (określonych w tym dokumencie dla okresu do 2016 roku). Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie Prawo ochrony środowiska, a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska.

Z wykonania programów organ wykonawczy powiatu sporządza co 2 lata raporty, które przedstawia się radzie powiatu.

Wymiernym efektem postępów w realizacji programu będą zmiany wartości wskaźników charakteryzujących poszczególne zagadnienia programu. Do głównych wskaźników należą:

- Wskaźniki presji wywieranej na środowisko odnoszą się do tych form działalności, które zmniejszają ilość i jakość zasobów środowiska, przy czym możliwe jest rozróżnienie:
 - wskaźników presji bezpośredniej, wyrażonej w kategoriach emisji zanieczyszczeń lub konsumpcji zasobów środowiska,
 - wskaźników presji pośredniej, opisujących te szkodliwe formy działalności ludzkiej, które w efekcie prowadzi do wywierania presji bezpośredniej.
- Wskaźniki stanu odnoszą się do jakości środowiska i jakości jego zasobów; odnoszą się do ostatecznych celów realizacji Programu i powinny być konstruowane w sposób umożliwiający dokonanie przeglądowej oceny stanu środowiska i zmian dokonujących się w czasie.
- Wskaźniki reakcji wskazują, w jakim stopniu społeczeństwo zainteresowane jest odpowiedzią na stan środowiska; reakcja społeczna dotyczyć może indywidualnych i kolektywnych działań prowadzących do ograniczenia, opanowania lub uniknięcia negatywnego oddziaływania na środowisko, ewentualnie powstrzymanie postępującej już degradacji środowiska.

Tab. 40 Mierniki stopnia realizacji Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego.

Dziedzina	Mierniki	Wartość
Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • powierzchnia obszarów chronionych; • powierzchnia użytków rolnych objętych programem rolno środowiskowym; • procent zalesienia 	39 750 ha sumarycznie 47 000 ha sumarycznie 22%

	<ul style="list-style-type: none"> • powierzchnia terenów zrekultywowanych • powierzchnia gruntów zmeliorowanych 	12380 ha
Jakość wód	<ul style="list-style-type: none"> • jakość wód powierzchniowych (wg oceny ogólnej); • jakość wód podziemnych, udział wód bardzo dobrej i dobrej jakości; • długość sieci kanalizacyjnej; • liczba wybudowanych i przebudowanych zbiorników retencyjnych; • ilość odprowadzanych ścieków nieoczyszczonych; • Liczba ludności obsługiwanych przez oczyszczalnię 	III-IV klasa 50% 224,7 km 2 30 tys. m ³ 50 000
Gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi	<ul style="list-style-type: none"> • liczba opracowanych gminnych planów gospodarki odpadami; • liczba opracowanych gminnych programów usuwania wyrobów zawierających azbest wraz z inwentaryzacją • ilość zebranych odpadów komunalnych i przemysłowych • udział procentowy przekazanych na składowiska. • udział procentowy zebranych odpadów w sposób selektywny • udział procentowy odpadów przekazanych do odzysku i recyklingu 	7 9 100 tys. Mg/rok 0,3 40% 87 tys. Mg/rok
Jakość powietrza i zmiany klimatu	<ul style="list-style-type: none"> • wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych ze źródeł szczególnie uciążliwych; • stopień redukcji zanieczyszczeń; • ilość zlikwidowanych kotłowni węglowych w stosunku do wszystkich funkcjonujących na terenie powiatu 	190 Mg/rok 5% 10%
Ochrona przed hałasem	<ul style="list-style-type: none"> • ilość pozwoleń na emisję hałasu 	Szt.
Oddziaływanie pól elektromagnetycznych	<ul style="list-style-type: none"> • ilość emitorów pól elektromagnetycznych 	Szt.
Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zdarzeń o znamionach poważnej awarii przemysłowej • liczba pożarów 	Zmniejszenie liczby o 10% w stosunku do lat 2004-2007
Zrównoważone wykorzystanie materiałów wody i energii	<ul style="list-style-type: none"> • udział procentowy energii uzyskiwanej ze źródeł odnawialnych. • zużycie energii w przeliczeniu na 1 odbiorcę na rok • ilość zużytej wody na 1 mieszkańca na rok 	5% 1780 kWh 29 m ³
Edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> • liczba zrealizowanych akcji o charakterze edukacji ekologicznej • ilość uczestników akcji, kampanii, szkoleń i in., • ilość interwencji środowiskowych zgłaszanych przez mieszkańców, • ilość ścieżek przyrodniczo -dydaktycznych 	20 Zmniejszenie o 10%

Monitoring odczuć społecznych – jest on sprawowany na podstawie badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów Programu, między innymi przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do gminnych władz środowiskowych.

10. Streszczenie „Programu Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego”.

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego” został opracowany w trybie i na zasadach określonych w przepisach o ochronie środowiska i obejmuje poszczególne komponenty środowiska zlokalizowane na obszarze powiatu.

Postawione w Programie do osiągnięcia cele polityki ekologicznej Powiatu Ciechanowskiego są zgodne z założeniami Polityki Ekologicznej Państwa oraz z założeniami "Strategii rozwoju powiatu ciechanowskiego do roku 2020".

Podstawowym celem opracowania jest określenie priorytetów i działań dla samorządu powiatowego w dziedzinie ochrony środowiska. Realizacja założonych celów umożliwi harmonijny rozwój gospodarczy i społeczny powiatu, czyniąc go bardziej konkurencyjnym i atrakcyjnym, a poprzez ochronę środowiska naturalnego stworzy warunki do poprawy jakości życia i zrównoważonego rozwoju.

Cel ten jest zgodny z wizją rozwoju powiatu ciechanowskiego zdefiniowaną w "Strategii rozwoju powiatu ciechanowskiego do roku 2020". Jest nią wizja streszczona hasłem „Ziemia Ciechanowska to bezpieczna i przyjazna ludziom moja mała ojczyzna, tu można godnie żyć i pracować”. Dlatego naczelną ideą tego dokumentu (misją) jest dążenie do uzyskania odczuwalnej społecznie poprawy jakości życia i pracy mieszkańców Ziemi Ciechanowskiej, poprzez realizację przede wszystkim zadań publicznych samorządu powiatu ciechanowskiego.”

„Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego” jest dokumentem planowania strategicznego, stawiającym cele i kierunki polityki ekologicznej samorządu powiatu i określającym wynikające z niej działania. Program nie jest dokumentem decyzyjnym, ale wspomagającym działania decyzyjne powiatu. Program powinien być wykorzystywany, jako instrument strategicznego zarządzania powiatem w zakresie ochrony środowiska, jako podstawa tworzenia programów operacyjnych i zawierania umów i porozumień z innymi jednostkami administracyjnymi i podmiotami gospodarczymi. Przygotowany Program stanowić powinien przesłankę konstruowania budżetu powiatu i jest podstawą do ubiegania się o fundusze pomocowe ze źródeł krajowych i Unii Europejskiej.

Sporządzony Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Ciechanowskiego obejmuje szereg elementów:

- Charakterystyka ogólna Powiatu z zaznaczeniem rolniczego charakteru powiatu;
- Charakterystyka stanu aktualnego środowiska przyrodniczego na obszarze powiatu w odniesieniu do poszczególnych jego komponentów;
- Obserwowane oraz przewidywane zagrożenia stanu środowiska przyrodniczego na obszarze powiatu;
- Cele ekologiczne postawione do osiągnięcia dla poszczególnych komponentów środowiska;
- Kierunki oraz zadania zmierzające do poprawy stanu aktualnego w zakresie ochrony środowiska w okresach krótko- i długoterminowych;
- Uwarunkowania realizacyjne Programu w zakresie koordynacji działań, źródeł finansowania oraz w zakresie zarządzania środowiskiem;

- Zasady monitorowania efektów wdrażania Programu.

Pozytywne efekty realizacji polityki ekologicznej Powiatu Chrzanowskiego, w zakresie ochrony środowiska, powinny zostać osiągnięte poprzez realizację celów wymienionych poniżej:

- Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska (wód, gleby, powietrza, hałasu);
- Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii;
- Ochrona przyrody;
- Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego;
- Rozwój edukacji ekologicznej.

Zgodnie z art. 18 ustawy: Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. 2008.25.150 z późn. zm.), Zarząd Powiatu sporządza, co 2 lata raporty z wykonania programu, które przedstawia Radzie Powiatu.

11. Literatura.

- 1) Raport WIOŚ w Warszawie „Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2006 roku”, Inspekcja Ochrony Środowiska, Warszawa, 2007.
- 2) „Roczna ocena jakości powietrza w województwie mazowieckim w 2007 roku”, WIOŚ, Warszawa, 2008.
- 3) „Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007 – 2010, z uwzględnieniem perspektywy do roku 2014:”, Warszawa, 2007.
- 4) „Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007 – 2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015”, Warszawa, 2007
- 5) „Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009-2012, z perspektywą do roku 2016”, Ministerstwo środowiska, Warszawa, 2008.
- 6) „Polityka energetyczna Polski do 2025 roku” - dokument przyjęty przez Radę Ministrów 4 stycznia 2005 roku.
- 7) „Strategia rozwoju powiatu ciechanowskiego do roku 2010”, Ciechanów, październik 2007.
- 8) Raport WIOŚ, Delegatura w Ciechanowie o stanie środowiska w powiecie ciechanowskim za rok 2007.
- 9) „Wytyczne sporządzania programów ochrony środowiska na szczeblu regionalnym i lokalnym”, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2002.
- 10) „Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Ciechanów” - Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział w Olsztynie, Olsztyn 2004.
- 11) „Program Ochrony Środowiska Gminy Regimin na lata 2009 – 2012 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2013-2016”, Regimin, grudzień, 2008.
- 12) „Program Ochrony Środowiska dla miasta i gminy Głinojeck”, Budplan, Sp. z o.o.
- 13) Materiały informacyjne ze strony internetowej GUS.
- 14) Wyniki państwowego monitoringu środowiska ze strony internetowej WIOŚ w Warszawie.
- 15) Program modernizacji dróg powiatowych w powiecie ciechanowskim w latach 2007-2013.